

TURÁN

A TURÁNI TÁRSASÁG (MAGYAR NÉPROKONSÁGI
EGYESÜLET) FOLYÓIRATA.

SZERKESZTŐSÉG:

PEKÁR GYULA
FŐSZERKESZTŐ

CHOLNOKY JENŐ
SZERKESZTŐ

BÁN ALADÁR
FELELŐS SZERKESZTŐ

TARTALOM: *Móricz Péter*: Az újtörök történetirási mozgalom. — *Bán Aladár*: A magyarok eredete finn tudós megvilágításában. — *Dr. Weöres Gyula*: Järventaus Arvi, finn regényíró. — *K. E. Sööt*: Észt-magyar művészek rokonbarátsági érintkezése. — *A. Koskenniemi* költeményei: A Szív és a Halál (ford. Bán A.). Téli reggel. Kigyúlt az ősznek. . . Fiat nox (ford. Somkúti). — *Sonkoly István*: Rokonvonások a magyar és a török-tatár zene között. — *Lukinich Frigyes*: Adalékok a lív nép életéből. — Kisebb közlemények. — Irodalom. — Hírek. — Társasági ügyek. — Resumé.

BUDAPEST

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: ORSZÁGHÁZA, XI.

Felkérjük t. tagtársainkat, hogy hátralékos tagdíjaitak mielőbb beküldeni sziveskedjenek, hogy emialt a Társaság működésében fennakadás ne történjék.

Ajándék ujonnan belépő tagjainknak.

A Turáni Társaság a belépő új tagoknak kedvezményül ingyen osztja ki az alábbi kiadványokat:

1. **Szentgály:** Szibéria és az ottani viszonyok. (számos képpel).
2. **Horváth:** A modern Kelet.
3. **Paikert:** A turáni eszme.
4. **Isirkoff:** Bulgária, (50 műmelléklettel).

A TURÁNI TÁRSASÁG

(MAGYAR NÉPROKONSÁGI EGYESÜLET)

kiadóhivatalában

a következő kiadványok kaphatók:

Turán 1913. évfolyam	— — — — —	2.— P.
" 1917. "	— — — — —	3.— P.
" 1918. "	(1—2. szám elfogyott) — — — — —	2.— P.
" 1921. "	(elfogyott)	
" 1922. "	— — — — —	3.— P.
" 1923. "	(a 3—4. szám elfogyott) — — — — —	3.— P.
" 1924. "	— — — — —	2.— P.
" 1925. "	— — — — —	2.— P.
" 1926. "	— — — — —	2.— P.
" 1927. "	— — — — —	2.— P.
" 1928. "	— — — — —	3.— P.
" 1929. "	— — — — —	3.— P.
" 1930. "	— — — — —	3.— P.
" 1931. "	— — — — —	3.— P.
Szentgály Antal: Szibéria	— — — — —	0.60 P.
Posta Béla: A moszlin művészet hatásának példái Erdélyben	— — — — —	0.60 P.
Paikert Alajos: A turáni eszme politikai vonatkozásai	— — — — —	0.30 P.
— Magyar lehetőségek Keleten	— — — — —	0.30 P.
Márki Sándor: A turáni népek története	— — — — —	0.30 P.
— Kapsolatok a turáni népek történetével	— — — — —	0.30 P.
Dr. Lechner Jenő: A turáni népek művészete	— — — — —	0.30 P.
Dr. Horváth Jenő: A modern Kelet (1498—1920.)	— — — — —	1.— P.
Isirkoff: Bulgária. Füzve 2.20 P., kötve	— — — — —	3.— P.

XV. ÉVFOLYAM.

1932. I—IV.

TURÁN

A TURÁNI TÁRSASÁG (MAGYAR NÉPROKONSÁGI
EGYESÜLET) FOLYÓIRATA.

SZERKESZTŐSÉG:

PEKÁR GYULA
FŐSZERKESZTŐ

CHOLNOKY JENŐ
SZERKESZTŐ

BÁN ALADÁR
FELELŐS SZERKESZTŐ

BUDAPEST

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: ORSZÁGHÁZA, XI.

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

1933

МАРИН

МАРИН

M. T. ASAD. KÖNYVTÁRA
 N. 1933. 47
 484. 22.

A „TURÁN“ XV. ÉVFOLYAMÁNAK (1932)

TARTALOMJEGYZÉKE.

I. Értekező cikkek:

<i>Bán Aladár</i> : A magyarok eredete finn tudós megvilágításában	6—10
<i>Lukinich Frigyes</i> : Adalékok a lív nép életéből	23—24
<i>Móricz Péter</i> : Az újtörök történetirási mozgalom	1—6
<i>Sonkoly István</i> : Rokonvonások a magyar és török-tatár zene között	19—23
<i>Sööt K. E.</i> : Ész-t magyar művészek rokonbarátsági érintkezése	15—17
<i>Dr. Weöres Gyula</i> : Järventaus Arvi, finn regényíró	11—14

II. Költemények:

<i>Antero Koskenniemi</i> : A Szív és a Halál. (Ford.: Bán A.)	17—18
<i>V. A. Koskenniemi verseiből</i> (Ford.: Somkúti): Téli reggel. Kigyúlt az ősznek minden csillaga. Fiat nox.	18—19

III. Kisebb közlemények:

A szampo rejtélye. (Bán A.)	17—18
Az első török nyelvészeti kongresszus (Móricz Péter)	28
Pödder tábornok, az ész-t Bem apó (Virányi Elemér)	30
Magyar-török emlékmű Budapesten	31

IV. Irodalom:

Vitéz dr. József Ferenc kir. herceg: A költő és a Halál	33
Vig Albert: Magyarország iparoktatásának története az utolsó 100 évben	33
K. Krohn: Kalevalastudien	34
Dr. Jancsó Elemér: Északi rokonainknál	34
Archeologia Hung. VII.	34
Järventaus A. újabb magyartárgyú regénye	35
Móricz Pál: Magyar sirató	36
Fekete József: A magyar népművelés körvonalai	36
Fenno-Ugrica IV.	36
Csekey István újabb tudományos dolgozatai	36

II.

M. J. Eisen: Kosjad	37
Bán János: Tefvik Fikret	38
Arier und Turanier, von Prof. Yusuf Ziya	38
Eesti rahva muuseumi aastaraamat	38
Istenes Károly: Tanulmányi beszámoló	38
Dr. Barabás Zoltán: Orvostudományi cikkek	38
Orbán Gábor: A finn-ugor nyelvek számnevei	39
A. Gallen-Kallelan muisto	39
Havas István: Nyírfakisasszony	40
Gyökössy Endre: Hiszek	40
Özbég zene	40
Észt runodalok	40
Magyar szerzők észt nyelven	41

V. Hírek:

43—52

VI. Társesági ügyek:

Előadássorozatunk 1931—32-ben	53—54
Közgyűlés	54—55
Turáni tanfolyam	55
Rádióelőadásaink	55—56
A turáni népek statisztikája	56
Vidéki köreink	56
Ismerkedési est	56
Új tagok	57
Értesítés	57
Resumé	57

Az új török történetírási mozgalom.

Írta: Móricz Péter.

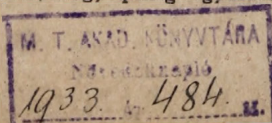
Tavaly jelent meg a *Hóman Bálint* szerkesztette „A magyar történetírás új útjai” című munka, amelyben ő és munkatársai diadalmas érveléssel jelölik ki a magyar történetírás új irányát. Megismerjük ebből a nagy tudományos felkészültséggel írt könyvből azt is, hogy őstörténetünk megírásánál mily nagy segítséget nyújt a nyelvtudomány, amelynek megállapításai sok, eddig megmagyarázhatatlannak látszó körülményre világosságot vetnek, áthidalják azon eseményeket, amelyeket több század választ el egymástól és sok tekintetben új irányba terelik az őstörténetünkre vonatkozó kutatásokat. A magyar-török kapcsolatok kutatóit különösen érdekli a *Németh Gyula* írta rész, amelyben e nagyérdemű tudósunk — főleg szómagyarázás alapján — éles fényt vet a magyarság kialakulására a honfoglalás előtt. Kimutatja többek közt, hogy a magyarság abban az időben igen nagy mérvben bővült ki török elemekkel s nincs okunk arra, hogy a magyar hunhagyományokat elejtsük. Dolgozatában mindenütt hivatkozik kitűnő nyelvészeinkre, akiknek megállapításait elfogadja.

A Török Történetkutató Társaság, amely két és fél évvel ezelőtt alakult meg, már megjelentette az iskolák számára készült négykötetes világtörténetét *Tarih* (történet) címmel. Ezzel kapcsolatban és hivatkozva arra, ami e társaság szándékai felől eddig kiszivárgott, külföldön az új török történetírási mozgalom ellen azt a kifogást teszik, hogy annak hívei a régmúlt időkben túlnagy szerepet juttatnak az emberiség művelődése terén a törököknek.

Nekünk, magyaroknak óvatosabbaknak kell lennünk az erre vonatkozó kritika terén török testvéreinkkel szemben, mert ezek igen nagyrészt a szómagyarázásra támaszkodnak feltűnést keltő történeti következtetéseikben hasonlóan a mi őstörténetünket kutató történetírók eljárásához.

A török nemzet nagy megmentője, Gázi Musztafa Kemál kezdeményezte és támogatja a történetírással kapcsolatos szellemi mozgalmat is. Róla nem azt kell mondanunk, hogy szerencséskezű ember, akinek mindaz sikerül, amibe belefog, hanem azt, hogy eddig még minden, hazája érdekében kezdeményezett vállalkozásában rendkívüli éleslátásról, sohasem lankadó kitartásról, minden akadályt leküzdő erélyről, a legmélyebb hazafiságról és teljes önzetlenségről tett tanúságot, amely tulajdonságok a török népből iránta határtalan tiszteletet és úgyszólván vak engedelmességet keltettek.

A szultánság idejében az egyszerű török ember nem töröknek, hanem „muszlim”-nak, vagy „muszlimán”-nak, vagy pedig egyszerűen a vallása megjelölésére

használt szóval „iszlám”-nak nevezte magát, ha honossága vagy nemzetisége felől megkérdézték. A műveltebb egyének pedig az „oszmanli” szóval jelölték nemzetiségüket. Türknek, tehát töröknek általában csak az anatóliai parasztot szokták volt Törökországban nevezni. Ma úgyszólván törölve van e testvérnemzet szótárából az ószmánli szó: jelenleg már csak *törököket* ismernek Törökországban. Ez a nagy változás is a Gázi műve. A török névnek ő bent és kint tiszteletet szerzett.

A szultánok idejében a kalifátusból kifolyó theokratikus uralkodási rendszer egészen háttérbe szorította volt saját hazájában a törökséget, amely állandóan véraldozatokat hozott a vallás védelmében, de mivel az uralkodó családdal vérbeli kapcsolatban már századok óta nem volt, annak kegyeit nem élvezte.

Azon nagy győzelmek után, amelyeket a Gázi a harctéren aratott és azon nagy politikai és kulturális reformok hatása következtében, amelyekkel újjá teremtette Törökországot, a török elnevezés bent és kint egyaránt visszanyerte régi fényét. Törökország ma már teljesen a törököké. Úgyszólván nincs már ott más nemzetiség és csakis Isztanbulban maradt meg a görögök és az örmények a lausannei békeszerződés határozománya értelmében, az ország többi részéből a nemtörök nemzetiségek népcsere, vagy adminisztratív intézkedések útján eltávolítottak. Nem érdektelen megemlíteni, hogy ha régen Törökország lakosairól volt szó, nálunk épp úgy, mint külföldön, ellentétben a török felfogással, azokról évszázadokon át nem mint oszmánlikról vagy mohamedánokról, hanem mint törökökről írtak és beszéltek.

Hogy mennyiben volt része magának a *türk*, azaz a török elemnek, a szultánok zsarnoki intézkedéseiben, illetve helytelen bel- és külpolitikájában, azt az újtörök történetírás fogja kideríteni, sőt jórészt már ki is derítette.

Musztafa Kemál a török feltámadást tüzte ki maga és nemzete elé célul. Ennek leghathatósabb eszközét a teljes modernizálásban látja. Török testvéreinknek most az alkotmányjogi kérdések, a bíraskodás, a közigazgatás, a közgazdaság, a kulturális intézmények, az egészségügy és a művészet fejlesztése terén, egyúttal mindenben, amire a törvényhozás kiterjeszkedhetik, a legelőhaladottabb nemzetek példájának követése szolgál zsinórmértékül.

A történetírásnál is a külföldi történeti munkákra támaszkodnak. Az új török történetírási mozgalom főcélja a törökség rehabilitálása a művelt világ szemében, valamint kimutatása annak, hogy mily kimagasló szerepet játszottak a török népek a világ művelődésének történetében. Nekünk csak rokonszenzettel lehet követnünk e mozgalom fejlődését, hiszen minket is elég sokszor befeketítettek az idegen, főleg a nyugati történetírók. Mi is a rehabilitálás küzdelmeit vívjuk még ma is. A nyugati történetírók állítása szerint jeles honfoglaló őseink tömegei csak durva erkölcsű, barbár rablóbandák voltak. Igen sokszor lenéző véleményt nyilvánítanak külföldi írók a mai magyarságról is. Például a legtöbb német szakíró állítása szerint nekünk nincs sem önálló tudományunk, sem eredeti művészetünk. Mi ezzel szemben török testvéreinkhez hasonlóan szorgalmasan kutatjuk a multakat a modern történetírás módszereivel és segédeszközeivel, megállapítjuk az azokra vonatkozó igazságot és felsorakoztatjuk azokat az adatokat, amelyek igazolják, hogy nemzetünk az emberiség haladásának számottevő tényezője volt a multban.

Mielőtt az új török történetírási mozgalom eredetéről, munkásairól és ezek működésének eredményéről szólnánk, az ellentét kiemelése végett rá kell mutatnunk arra, hogy Bizanc elfoglalásáig az oszmánli törököknél sok irodalmi és ki-

vált vallási mű látott ugyan napvilágot, de az akkori írók a történetírásnak nem tulajdonítottak nagy fontosságot. A XV. század közepétől kezdve pedig a történeti események feljegyzésével majdnem csupán udvari zsoldon élő írók foglalkoztak, akiknek főcélja az volt, hogy az uralkodó szultán tetteit dicsőítsék. Ezért aztán a szultánság előtti török történet idejét befeketítették, a dinasztia uralkodásának idejére vonatkozólag pedig — a török nemzet dicsőségét és erényét említés nélkül hagyva — minden érdemet csak az uralkodónak és a dinasztíának tulajdonítottak.

Az igazi török történet megírásához csak az 1909-iki forradalom után fogtak hozzá komoly török történetírók. Még a Gázi kormányra lépése előtt történt, hogy az ifjú törökök forradalmának győzelme megnyitotta a liberális aerát és a szólásszabadság meghozta a tudományok szabad ápolásának lehetőségét. Hazajöttek a külföldre menekült írók és tudósok és az otthon felszabadult kartársakkal együtt hozzáfogtak a török tudományos irodalom és a nemzeti szépirodalom felépítéséhez. Tudjuk, hogy a szultánok idejében, kivált Abdul Hamid uralkodása alatt, a legostobább, a legzsarnokibb cenzura akadályozott meg minden komoly tudományos munkát és tett lehetetlenné minden hazafias, illetve nem az uralkodó dicsőítését szolgáló irodalmi tevékenységet. Abdul Hamid idejében csak titokban olvashattak a törökök külföldi újságot vagy más szellemi terméket. Abban az időben a török nép általában nagyon elmaradt volt a szellemi élet minden terén.

A török történetírók a forradalom után a kormány támogatásával hozzáláttak a munkához. Főleg az iskolák számára kellett kézikönyveket írni, hogy az ifjúság megismerhesse úgy a hazai, mint az idegen népek történetét. A történetírásra nem kínálkozott más mód, mint idegen történeti művek fordítása, vagy az azokból való kompiláció. Csakhamar lelkiismeretes és derekas történeti munkák láttak napvilágot. Így Semszeddin bej, Köprülü Zade Mehmet Faud, Ahmet Refik és a Darelfunun (az egyetem) történettanárainak töröktörténeti művei és kisebb-nagyobb egyetemes történeti könyvek. Ezek megjelenése után, körülbelül három évvel ezelőtt, a Gázi vette kezébe a török történetírás ügyét. Megalakult a Török Történetkutató Társaság, amelynek elnöke M. Tevfik bej, a köztársasági elnök kabinetfőnöke lett. Ennek helyettesül Samih Rifat bejt jelölték ki. Összesen 11 tagja van e társaságnak. Köztük van Akcsuraoglu Juszuf bej, a Turáni Társaságnak tiszteleti tagja, aztán a jeles történettudós Semszeddin bej és Resit Szaftet bej, aki számos történeti cikket írt a Türk Yordu című folyóiratban, Budapesten pedig a Turáni Társaság helyiségében tartott előadást a turcizmusról.

A Gázi a nevezett társaságot bízta meg a török történet megírásával. Ülésein ő maga is részt vesz és azt céljai elérésében minden tekintetben támogatja. A közhiedelem külföldön az, hogy a Gázi maga akarja ezt a történeti munkát megírni. Erre természetesen ő nem vállalkozhatik, legfeljebb azt lehetne mondani, hogy, amint többször meg is történt, bizonyos, előtte fontosnak látszó történeti tényekre a társaság figyelmét felhívja. A megírandó munkának címe ez: *A török történet alapvonalai*. Ez a nagy munka Akcsura Juszuf nemrég tett kijelentése szerint kb. 2000 oldalra fog terjedni és a jövő ősszel jelenik meg. Nyolcadik fejezete ezt a címet fogja viselni: *Mily szolgálatokat tettek a törökök a civilizációnak*. Valószínűleg e fejezet megírására fekteti a Gázi a fősúlyt. A munkának ez a része mindenkire nézve igen érdekesnek ígérkezik. Nem új az az állítás, hogy a turáni népek nagy szerepet játszottak a K. e. időkben. Hírnevess európai és amerikai tudósok nyilvánították már azon véleményüket, hogy Kinába turáni nép vitte be az alapműveltséget, amelyet aztán a kínaiak tovább fejlesz-

tettek. Talán a sumirok is turáni nép voltak. Ezen megállapításokat török testvéreink fel fogják használni azzal a különbséggel, hogy ők nem valami turáni népnek, hanem egyenesen a törököknek fogják tulajdonítani a kérdéses nagy műveltséget.

Következtetni lehet ezt a július hóban Ankarában megtartott történelmi kongresszus alkalmával elhangzott előadásokból, amely gyűlésen a török történet-tudósokon kívül kb. 200 török történettanár vett részt. Ime néhány felszólalásnak jellemzőbb része úgy, amint azt az Ujanis című hetilap közölte.

Afet hanum, a Törökországban nagyrabecsült török történettanárnő szerint Középpázsia népe a török: ott keletkezett ez az okos és emberséges faj. A török nép, mondta ő, nem 400 sátozt számláló törzsből, hanem évezredekre visszatekintő multtal bíró, szabadnak született, kulturált, felsőbbrendű fajból eredő, nagy-képességű nemzet. A törökök a mai Törökországnak első autochton lakói és birtokosai voltak, akik a törökség központját Anatóliába és Trákiába tették volt át. Kisázsianak ősi örökösei a törökök. — *Resit Galip*, a mostani közoktatásügyi miniszter, kiemelte beszédében, hogy minden nép történetének kutatását azon faj megvizsgálásával kell kezdeni, amelyhez tartozik. Az emberfajok osztályozásával foglalkozó tudósok szerinte szegyenletes tévedésbe estek, midőn a török fajt a mongol csoporthoz és a sárgabőrűek közé sorozták. — *Haszan Dzsemil* bej többek közt ezt mondta: „Azon görög törzs, azon *ijonok* vagy *ijenek*, akiket mi *jonanoknak* nevezünk, *törökök*, a mi *őseink*. Az igazságot keresőket nem viszi célhoz az, hogyha akár a görög kultúrát, akár az ágái történetet és kultúrát azok korlátozott területén vizsgálják. A történelmi események az emberiség általános története kezdetétől a mai napig egymással szoros kapcsolatban vannak, egy képet alkotnak, amelyet felülről nézve kell áttekintenünk és vizsgálnunk.” Ennek a történetírónak előadásához azt a megjegyzést kell fűznünk, hogy a görögök azonosítása a törökökkel az iskolák számára tavaly kiadott török történelmi munkából kitűnőleg szómagyarázáson alapszik. Az *ijon* (jon) szó, olvassuk abban, nem más, mint a török *ije* szó, amely urat jelent. E szónak az *ege*, *aka* szókkal van rokonsága. Kónia (egy török város neve) *Ikóniából* ered, ez pedig *ige*-t, törökül uralkodót jelent, tehát a jelen esetben uralkodó várost. Ebben a történelmi munkában annak a megállapítása is foglaltatik, hogy a törökök, akik a hitita, Minos- és Mikene-civilizáció örökösei voltak, már a Kr. e. VIII. században, új civilizációt teremtettek, amely jón civilizáció néven ismeretes. Homérosz költeményeit is jón nyelven írták.

Egy másik felszólaló, *Juszuf Zia bej*, előadásában rámutatott arra, hogy a világon szétterjedő kultúra a turáni fensikről eredt. Erre régészeti és embertani bizonyítékok vannak, amelyeket megerősítenek a különböző vallások és művészetek, valamint a nyelvi tények. Majdnem minden egyiptomi isten neve török szóval magyarázható meg. Aztán a felszólaló még kifejtette, hogy az egyiptomi kultúrát szintén turáni népek létesítették. — *Semszeddin bej* felsorolta azon török származású és mohamedán vallású tudósok neveit, akik Ázsiában a tudományok terén tettek nagy szolgálatot az emberiségnek. — A Reszimli Ujanis említett tudósítása szerint Zajti Ferenc, aki akkor Ankarában tartózkodott, szintén tartott előadást a kongresszuson ezzel a címmel: „Az indiai rokonnépek közt.” Szerinte a magyarok a wo-szua nevű altáji fajtájú török nép leszármazottai és ezért a török közösséghez tartoznak.

A kongresszuson elhangzott beszédek és előadások megbízható képet nyújtanak az új török történetírási mozgalomról. A külföldi szakemberek különben

már a mult évben tájékozódást nyerhettek róla az említett történeti műből, amelyet, mint fentebb említettük, Tarih (történet) címmel íratott meg a Török Történetkutató Társaság a török iskolák számára. Ennek első három kötete, amely világtörténelem, már tavaly megjelent s csak a negyedik és utolsó kötet váratott eddig magára, amelyben a török forradalom és a török köztársaság története van megírva. Ez a negyedik kötet most hagyta el a sajtót és azon kitüntetésben részesült, hogy megnyerte a Gázi díjat, azaz 1500 török fontot. Megjegyzendő, hogy ez a négykötetes történeti munka elég terjedelmes, 1438 oldalt tölt meg és igen számos és szép képpel u. m. fényképlenyomatokkal, metszetekkel és színes illusztrációkkal van diszítve. A forrásművek nincsenek ugyan benne megemlítve, de a fent említettekől már tudjuk, hogy a mű igen nagy része külföldi történeti munkákból van merítve.

Érdekes tudni, hogy mi a felfogásuk a török történetíróknak a magyarok eredetéről és a magyar nyelvről. Az imént említett történeti munka II. kötetében erre vonatkozólag ez olvasható: „A magyarok népe a finn-ugor és a török-ugor népek vegyülékéből keletkezett. Minthogy a török-bolgárok ősei, a török-ugorok, magasabb civilizációval bírtak, mint a finn-ugorok, kultúra szempontjából a régi magyarok inkább törököknek tekinthetők”. A III. kötetben pedig ez áll: „A hunok hazájában az Arpádok kormánya alatt alakult ki Magyarország. A magyarok eredetileg törökök voltak, azonban különböző népekkel tartós érintkezésbe jutottak s így nyelvük vegyes idiómává lett.” — Ugyanitt a magyarok idegen nevére vonatkozólag ezt jegyzi meg a történetíró: „A nemes (vagyis a nemes népréteget képező) *hun-ugorok*, *hungarok* nagy terület és uralom birtokába jutott arisztokráciát képeztek.” Tehát a török történetíró a *hungár* szót, a magyarok nevét, a *hun-ugur* és nem az *onugur* szóból származtatja, mint ezt újabban magyar történetírók teszik. Az első kötet 18. oldalán felsorolja a török nyelven beszélő népeket és megjegyzi, hogy a magyarok és a finnek nyelve feltűntetik ugyan a török nyelv alapszabályait, de más nyelv alakját vették fel és abban fejlődtek tovább. — Az első kötet 342-ik oldalán azt az állítást találjuk, hogy a szittyák, alánok, hunok, magyarok és a törökök ugyanazon fajtához tartoznak. Bizonyára a most készülő *A török történet alapvonásai* című nagy történeti munkában is meg fogjuk találni a magyarok eredetére és nyelvére vonatkozó ezen állításokat.

A külföldi szakkritika valószínűleg megvárja, míg megjelenik a Török Történetkutató Társaság ezen nagy műve és egyelőre figyelmen kívül hagyja az iskolák számára irt történeti munkát, amelyben, mint említők, a szerzők forrásművekre nem hivatkoznak. A Gázi azonban kiadta a jelszót, hogy a török történet megírásánál külföldi történeti munkákat kell felhasználni, úgy hogy a külföldi történetírók legfeljebb azt kifogásolhatják majd, hogy a török kollégák a következtetésekben merészebbek, mint ők.

Nekünk feltűnik az a körülmény, hogy az iskolák számára irt történeti könyvben sehol sem fordul elő a *Turán* vagy a *turáni* szó. A hol mi turáni népről, vagy népekről tennénk említést, ott a török szerzők a turáni elnevezés helyett a török szót használják, mint jelzöt. Ez minden esetre vita tárgya lesz. Ettől eltekintve el kell ismernünk, hogy a nagy Gázi kezdeményezésére a török történetírók nemzetük érdekében meglepően nagy munkát végeztek már eddig is. Megállapíthatjuk azt is, hogy mivel ők a művelődéstörténet középpontjába a törökséget állították, az új török történetírási mozgalom iránt világszerte nagy érdeklődést keltenek.

Szinte ugrásszerűen történik most Törökországban minden. A törököknek

nincs idejük — így mondják ők — lassú haladásra. A történeti kongresszus júliusban volt Ankarában és már két hónapra rá egy másik nagyfontosságú kongresszust, a nyelvészetit tartották meg Isztanbulban. Ennek is minden ülésén ott volt a köztársaság elnöke, aki a nyelvreformálás ügyét is kezébe vette. E téren is nagy léptekkel haladnak előre török testvéreink. Törekvésük oda irányul, hogy a lehető legrövidebb időn belül a kultúra és a civilizáció minden terén utolérjék a nyugati népeket.

A magyarok eredete finn tudós megvilágításában.

Irta: Bán Aladár.

A magyar nemzet Európa összes népei között tán legtöbbet foglalkozik népe eredetének, származásának — azaz rokonságának kérdésével. Alig mulik el év, amely e téren újabb elméletet, sőt elméleteket ne vetne felszínre. Ennek a jelenségnek oka az, hogy nincsenek oly népek és nyelvek, amelyekkel való rokonságunk szembeötlő, a laikustól is könnyen észrevehető volna. Más népcsoportok kedvezőbb helyzetben vannak e tekintetben. Pl. kinek jutna eszébe tagadni a szláv és a germán népek közti rokonságot, amely nemcsak nyelvük hasonlóságából hanem faji tulajdonságaiknak egyezéséből is szemmel láthatóan előtűnik. A tudományos kutatások alapján azt előre is kimondhatjuk, hogy ilyenféle rokonságot mi magyarok hiába keresünk. Nekünk nincsenek közeli rokonnaink se nyelvi, se faji szempontból, mert a mi népünk sorsa egészen másképp alakult, mint az említett népcsoportoké. A finn-ugor népcsalád, amelyhez a magyar is tartozik, szerte szóródott s egyes ágai elütő hatások alatt teljesen önállóan fejlődtek. Népünk fejlődésének története pár szóba szorítva ugyanis ez. Volt egy ősnép ezelőtt mintegy 5.000 évvel Európa és Ázsia határvidékein, az Uralhegylánctól délre eső területen, ez volt az u. n. finn-ugor anyanép. Ez a bizonyára kisszámú nép egy nyelven beszélt, amelynek természetesen már akkor is voltak tájszólásai, dialektusai, s ezekből kezdettek kisarjadni a különböző finn-ugor rokonyelvek. Különböző gazdasági és történeti okok miatt ez a nép hosszú idő alatt szétmállott s egyes részei kiváltak az anyanépből. A nyelvészek szerint legelőször a mi őseink válhattak ki testvéreik köréből, s innen van az, hogy a mi nyelvünk mutat legtöbb eltérést a rekonstruált finn-ugor alapnyelvi sajátságoktól. Később váltak ki a finnektől, észtektől, a zürjének és votjákok őseitől s észak-nyugat felé vándoroltak. Csupán a mordvinok és cseremiszek maradtak kb. azon vidékeken, ahol a finn-ugor népek bölcséje volt.

A magyar nép már a finn-ugor korban is érintkezésben állt töröknyelvű népekkel, amint ezt a tudományos kutatások, főleg *Gombocz Zoltán*, *Hóman Bálint* és *Németh Gyula* vizsgálódásai bizonyítják. Ez az érintkezés nemcsak nyelvi, hanem faji tekintetben is érvényesül, amint ezt a magyar antropológusoknak, főképp *Bartucz Lajos*nak kutatásai kétségen kívül megállapítják. Ily módon a magyar nép úgyszólván már bölcsőjében jelentékeny török hatás alá került, amely későbbi sorsa folyamán mindinkább erősebbé, intenzívebbé lett úgy, hogy — nem tekintve az ural-altáji, másszóval a turáni népek sok évezred előtti egységét — ez alapon is szoros nyelvi és faji kapcsolat állapítható meg a török és a magyar nemzet között.

A török és a magyar nyelv rokonságát csupán a XIX. század második felé-

ben kezdték hangoztatni főképp Vámbérynak gyakran félremagyarázott elmélete alapján. A magyarnak a finn-ugor nyelvekkel való feltűnő hasonlóságát azonban már századokkal ezelőtt észrevették. A krónikások szerint *Ázsiában* (a régi időben Ázsia és Európa határa nem volt pontosan megállapítva) hátramaradt testvérek felkutatásának gondolata már a XIII. században keletre szólított két dömés szerzetest, akiknek egyike, a sokat emlegetett Juliánus jelentette, hogy a Káma folyó környékén oly népet talált, amellyel az ő magyar beszédjét meg tudta értetni. Ez a nép csakis finn-ugor lehetett. A XVI. és XVII. században több tudós már pontosan felsorolta a népeket is, amelyeknek nyelve a magyarral rokonságot mutat. Így pl. megemlíti a vogul, osztják, a finn és a lapp nyelvvel való hasonlóságot, sőt Fögel Márton hamburgi orvos és polihisztor a XVII. század második felében a magyar meg a finn és a lapp nyelv közti rokonságot számos találó szöveggel és nyelvszerkezeti párhuzammal bizonyította. — Am az összehasonlító nyelvészet természetes módszerével nálunk csak Hunfalvy, Budenz és Szinnyi József tették kétségtelenné a magyarok eredetének kérdését. A finneknél e téren legkimagaslóbb tudós a nálunk is jól ismert és nagybecsült *Setälä Emil* volt miniszter és egyetemi tanár, akit kiváló magyar nyelvtudása is kijelöl arra a feladatra, hogy a magyar nyelv viszonyát a finn-ugor, első sorban a finn s a vele testvér észti nyelvhez teljes világitásba helyezze. Setälä az 1931. júniusban Helszinkiben lefolyt IV. finn-ugor kongresszuson tartott előadásában nagy figyelmet ébresztett eszméket hangoztatott az általános és a finn-magyar nyelvrokonság kérdésében; ezért érdemesnek tartjuk e nevezetes előadás gondolataival megismertetni olvasóinkat. Ezt megelőzőleg pár gyakorlati példát nyújtunk a finn-ugor nyelvrokonságra nézve. E rokonságban természetesen fokozatok vannak. A magyarhoz legközelebb áll a vogul-osztják s legtávolabbi fokon rokon a finn-észti. De, hogy még az utóbb említett igen távoli rokonság sem pusztán elméleti alapon áll, azt világosan illusztrálja több mondat, amelyeket Vikár Béla, a Kalevala jeles fordítója állított össze egyik értekezésében. Pl. Elävät kalat uiskentelevat sadottain vesiemme alla = eleven halak uszkálgatnak százanként vizeink alatt. Mi van fejem felett? = Mi on pääni päällä? Merre megyünk? = Minne menemme? Van-e tinektek vötök? = On-ko teillä vävy? Adjatok vajat kéregetöinknek: Antakaa voita kerjäläisillemme.

Még meglepőbb hasonlóságokat találhatunk a vogul nyelvben; ebben egyes kifejezések annyira egyeznek a magyarral, hogy a némi nyelvészeti képzettséggel bíró ember első pillanatra felismerheti az ősi azonosságot. Pl.: upem hajä chose = ipam haja hosszú; — hūs nē nelmtäl unleit = húsz nő nyelvtelen (azaz némán) ül(nek); — luvem mini = lovam mén, azaz megy; churem lunt = három lúd átpen űochs älsem; ötven nyuszt(ot) öltem. E példákat nem bizonyításként hozom fel, mert találóan mondja Setälä, hogy a kölcsönös megértés nem lehet kritériuma a nyelvek rokonságának. Hisz még ugyanazon nyelv keretén belül sem lehet ezt mindig konstatálni. Így pl. a német, a svéd, a kínai nyelvnek oly erősen eltérő tájalakjai vannak, hogy a különböző dialektuson beszélő nemzettagok egyáltalában nem értik meg egymást. A világhírű svéd író, Lagerlöf Zelma egyik öreg nénikjével csak tolmács segítségével tudott gondolatot cserélni, pedig mindketten svédül beszéltek. Ha tehát ugyanazon nyelv keretén belül sem lehet mindenkor feltalálni az érthetőséget, hogyan várhatnók ezt olyan nyelvektől, amelyek évezredekkel ezelőtt elszakadtak a közös törzstől?

Ha tehát nyelvrokonságról beszélünk, mondja Setälä Emil, ezt képes értelembe tesszük. A nyelv nem természeti fejlemény, hanem szellemi kultúrtermék.

A gyermek nem öröklí ősei nyelvét, hanem tanulja környezetétől; előfordúlhat, hogy magyar szülők gyermeke csak valamely idegen nyelven tud beszélni; épp így néptömegek, csoportok is elfelejthetik őseik nyelvét, idegent tanulnak el, bár ilyenkor rendszerint önálló dialektust fejlesztenek ki az illető eltanult nyelvből, ami főleg hangtani tekintetben mutat arra, hogy e népek eredetileg más nyelven beszéltek; ilyenek pl. a latin nyelvből származott u. n. román nyelvek; a francia, a spanyol, a portugál, stb.

Az ősrökonságról és átvételről ezt mondja Setälä: A nyelv nem csupán szavak tömege, hanem rendszer, systhema. Hogy teszem olyan kifejezést, mint: az atya háza, finnül isän talo — megértünk, azon alapszik, hogy mind a beszélő, mind a hallgató egy közös nyelvtani rendszert ismer, ami által nemcsak a fogalmak, hanem ezeknek egymáshoz való viszonya is ki van fejezve. Egy nyelvnek, mint egész rendszernek, átszarmazása a következő nemzedékre vagy egy addig más nyelven beszélt tömegre eredményezi a nyelvrokonságot; egy nyelv töredékének: egyes szavaknak, kifejezéseknek, kiejtési sajátságoknak átszarmazása pedig nyelvkeveredést, de nem nyelvrokonságot hoz létre. —

Itt kell pár szót közbe szőnünk a magyar nyelvnek a törökkel való rokonságaról. Setälä megjegyzi, hogy abból, miszerint nyelvünkben tekintélyes számú török szó van, nem következik a török és a magyar nyelv rokonsága; ezt a kérdést egészen más alapon kell eldönteni. Ez az alap pedig, mint a mondottakból következik, az egész nyelvrendszernek tüzetes megvizsgálása. Tagadhatatlan, hogy a török és a magyar nyelv grammatikai rendszere feltűnően hasonló. Másrészt azonban igen csekély azon szavaknak, ragoknak és képzőknek a száma, amelyek a két nyelvben ősrökonságból eredteknek volnának minősíthetők. A magyar nyelvben lévő török szavak mind magasabb fogalomkörből, valók, azaz olyanok, amelyek nélkül egy primitív nyelv meglehet, míg a finn-ugor eredetű szavak a legegyszerűbb népéletében is szereplő fogalmakat jelölnek. E szerint a magyar nép a finn-ugor nyelv-közösség korában, mintegy 5.000 évvel ezelőtt, ugyanazon nyelven beszélt és ugyanazon kultúrfokon állott, mint azok a népek, amelyeknek nyelvében ezek a kifejezések úgyszólván a maguk összességében mai napig megvannak. A török nyelvvél való ősrökonság kutatása tehát még távolabbi évezredekbe visz bennünket.

Azon magyar szavaknak száma, amelyek megvannak az egyik vagy a másik vagy az összes finn-ugor nyelvekben, kb. 700-ra rug, de ez a szám a további kutatások folyamán még sokkal tekintélyesebbre fog növekedni. Azon szavak száma pedig, amelyek a magyar és a finn-észt nyelvben kölcsönösen megtalálhatók, több mint 300-ra tehető. Setälä ezek közül egész sorozatot említ fel. Lássuk a legfontosabbakat:

1) Névmások:

m. <i>mi'</i> — f.-é. <i>me-meie.</i>	m. <i>ho-l</i> , — f. <i>ku-n.</i>
m. <i>ti</i> — f.-é. <i>te — teie.</i>	m. <i>ki</i> — f. <i>ke-n</i> , é. <i>ke-s.</i>
m. <i>ö</i> — f. <i>hän</i> , é. <i>ene-se.</i>	m. <i>mi</i> — f. <i>mi-kä</i> , é. <i>mi-s.</i>

2. Igék és természeti elnevezések:

m. <i>vol-t, vala</i> — f.-é. <i>ole-n</i> : vagyok.	m. <i>felhő</i> — f.-é. <i>pilvi, pilu.</i>
m. <i>lenni (lev-)</i> — f. <i>lie-nen</i> , é. <i>lee-b.</i>	m. <i>hó</i> — f.-é. <i>kuu.</i>
m. <i>kő (köve)</i> — f.-é. <i>kivi.</i>	m. <i>éj</i> — f. <i>üö</i> . é. <i>öö.</i>
m. <i>víz</i> — f.-é. <i>vesi.</i>	m. <i>fa</i> — f.-é. <i>puu.</i>
m. <i>jég</i> — f.-é. <i>jää.</i>	m. <i>tő (töve)</i> — f.-é. <i>tüvi.</i>

m. lúd — f. lintu, é. lind: madár.	m. hal — f. kuol-la, é. kool-ma, (ige).
m. hal — f.-é. kala.	m. em-ik — f.-é. ime-ä, ime-ma.
m. kígyó — f.-é. kü.	m. nyal — f. nuol-la, é. nooli-ma.
m. méh — f.-é. mehi-läinen, mehi-ne.	m. tud — f. tunte-a, é. tund-ma: érez, tud.
m. íesze-k — f. pesä, é. pesa.	m. men-ni, — f. men-nä, é. mine-ma.
m. méz — f.-é. mesi.	m. nyel — f. niel-lä, é. neela-ma.
m. fő (feje) — f.-é. pää.	m. ú-szik — f. ui-da, é. uju-ma.
m. szem f.-é. silmä, silm.	m. ad — f. anta-a, é. and-ma.
m. száj f.-é. suu.	m. lö — f. lyö-dä, é. löö-ma: üt.
m. iny — f. ien.	m. mos — é. mösk-ma.
m. kéz — f.-é. käsi.	m. ideg — f. jänte.
m. hónalj — f.-é. kainalo, kaenal.	m. nyíl — f. nuoli, é. nool.
m. sziv, szü — f. sydän, é. säda.	m. vaj — f.-é. voi.
m, szarv — f. sarvi, é. sarv.	
m. él — f. elä, é. ela-ma.	

3. Társadalom:

m. fi, fiú — f. poika, é. poeg.	m. árva — f. orpo.
m. vő — f. vävy, é. väi.	m. had — f. kunta, é. kond.
m. meny — f. miniä, é. minij.	m. név f.-é. nimi.

Setälä előadása további folyamán kiemeli, hogy a mai magyar nyelv szavainak csak 8—10 %-a finn-ugor eredetű. De ez a tény csupán szótári jelentőségű, amint jeles nyelvtudósunk, *Melich János* statisztikai pontosságú megfigyelések és számítások alapján kimutatta, a mai magyar nyelvben épp a legfontosabb, ezért a leggyakrabban előforduló szavak finn-ugor eredetűek, úgy, hogy egy közönséges népies magyar szövegben a rendszeren előforduló szavaknak kb. 80 %-a finn-ugor. Ugyanezen eredményre jutott Setälä is magyar irodalmi szövegek megfigyelése alapján.

Az illusztris finn tudós a nyelvi kérdéssel kapcsolatban kitér a faji származásra is. Ő e tekintetben nagyon is óvatos. Szerinte nincs még bebizonyítva, hogy a magyar és a finn-ugor népek között vérbeli kapcsolat is lenne; pedig éppen neki kedvenc mondása, amelyet magyar beszédeiben sokszor hangoztatott, hogy: *vér nem válik vízzé*. Szerény nézetem szerint a magyar nemzet finn-ugor fajiségének két megdönthetetlen bizonyítéka van. Az első magából a nyelvrokonságból következik. A magyar nyelv finn-ugor elemei, mint láttuk, olyan természetűek, hogy átvétel útján nem kerülhettek nyelvünkbe. Ha valamely nép idegen nyelvből átvesz, — vagy átveszi az illető idegen nyelvet a maga egészében, (mint pl. a bolgár), vagy pedig csupán szavakat és némely grammatikai elemeket, de semmi esetre sem veszi át *éppen a legfontosabb* és olyan fogalmakat jelölő kifejezéseket, amilyenek nélkül a legprimitívebb fokon álló nép sem fejezheti ki gondolatait. A másik bizonyítékot az anthropológia szolgáltatja. Bartucz Lajos a IV. finn-ugor kongresszuson tartott előadásában az összes eddigi anthropológiai kutatások alapján megállapítja, hogy bár a mai magyarság erősen kevert faj, de az ősi eredet nyomai ma is szembeötlők a nép faji jellegében. A magyar népben Európának majdnem minden fajtipusa, sőt a távolkelet típusainak nagy része is megtalálható. Az öt európai típus a következő: 1. az északi, amelyhez a magyar nemzetben főképp a főnemesség egy része, sőt az Árpádok is tartoztak; ezek száma kb. 4%-át teszi az egész magyarságnak; — 2. a nyugati típus, amelyet középten-

gerinek is neveznek, főleg a Dunántúlon fordul elő, egy %-ban; — 3. a *keleti típus*, amelyet alpesinek is neveznek s főképp a sváb és ósláv népek képviselik, hazánkban 15%-ot tesz ki. 4. A *dinári típus*; ehhez tartoznak az u. n. szép magyar egyének; főleg a jászok, kunok és az erdélyi magyarok közt fordul elő 25%-ban. 5. A *keletbalti típus*, amely az Alföld, a Dunántúl, Erdély és a Palócság magyarjainál tűnik fel. Ez az a típus, amelyet Winkler Henrik német tudós finn típusnak nevez. A jeles magyar tudós, Herman Ottó szintén ezt a típust nevezte ugoros magyarnak. Jellemző vonásai e fajtának: kis középtermet, rövid fej, széles arc, tömpe orr, sötétszőke haj, szürkés szem. Ezeknek arányszáma a magyar nép között 30%. Ugyancsak e típushoz tartozik a finnek és észtek legnagyobb része. A többi finn-ugor népekről nem nyilatkozhatunk, mert az anthropológiai vizsgálatok rajtuk még csak igen kis mértékben vannak végrehajtva.

A fent mondottak tehát világosan bizonyítják azt, hogy a magyar anthropológiai szempontból még többet őrizett meg az ősi finn-ugor örökségből, mint nyelvi szempontból. Még erősíti ezen állításunkat az a tény, hogy az e típushoz tartozó magyarok túlnyomó része a nép köréből való.

Már a honfoglaló magyarok is kevert faj voltak és csak a keletbalti, valamint a kaukázusi - mongoloid azon típusok, amelyek a honfoglalók főelemét alkották, amint ezt a sírleletek bizonyítják.

A kiváló finn tudós végül rámutat a tőle sokszor hangoztatott gondolatra, hogy a finn-ugor kultúrnemzeteknek: a finnek, az észtek és a magyarnak kötelessége a maga ősi hagyományait: nyelvi s ezzel összefüggő kultúremlékeit felkutatni és megállapítani, hogy e régi, de számra nézve kicsiny népcsalád mennyiben járult hozzá az emberiség közös szellemi kincseinek gyarapításához. A finn-ugor kongresszusok főcélja szintén ebben áll. Szerintünk tehát a kongresszusi előadásoknak két főcélja volna: 1. a Setälä említette ősi kultúrnyomok kutatása, 2. annak megmutatása, hogy a későbbi és a mai korban mivel járult és járul hozzá ez a népcsalád az általános kultúra és civilizáció áldásainak gyarapításához. A jeles tudós előadását a következő figyelemreméltó szavakkal rekeszti be: „A finn-ugor nyelvek tehát egykoron egy és ugyanazon nyelv valának. S mivel a nyelv csupán egy része a kultúrának, ebből következik, hogy elődeink kultúrája hajdan szintén azonos volt. Ez a kultúra kezdetleges volt, s nem is gondolhatunk arra, hogy azt ma követendő eszményképül visszaállítsuk. Ellenkezőleg, egyértelműleg valljuk, hogy mindazon szellemi kincset meg kell tartanunk, amit elválásunk óta évezredek alatt, bár talán idegen forrásokból szereztünk s ami népeinket önálló egyedekké tette. Népeink egymáshoz való közeledése nem jelenti történeti jellegünk megtagadását. Csupán egy példát hozok fel, amelyben magyar testvéreink felemelő példát mutatnak nekünk. Ők az ősi, finn-ugor eredetű „magyar” szóval nevezik magukat, de nem követelik, hogy más népek őket ezen a néven említsék, ezt az elnevezést ők legbensőbb szentség gyanánt saját maguknak akarják megtartani s azt kívánják, hogy más népek őket a régi történelmi „ungár” névvel jelöljék. Ezt a példát kövessük mi is, őrizzük meg régi dicső nevünket — Suomi — a magunk családi használatára.”

Látjuk, hogy a finn nyelvtudomány nesztora nem tagadja a finn-ugor népeknek a szélesebb körű ural-altaji, költői néven turáni rokonkörbe illesztését, de a szélesebb körű rokonság teljes felderítését csak a tudomány, s elsősorban a nyelvtudomány exakt eszközeivel végrehajtott kutatásoktól reméli. S ebben a reményében mi is osztozunk hívén, hogy a magyar tudósok hangyaszorgalma e ránk nézve fontos kérdést meg is fogja oldani, míhelyt annak ideje elérkezett.

Järventaus Arvi, finn regényíró.

Irta: dr. Weöres Gyula. (Helszinki)

1928-ban a Budapesten tartott III. finnugor kongresszusról nagy csapatokban érkeztek vissza Helszinkibe a finn résztvevők. A csöndes finnek mintha egészen megváltoztak volna, szemükben mintha magyar puszták perzselő napfénye szikráznék, vérüket mintha a tüzes magyar borok pezsdítették volna frissebb ütemre. A kikötőparton várakozó ujságírók alig győzik feljegyezni a mohón áradó szavakat, amelyekből szinte áhitatos lelkesedés lüktet a magyar testvérnép iránt. Különösen egy zömök, pirospozsgás, cvikkeres úr szavait lesik nagy figyelemmel. Koromfekete haján megvillan a nyári nap, kék szeméből meleg derű sugárzik és még a szemüveg is táncolni látszik tömzsi orrán, amint élénk taglejtések kíséretében és jóízű tréfákkal fűszerezve elmondja élményeit. Közbe-közbe néhány magyar szót ropogtat széles alföldi kiejtéssel. Mindjárt látszik, hogy kitűnő előadó, jó szónok és színes, dús fantáziája egy-kettőre lenyűgözi, majd magával ragadja hallgatóit. De hát nem is csoda. . . . Järventaust, a mai finn irodalom egyik legizmosabb tehetségét mindenki szívesen hallgatja.

Regényei — a háború óta tizenegy jelent meg 15 kötetben — a finn közönség legkapósabb olvasmányai. Tárgyuk szerint három főcsoportba oszthatók: *lappföldi, északfinnországi kispolgári és történeti* regények. Az utóbbiak közt van két magyartárgyú is: a tavaly karácsonykor megjelent „Honfoglalás” és a jelenleg sajtó alatt levő „Füstborította föld” a mohácsi vérszről. Azonkívül külön említendő az idén nyáron megjelent irányregénye: „Férfibecsület” a finn-svéd nemzetiségi torzskodásról a helszinki egyetem körül. Mint a fenti felosztásból is kiténik, a finn viszonyok közt rendkívül termékeny író tárgyválasztás szempontjából térben és időben meglepő változatosságra törekszik.

Életkörülményei részben talán megmagyarázzák képzelete irányváltoztatásait, előszeretét bizonyos helyek és témák iránt, de az a heves, lobogó lelkesedés, amellyel a magyar múlt megszentelt hagyományaihoz nyúl, valószínűleg csupán a veleszületett, vérsugalta ösztönnek tulajdonítható. Az ötvenedik éve felé járó Järventaus Arvi tősgyökeres finn családból született, 1883-ban Ouluban, Finnország legészakibb kikötővárosában a Bottni-öböl partján. Apja kovácmester volt, de fiát latin iskolába járatta, az oului liceumba. Innen a helszinki egyetem teológiai karára ment és 1908-ban már fölszentelt evangélikus lelkész. Ettől fogva tizenegy évig működött lelkipásztorként a lappok közt, Sodankulában, utóbb a lappföldi tartomány esperese. Majd részt vett az 1918.-i finn szabadságharcban, mint tábori lelkész és számos kitüntetésben részesült, 1923-tól fogva Dél-Finnországban a tuusulai egyházközség vezetője és családjával Keravában él. Magyarországon két ízben járt 1928-ban a finnugor kongresszus alkalmával s 1930 őszén pár hónapos tanulmányúton.

Első regénye: „Kereszt és varázsdob” (1916) Lappföldön játszik még pedig történelmi multban, a XVII. század utolsó negyedében. Főhőse a lapp származású Sirma Oláf vagy, mint a lappok nevezték. Vuolevi úr, aki 1675-től 1719-ig az Enontekiö-i egyházközség ügyeit vezette vasszigorral és halálraszánt fanatizmussal küzdve a minduntalan felbukkanó ősi pogánysággal. Megrázó, tragikus harc ez. A nép formailag már keresztény, de valójában, lelkében pogány és ragaszkodik régi szokásaihoz, inkább hisz a varázslóknak és a babona titokzatos erejében, mint a maga soraiból kiszakadt, vérmes, bosszuálló, de ittas állapotban tehetetlenül toporzékoló

lelkipásztorának. Ezt az áldatlan helyzetet még jobban elmérgesíti a saját hasznát leső szolgabíró, a parasztivadék Martti-fia Maunu áskálódása Sirma ellen. A szolgabíró magához fogadja az egyházi fenyték, kalodabazárás elől menekülő fiatal varázslót, Paulus-Jounit és mikor a pap ezért kemény szavakkal felelősségre vonja, kiutasítja őt hazájából. Egy havas éjszakán Päiviö Pierra sátorkunyhójában Sirma meglepi Jounit, amint éppen révületbe akarja ejteni varázsdobjával feleségét Piritát, aki egy ízben a templomban nagy lelki megrázkódtatáson ment keresztül és hívő keresztény lett. Az a jelenet, amely ekkor játszódik le az alacsony, fojtott levegőjű kunyhóban, a középben fel-fellobbanó tűz világánál, megdöbbenő erővel tükrözi vissza a hit és a babona tusáját. A varázsló kerekét old. Visszatérőben Sirma hóviharba kerül a fátlan tundrákon és csak ereje végső megfeszítésével tud eljutni rénszarvasával egy erdő szélére, ott sziklához támasztja szánját és az alatt húzódik meg a vihar elültéig. Ennek a jelenetnek a leírása élethűségben és izgalmasságban vetekszik Jókai hőseinek gigantikus erőfeszítésével, hajmeresztő kalandjaival. Más helyen ismét realista elbeszélő tollára való friss, eleven, színes képek tarkítják az érdekfeszítő cselekményt. Pompás, eredeti színekkel festi az író a lappok egyszerű életét, az északi tájak zordon fenségét. És istenáldotta, jóízű humor csillan meg itt is, ott is az elbeszélés fonálán.

A lapp földről még több más regényt is írt Järventaus, nem is említve ilyen tárgyú elbeszéléseit, amelyek szintén több kötetet tesznek ki, diákregegyét négy iskolásfiúnak kalandos lappföldi nyári kirándulásáról és szindarabját a kietlen tájak telepeseiről. Ide lehetne még sorozni a „*Legendás Ruijaország*” (1920) című láncszemekként összekapcsolódó elbeszéléssorozatát Észak-Norvégia u. n. Ruija v. Finmarken finn lakosairól. Irodalmi értékénél fogva kiválik e jobbára néprajzi érdekességű művek sorából „*A föld csöndes gyermekei*” (1925) című regénye, egy szerencsétlenné vált lapp leány szivbemarkoló, csöndes tragédiája. *Leino*, a finnek legnagyobb lírikusa, aki néhány évvel ezelőtt halt meg (1926-ban), többi közt így írt e regényről megjelenése alkalmából: „Kellems meglepetés a mai mindenféle kaland-, detektív- és kifejezetten ponyvairodalom özönéből olyan műre találni, amelynek cselekménye nem csupán a külső események felszínén mozog, hanem mélyebb bensőbb életértéket, illetve ezekből kidomborodó embersorsokat tár fel előttünk.” A nép kevés szavú és eseménytelen életének, primitív gondolkodásmódjának és az igénytelenség mögött lappangó, kultúrember számára szinte megfoghatatlan gazdag lelkivilágának rajzában. Järventaus önkéntelenül is a magyar népelet egyik legkiválóbb ábrázolóját, Gárdonyit juttatja emlékezetünkbe. (A két író közt egyébként is sok a lelkialkatbeli hasonlóság.)

A kispolgári regények, amelyeknek színhelye többnyire az író szülővárosa Oulu. Egészen más milieube vezetnek. Az északfinnországi kikötővároska periferiái, az u. n. városszéle (laita) hepe-hupás uccáira, a különböző színűre festett alacsony faházak udvarára, a ritkás nyirfaligetekbe vagy a hosszú, cikk-cakkos rakódópartok hatalmas farakásai és közvetlen a víz partjára épített tárházai közé. Eredeti, jellegzetes alakok raja nyüzsög ezekben a realiztikusan részletező, tarka, eleven jelenetekkel teletűzdelt regényekben. Legsikerültebb köztük a „*Mennyei asztalos*” a teológusból egy kereskedő cég irnokává züllött Dynn Jakke tragikomikus sorsával, aki diákkori szerencsétlen szerelmese kedvéért feláldozza magát és hogy megmentse annak atyját vállalata összeomlásától, felgyújtja a cég bebiztosított tárházát. A bíróság felmenti, de Dynn már elvesztette lelke egyensúlyát,

élete hátralevő napjait a szegényházban tölti és meghibbant eszejárása szerint kopersókat készít az égiek megrendelésére. A pszichológiai elemzésben, a főhős lelki vívódásainak boncolásában itt fokozottabb elmélyülés észlelhető. Az író tisztult, nemes életfelfogása, erkölcsi szemlélete és meleg vallásossága szintén intenzívebben jut érvényre. Másik kisvárosi regényében, melynek címe „*Szabad az út*” Järventaus közeledik a naturalista, pszichológiailag megalapozott ábrázolásmódhoz. A kétkötetes regény különösen második részében a vasutasok pontos, aprólékos társadalomrajzával az író élesszemű megfigyelőképességéről és bőven buzogó humoráról tesz újabb tanúságot. A filmszerűen lepergő tarka képek és apró történetek során Järventaus meglátja a kisvárosi élet mozzanataiban és szürke, szintelen alakjaiban is a mélyebb, örökemberi jellemző vonásokat, de különösen a bensőséges, családias hangulatokat érezteti őszinte melegséggel. — Ebbe a körbe sorozható még humoros regénye „*Kuuskoski Adám költő élete*” (1925), amelyet az előszó szerint egy valóban élt, hányatott életű ismeretlen költő önéletrajzából dolgozott át a szerző. A hétköznapi viszonyok sivárságából egyszerre felhőkig szárnyaló lírai pátosz kitűnő eszközzel szolgál az író derüs életbölcsességének csillogtatására.

Már első lapptárgyú regényében próbálkozott Järventaus a történelmi regény monumentális méreteivel. Ezért nem meglepő, hogy újabban nagy kedvvel — és hozzátehetjük mindjárt — kiváló eredményekkel műveli ezt a nagyigényű irodalmi műfajt. 1929-ben kezd hozzá és 1930-ban fejezi be négykötetes „*A dobok*” című hatalmas regényét az 1808—1809. svéd-orosz háborúról, amelyben Finnország hősie ellenállása dacára több, mint száz évre orosz uralom alá került. Ebben a regényben, amelyet állami irodalmi nagydíjjal tüntettek ki és ma már harmadik kiadásban forog közkezen, Järventaus ugyanolyan módszerekkel él, mint a finnre is lefordított és a szerző által kedvelt Gárdonyi. A regény cselekményének homlokterében nem valamely történelmi vezető személyiség áll, hanem egy igénytelen szerepű költött személy, aki mindenütt résztvesz az események forgatagában, de tulajdonképpen mindent az író szemével lát és szívével érez. A mozaikszerűen egymásba illeszkedő képek és tömegesen felvonuló eredeti típusok nem válnak egyhanguakká, mert az író vérmes képzelete mindig új színárnyalatokat, jellemző részleteket tár föl a történelem száraz tényei mögött. A finn kritika egyöntetű elismeréssel fogadta e nagyszabású alkotást és Järventausban a történelmi regény hivatott művelőjét üdvözölte.

Következő történelmi regénye az 1931-ben megjelent „*Honfoglalás*”, már azal, hogy a tragikus fordulatokban olyan gazdag magyar történelemből meríti tárgyát, az író fejlett történelmi és esztétikai érzékéről tesz tanúságot. A téma maga inkább eposzi, mint regénybe illő. A honfoglaló vezérek, különösen pedig Árpád alakja realizisztikus jellemvonásokkal alig-alig rajzolható meg (ezért Bulcsu 907. St. Pölteni hadjáratának leírása történelmi életszerűség szempontjából jobban sikerült, mint maga a honfoglalás rajza). De még így is a gyér adatok hézagait oly ügyesen egészíti ki a népéletből, a töredékes magyar mitológiából, s a krónikákban megőrzött néphagyományokból vett különböző elemekkel és olyan egyöntetű, életől lüktető és nagyvonalu egészé olvasztja azokat, hogy még a magyar olvasóban is tökéletes illuziót tud ébreszteni. Arra, hogy az író mennyire beleéli magát a magyar gondolkodásmódba és mennyire átérzi a magyar történelem lényegét, szolgáljon bizonyítékul egy rövid fordításrészlet a regény második feleből:

„Mint a nyílt tenger síkja, úgy tárult a magyarok elé a róna. Már javában tavaszodott. Fű zöldült. Itt is, ott is tarka virágok, köztük piros pipacsok dugták

elő fejüket. Mintha azt a szinpompás sereget üdvözölték volna, amely áradatként hömpölygött végig a rónán.

Szín és ragyogás ékesítette azt is. Piros és sárga dolmányok, zöld karimáju, piros tetejű süvegek, amelyekken különböző színű tollbokkréták lengtek, bóbitás, virgonc lovak — ameddig a szem elláthatott, virult-sarjadt tőlük a róna — nem is szólva a szekerek sokaságáról, tehéncsordákról és birkanyájokról. Honnan jöttek? Kérdezték egymástól az országi lakosai, de biztosan senkisémet tudta volna megmondani. A vereckei szoros úgy ontotta őket a sikságra, mint a hegyek a tavaszi árvizeket.

A nyílt, tágas rónának se vége, se hossza. A lovasok szeme élvezettel siklott végig rajta. Fű bőven, kövér, zöld rétek és víz elegendő... A föld ébredezett. Egy héttel ezelőtt még félig álmosan nézte nagy vadvízszemeivel ezt a különös látványt. Miféle nép ez a zúgó emberáradat? A hunok száguldtak-e újra nyugat felé? A föld megrezzent. Emlékezett az ötödfélszáz év előtti vad hordákra. Akkor volt ám kelete a pusztai szénának! Azóta sem akadt annyi dolga a földnek. Az avarok és szlávok hordáit játszva eltartotta. De most másként festett a dolog. — Mintegy gyötrő, vad ujjongással ontotta magából a fűvet, hogy csakhamar ezer meg ezer ló és marha tapossa le. A fű szinte szemlátomást nőtt. Egy hete még enyhén zöldelt a sikság a magyarok érkeztekor. Most már negyed róinyi lehetett. A pusztá így üdvözölte az új hódítók jövetelét. Várta őket.

Az előre özönlő sereg hangulata vidám volt. Mi baj érthette volna őket, mikor ilyen föld terült el előttük? Szinte sajnálták, amikor a szekerek tölgfakereke végigszántott a puha pázsiton. Bosszankodtak, hogy ezernyi lópatának és marhacsülöknek kellett azt céltalanul taposni. A fű olyan szép volt, hogy szinte simogatta a szemet. De hiába, a magyarnak menni kellett tovább, előre.

— Előre! — kurjogattak a kocsisok a megrakott szekerek tetején. Előrel nő még széna jövőre is, ha most egy kissé összegázolták is. Takarmánynak maradt még elég. Arra gondja volt a magyarok Istenének." —

Önkéntelenül fölmerül a kérdés, mi indíthatta az írókat arra, hogy a magyar történelemből merítsen ihletet regényéhez? Hogyan fogamzott meg lelkében a gondolat, hogy a távoli testvérnép hősi honalapítását jelenítse meg a regényíró modern eszközeivel? Erre Järventaus maga adja meg a feleletet egy költeményében, amelyet saját elbeszélése szerint a budapesti finn-ugor kongresszusról vizsztatérőben egy álmatlan éjszakán irt valamelyik bécsi fogadóban és 1928. őszén a kongresszus finn részvevői rendezte ünnepélyen adott elő először. A szép költeményből, amelyet Bán Aladár fordított magyarra, álljon itt emlékeztetőül két versszak (megjelent a „Turán” 1931. évfolyamában):

Látott villanni kardokat
A múltak messzeségén;
Árpád s vitézi vívnak ott
Győzelmi vágyban égvén;
Látá: lován testvér-magyar
Száguldva ront előre,
S hallá az ősi dalt, amit
Átvett a pusztá tőle.

A finn testvér ezt látta és
Bús könny fakadt szemébül,
Megremegett kemény szive
Egy bűvös ihletéstül:
Lelkében ott száguldoz ő
A magyarok sorába',
S rá is derül Árpád vezér
Szemének egy sugára...

Észt-magyar művészek rokonbarátsági érintkezése.

Irta: K. E. Sööt (Tartu).

A tartui egyetemmel kapcsolatos magyar tudományos intézet kiadványainak sorában jelent meg dr. Csekey István értekezése az észtmagyar történeti és kulturális kapcsolatokról. Az érdekes tudós az említett cikkben tárgyalt anyagról igen érdekes és tanulságos áttekintést nyújt. Az 1582-ik évnél kezdi, midőn a lengyel király megíhvotta magyar fejedelem, Báthory István győzelmes hadjárat után elhódította az oroszoktól Livland tartományt s felvette a „Livország nagyfejedelme” (magnus dux Livoniae) címet.

Abban az időben még semmit sem tudtak az észtmagyar rokonságról; csak később jöttek rá erre a nyelvtudósok. Csekey cikkében egész sor kiváló tudóst, szellemi munkást és közmívelődési egyéniséget ismertet, akik idők folyamán egy vagy más módon tevékenykedtek a finn-ugor rokonság megállapításában, vagy a rokonsági munka irányításában.

Az illető egyének sorozatának kiegészítése céljából három jeles festőművészről óhajtok most foglalkozni, akik hivatásos működésük alatti érintkezésük folyamán egymást megértették s támogatták különösen fajrokonságon alapuló kölcsönös rokonszenyből. — Egy ezek közül — magyar — nem kisebb ember volt, mint az európai hírű művész: *Zichy Mihály*, a másik, az észtmagyar nemzeti ébredés korának legjelentékenyebb festőművésze: *Köler János* s a harmadik *Raud Krisztián*, aki a mai idősebb észtmagyar-művészekhez tartozik. Ma Tallinnban él és működik; a másik két rokonlélek már évek óta elköltözött közülünk. Feleslegesnek tartom a magyar közönség előtt ismertetni *Zichy Mihály* élete történetét, de tán nem végzek céltalan munkát, ha az említett két észtmagyar művész élete folyását pár szóban vázolom.

Köler János 1826. február 24-én született egy kis délésztmagyar faluban s a középiskoláit Viljandi városában végezte. Vönnu városában mázoló-inas lett s mint ilyen Pétervárra került. 1848-ban az ottani képzőművészeti főiskolába lépett s *Markov* professzor tanítványa lett. Csakhamar kitént tehetségével s több pályadíjat nyert. 1857-ben külföldre megy s három év múlva elnyeri az „akadémiai festő” rangot s 1862-ben Pétervárra költözik. Itt a képzőművészeti iskola tanára lesz s meghívatik II. Sándor cár leányának rajzoktatójává s ebben az állásban marad 12 esztendeig. Majd Észtmagyarba költözik néptípusok tanulmányozása és festése végett. A nép súlyos gazdasági és politikai helyzete mély részvétet kelt lelkében s felébreszti benne a vágyat, hogy népe javára munkálkodjék. Ettől fogva honi motívumokat igyekszik feldolgozni s szorosabb érintkezésbe lép az észtmagyar nemzeti ébredés harcosaival és törekszik azok munkáját elősegíteni. 1867-ben kinevezik a szentpétervári képzőművészeti akadémia tanárává. Számos, figyelemkeltő művei közül kimagaslanak II. és III. Sándor cár arcképei s több orosz főúr képmása. 1899-ben halt meg az orosz fővárosban s végőhaja szerint szülőfaluja temetőjében helyezték örök nyugalomra.

Raud Krisztián 1865-ben született Észak-Észtmagyarban s Tartuban végezte a középiskolát és a tanítóképezdét német nyelven. Tanító volt Tartuban és Pétervárott. 1892-ben a pétervári képzőművészeti akadémiaiba lépett, majd Düsseldorfban és Münchenben folytatta tanulmányait 1903-ig. Ezután Tartuban telepedett le, ahol 10 esztendeig működött mint művész és tanár. *Raud* egyszermind rendszeres propagandát fejtett ki a néprajzi gyűjtések érdekében. Tallinnba telepedvén át, ott is

folytatta enemű tevékenységét. 1919-ben kinevezték az észti kultuszminisztériumba művészeti szakértőnek, ahol hat évig működött. Itt igen érdemes és alapvető munkásságot végzett; részt vett az észti műemlékek bizottságának munkásságában s a tallinni nemzeti múzeum irányításában. Az észti festőművészetben összekötő kapcsolatot képez a régibb és az újabb nemzedékek munkássága között.

Vaga Alfréd, aki az Olion című folyóiratban 1930-ban megírta Köler életrajzát, a szentpétervári Eremitage konservátoráról, K. T. Neffről többi között ezt írja: „Bajosán beszélhetünk a szó valódi értelmében vett barátságról már az illetők életkorának nagy különbsége miatt sem. Neff támogatta Köler mint honfitársát, Köler pedig Neffben mesterét, tanítóját és jóakaróját tisztelte. Nagyon közeli ismeretségben állt azonban Köler egy másik cári udvari festővel, Zichy Mihály akadémikussal, aki a pétervári művészársadalom legérdekesebb és legeredetibb egyéniségei közé tartozott a múlt század végén. Virtuóz rajzoló és akvarellista, nemzetiségére nézve magyar. Általános műveltségét a budapesti főiskolában nyerte, művészeti kiképzését a bécsi szépművészeti akadémián Valdmüller tanártól s 1847-ben Szentpétervárra kapott meghívást rajztanítóul Katarina Mihailovna nagyhercegnőhöz, de már két év múlva felmentetett az udvari szolgálattól és 8 éven át mint retusírozó tartotta fenn magát egy szentpétervári fényképésznél, teljesen elfelejtve azelőtti magas támogatójától, mig nem végre 1858-ban az Oroszországon tartózkodó francia író, Theophile Gautier magasztaló bírálatával (az oroszországi útleírásához készült illusztrációkról) kiemelte Zichyt a feledés homályából s nevét ismertté tette nem csupán Oroszországban, hanem egész Nyugat-Európában. Elhalmozták őt megrendelésekkel, s 1859-ben II. Sándor cár kinevezte őt udvari festőjévé, amely állásban Zichy aztán egész haláláig megmaradt, leszámítva az 1874—1880. éveket, mely idő alatt politikai okok miatt Francia- és Magyarországon kellett tartózkodnia. Adatok hiányában nem lehet kideríteni az okokat, amelyek folytán az ismeretség Köler és Zichy között igen meleggé és barátságossá lett s Köler haláláig tartott; Zichy ugyanis két évvel túlélte barátját. Ebben valószínűleg nem volt jelentőség nélküli az a hasonló természetű helyzet, amelyben mindketten éltek Szentpétervárott. Ők ugyanis mindketten már nemzetiségüknél, származásuknál és sorsuknál fogva teljesen külön álltak az őket körülvevő ragyogó s szellemileg és nevelésre nézve idegen társaságban. Továbbá tekintetbe kell vennünk a közös hivatásból eredő érdekeket s emellett a rokon művészeti törekvéseket, mivel Köler és Zichy működésében igen sok találkozást vehetünk észre, bár azok nem jogosítanak felvetni a kölcsönös hatás problémáját, de mindenesetre Zichynek Köler működésére tett hatását. Végre joggal beszélhetünk arról, hogy Zichy magasabb műveltsége és szélesebb látóköre folytán Köler tanácsadójaul szerepelt akadémiai kérdésekben.”

Ami Raud Krisztiánt illeti, ennek életrajzi adatai között van egy megjegyzés, hogy őt Zichy melegen támogatta és bátorította abbeli törekvésében, hogy magát a művészetnek szentelje.

Pontosabb adatok végett Raudhoz fordultam, s ez válaszában (1930. XI. 21.) többi közt ezt írja: „Zichyről, sajnos, igen keveset irhatok, s az a kevés is nagyon homályos. Zichyvel Köler révén ismerkedtem meg. Pétervárott tartózkodva ugyanis gyakran megfordultam Kölernél; közel laktunk egymáshoz Vaszili szigeten. Köler személye azonban élénkebben rajzolódott emlékezetembe: magas, nyurga mongol-arcú, kecskeszakállú ember volt. Esténként rendszeren csendes, félhomályos szobájában üldögélt, kártyák terítve ki előtte; nappal nem akartam őt zavarni. Egy öreg szolgálta nyitott ajtót. Asztalhoz telepedve azután beszélgetésbe elegyedtem a nyá-

jas házigazdával. Kölernek tetszettek az én nézeteim a művészetről. Ezt ő többszörösen kimutatta. Zichy nagyra becsülte a művészen az eredetiséget, amit, úgy látszik, az én kompozíciómban is megtalált. Az ő felfogása szerint az ifjú művészenek saját magának kell kiküzdenie magát, elszigetelve a többiektől, hogy eredetisége változatlanul megmaradjon. Az ő vezetése alatt kellett dolgoznom, de nem emlékszem arra, hogy miért történt ez csak egy ízben. Valószínűleg nagyon szegénylős voltam s egyszerűen elmaradtam. Köler és Zichy közelebbi barátsága az én véleményem szerint három okból származott. Először is hivatásukra nézve kartársak voltak; másodsor rokonépek tagjai, s harmadsor mindketten az udvarnál voltak alkalmazva, bár Köler csak ideiglenesen. Mégis bajosan lehet beszélni Zichy erősebb művészeti hatásáról Kölerre."

Visszatekintve a felhozott adatokra, megállapíthatjuk, hogy a két veterán művész: Zichy és Köler között fajrokonai és kollégialis barátság volt. Annál örvedesebb ez, mivel a kenyéririgység nem mérgezte meg barátságukat, ámbár mindketten udvari szolgálatban álltak, ahol az intrikák elég gyakoriak. — Raud közlése emlékezetünkbe hozza a mult század utolsó évtizedét, midőn Köler érdeklődése el-lankadt az észti társadalmi tevékenység iránt s csüggedése hazája akkori sötét politikai viszonyaiból magyarázható. Köler nem akart és nem is volt kénytelen ebben az időben senkivel sem versenyezni. S midőn Zichy úgy nyilatkozik, hogy Köler tevékenysége csökkent, ebben csak sajnálkozásának akar kifejezést adni.

Raudot, az akkori művésznövendéket mindkét veterán mester baráti szíves-séggel és tanácsokkal támogatta, sőt anyagilag is, hogy az tovább folytathassa tanulmányait.

Az előadottak alapján pillantást vethettünk észti-magyar művészek kapcsolatára oly korban, midőn a Baltikumban teljes erővel folyt az őslakosság oroszosítása s ennek folytán a fajrokonok szellemi érintkezése majdnem lehetetlen volt.

(Észtből B. A.)

A Szív és a Halál.

Antero Koskenniemi.

A Halál egyszer, amint kóborol,
Találkozik a Szívvel valahol.

A piros Szív úgy megtetszett neki,
Gyilkos kaszáját rá sem emeli.

— Oh jöjj velem, légy a szerelmesem!
A szerelemben nincs párom nekem.

— Nem, nem megyek, már máshoz tartozom,
Szerelmemet neked nem adhatom.

S levágta a Halál a másikat
Kaján irigység, önző vágy miatt...

És a Halál, amint tovább suhan,
Elé tün' a piros Szív újonan.

— Hozzád ragad szerelmem újra! Mondd:
Szeretni engem tudnál-é viszont?

— Nem tudlak én; hisz másnak csókja vár,
Más vitt az álmok országába már.

S kaszája azt is levágta sebtiben,
Mert a Halál szerelme nem pihen...

S tovább folytatva kóborlásait,
Most a halvány Szívvel találkozik.

— Utolszor kérlek, drága gyermekem,
Légy az enyém, oh egyesülj velem!

— Nem, nem lehet! megismerém a Bút,
Ó font nekem menyaszony-koszorút...

És a Halál tovább megy, szüntelen
Társat keresve messzi földeken.

De hasztalan ment, fordult bárhova,
Nem lett övé a Szív soha!

Finnből fordította:

Bán Aladár.

V. A. Koskenniemi verseiből:

Téli reggel.

Édes álom ül a fenyveserdőn.
Zúzmarával lepve bokrok, ágak,
Most a téli reggel napja támad.
Már sugára fölragyog a felhőn.

Minden erdőszellem ébred ágyán,
Hiszi* búvik el csak szirtüregbe.
Zsong az életkedv a rengetegbe,
Fölmosolygva tél nap új sugárán.

Lángbibort ölt a vadonnak mélye.
Virradat pompája szerteárad,
És előnti mind a messze tájat
Tűz-napunknak életosztó fénye.

* A Gonosz szellem.

A ford.

Kigyúlt az ősznek minden csillaga

Kigyúlt az ősznek minden csillaga,
Magam vagyok megint e rónaságon.
Dús magvat osztott népünk asztaga,
S lelkem derűjét én hiába várom.

Mert egyre bánt a kínos gondolat:
Mi sok vetés szökkent is itt kalászába,
Míg én siratom ifjuságomat,
Tar gally vagyok a széltől megtépázva.

Oh föld, fogadj öledbe engemet,
Hogy magként szárba szökkenhessek ismét,
Hogy új nyarak hevítsék lelkemet,
És érett fürtként várjon az öröklét.

Fiat nox.

Hát jöjj, oh jöjj, Halál, te gyászos
[Éjjel,
Temess el minden üdvöt, boldogságot.
Burkoljad árnyba e földi világot,
Borítsd el siri Nemlét tengerével.

A nappal oh mi fojtón rekkenő volt,
A kín-jaj-percek századokra nyúltak.
Te Éj, dermesztő álomkelyhed

[nyujtsad,
És olts ki minden szívet, mely ma
[lángolt.

Szív, emberszív, van-é sorsodnál
[búsabb?
A gyűlölet mar, hő szerelmed éget,
Bilincseidre csókjaidat hinted.

Aztán az Éj, a Semmi fölvonulnak,
Közelg a mindent elfelejtés árnya,
És elmerülsz a siri némaságba.

Finnből fordította
Somkúti.

Rokonvonások a magyar és a török-tatár zene között.

Irta: Sonkoly István.

A folklór igen fiatal tudomány. Eltekintve a szórványos, alkalmoszerű gyűjtéstől, továbbá az irodalmi termékekbe való népies beáramlástól, a folklór, mint önálló tudományszak, alig nyolcvan esztendő; nálunk épp úgy, mint külföldön. Néhol gyorsabban fejlődik ki, mint pl. a finneknel. „Mi alig jutottunk el ez irányban odáig, ameddig nálunknál kisebb és sokkal kedvezőtlenebb körülmények közt élő nemzetei, mint pl. a velünk rokon finn nép,” — írja már 1889-ben *Katona Lajos*. De vigasztalódhatunk. Egyes nyugati nemzetek még valósággal meg sem kezdték a pontos, modern népdalgyűjtést.

A népzene tanulmányozása, a zenei folklór még fiatalabb tudomány. Kiváló művelőit kortársként tisztelhetjük. *Ilmari Krohn*, *Wäisänen*, *Launis*, *Schünemann*, *Lach*, *Mahmud Raghīb*, *Hornbostel*, *Bartók*, *Kodály* még köztünk élnek, mun-

* Finnországban nyáron a világos éjszakák miatt a csillagok nem láthatók.

kasságuk még gyarapodhatik, elméleti rendszerük fejlődhetik. Nem cáfolja e tudományág fiatalágát az sem, ha *Beethoven* 18 dalból összeállított gyűjteményét említjük, mely magyar dalt is tartalmaz. Ez épp úgy, mint korának más népdalgyűjteménye, vagy művészi, vagy népszerűsítési szempontból íródott. A mult század közepén az irodalmi folklór árnyékaként a zenei folklór is némi lendületet nyer. Nálunk *Szini, Mátray*, majd *Bartalus, Fabó*, stb. gyűjtenek népi dal-
lamokat. Sajnos, alig törekcszenek egy-egy ritka dalt találni, vagy egy-egy ismert dalnak mennél több variánsát föllelni. Ismert dalokat, sokszor népies műdalokat is belekevernek a gyűjteménybe. Szini Károly még a Himnuszt is közli gyűjteményében. A gyűjtött dalokat általában átfésülik, „szépítik.” Pedig „néha a fejletlen, a primitív a tudomány előtt becsesebb, mint a fejlett.” De a közizlés, az uralkodó felfogás sem siet nálunk a zenei folklór segítségére! Bár oly kiváló esztétikusok, mint *Gyalai Pál* és *Arany László* irányítják a Kisfaludy Társaság népköltési gyűjteményét, mégis helytelen irányban halad a gyűjtés. Népdalt daltam nélkül jegyeznek le. Könnyen elképzelhető, hogy így a szöveg is sokszor csonka alakban kerül kiadásra.

A zenei folklór fejlődésében fordulóponthoz érkezünk. A fonográf és a gramofon szolgál segédeszközzül a lejegyzésben. A dallamot helyesebb fonográf vagy gramofonlemezre felvenni, mint hallás után lejegyezni. A csupán hallás utáni lejegyzés hitelességében bárki kételkedhetik. Viszont a fonográf, mely a beleénekelte dallamot felfogja membránján, vésőtűvel megörökíti viaszhengerén, bármikor újra és újra megszólaltathatja azt. Így a lejegyzés helyességét bármikor ellenőrizhetjük; természetesen árnyoldalai sem hiányzanak. A fonográf-felvétel egyrészt költséges, másrészt a beénekelte esetleg hamis hangokat is hűségesen megörzsi. De még így is nélkülözhetetlen. Sajnos azonban, a népzene egyre csenevészedik, mind kisebb térre szorítkozik. Ahány népdalgyűjtő feljegyzését olvassuk, valamennyi elpanaszolja, hogy a mai nemzedék a városból beszüremelő népszerű operett-részeket, jazz-zenét, vagy más ehhez hasonló termékeket előnyben részesíti, válogatás nélkül átveszi, s elfeledi ősi énekeit. Ezért a legidősebb korosztályt, főleg nőket kell népdalgyűjtőnek mozgósítania, ha föl akarja lelteni az igazi népzene-t.

A népdalgyűjtésben fontos mozzanat *Ilmari Krohn* gyűjteményének megjelenése. A *Krohn*-család nem ismeretlen a folklór-ista előtt. *Krohn Gyula* épp úgy, mint fiai, *Károly* és *Ilmari* kiváló művelői a folklór-nak, s mindhárman a helsinki egyetem tanárai voltak. A gyűjtemény a dallamok sajátosságai szerint szótárszerűen van rendezve. Így a rokondallamok egymás mellé kerülve tisztán mutatják a fő-típust. *Oswald Koller* a dallamok kezdőhangját vette alapul. *Krohn* felismerte, hogy a kezdő hangnál fontosabb, állandóbb az egyes dallamsorok végződése, s ezen az alapon rendezte a Snomen Kansan Sävelmiä 2-ik sorozatát. (L. Bartók és Kodály az új egyetemes népdalgyűjtemény tervezete, Ethn. XXIV. 315. l.) *Krohn* példája nem maradt hatástalanul. *Filaret Kolessa* az ukránoknál, *Janacek* a morváknál fejt ki jeles tevékenységet. *Lach, Schünemann* az orosz fogolytáborokból választják ki turáni testvéreinket, kiknek énekeit ma már a bécsi és a berlini Phonogramm-Archiv őrzi. Legújabbán a törökök is lázas buzgalommal gyűjtik Kisázsia népzene-flóráját. A gyűjtés irányítója *Mahmud Raghíb*, kinek munkásságát a francia zenetudomány is méltón értékeli.

A török színezetű zene talán ugyanazt az imperialisztikus szerepet tölti be a XVI. század második felétől a XIX. század elejéig, mint a XVIII. és XIX. szá-

zadban a német muzsika. Egy-egy kor mindig vállára emel, irányítónak ismer el egy-egy nemzetet, mely bizonyos időre hatáskörébe von más nemzeteket. Ilyen az ógörög bölcsélet és irodalom hatása az ókor végén és középkor elején, ilyen az arab tudomány hatása főleg a Földközi tenger menti országokban. Amint a német műveltség érzeteti hatását Tartu-tól a székely földig, éppoly magábaolvasztó a török janicsár zene és epikus ének északon, a balkáni keleten az örmény és perzsa zenére nézve is. A török zene hatása áttöri a politikai határokat. A török tárgyú opera a nyugati nagyvárosok operaszínpadán közkedveltségű. A „törökös” operák sorát megnyitja *Ojluck a „Rászedett kádi”* és a *„Zarándok Mekkából”* c. operáival, majd Hasse *„Szolimán”* operája s Mozart *„Szőktetés a szerájból”* kápráztatja el a hallgatóságot. Ám a közbeiktatott janicsár-zenekar, vagy török induló ki is meríti a török zenei elemet. Tehát szó sincs itt népzenei elemek feldolgozásáról, csupán mint különlegesség szerepel a török keret.

Általános érdeklődés kíséri azt a kérdést, található-e rokonvonás a magyar zene és a török-tatár népek zenéje közt?

A kérdés megoldása könnyű is, nem is. Könnyű, mert látszatra is feltűnő sok rokonvonás ötlük szemünkbe, azonban nem bizonyos, hogy mindez közös faji sajátságból ered-e? A zenei folklór oly fiatal tudomány, hogy egyelőre csupán az anyaggyűjtésre terjed ki figyelme; ezután következhetik majd az összehasonlító folklór. Inkább megsejtéssel, mint kellő anyagismerettel már *Fabó Bertalan* írt a rokonvonásokról. „Lehet, hogy Tinódi nótájában üti fel fejét először a kezdődő keleti, török hatás. Csakhogy ez a hatás száz évig lappang és erősödik, amíg végre a kuruc dalokban határozottan megállapítható.” (A magyar népdal zenei fejlődése 1908. 112. l.) Fabó azonban mindenütt rokonvonást akar felfedezni, még az orosz, délszláv, és tót zenével is rokonnak tekinti a magyar zenét, ezért megállapításait figyelmen kívül hagyhatjuk.

Két nép zenéje közt hasonlóság lehet: dallamban, ritmusban, dallamszerkezetben, ornamentikában, esetleg hangnemben. A dallambeli hasonlóság azonban ingoványos talaj. Erre alig építhetünk. Amint a szökincs gyakran azonos szomszédos népek között, éppúgy a dallamkincs is átvándorolhat a szomszéd néphez. A dallam nem helyhez kötött; más szöveggel vándor útra kél. Hisz ez nem pusztá feltevés, azt legjobban igazolja *Seprődi*, talán legelső képzett zenei folklóristánk, aki ruthén népdalgűjteményt tanulmányozva, csodálattal ismer rá néhány közismert magyar népdalra. „Nemcsak egyes véletlenszerű dallamrészek átvételéről van szó, hanem átvették tőlünk két legismertebb daltípusunkat, a hallgató lassút és a lassú csárdást.” (Magyar hatások a kisorosz zenében. Ethn. XXVI. 1.) Néhány magyar dal, így „Ropogós a csizmám,” „Sír a kislány” dallamaira is ráismer. A dallamhasonlóság tehát nem sokat bizonyít. Ezért kell vigyáznunk a török-magyar zene hasonlatosságának vizsgálatánál is. Nemcsak faji kötelék fűz minket a törökséghez. A másfélévszázadig tartó török hódoltság sem múlt el nyomtalanul. Török zenészek, törökföldi cigányok jönnek hazánkba. Mivel másfél évszázadig török zenét „húznak,” bizonyára nálunk is elterjedtek e dallamok. Az első értékes magyar zenei emlékeink: Tinódi krónikás énekei bizonyára szintén sok török hatást tükröznek vissza. Az énekmondókat a törökök épp úgy kedvelik, mint a magyarok. Ezek koboz- (lant)-kisérettel megéneklék a hősök tetteit, dicsőítik nemzetük nagyjait. „Jól ismert dolog, hogy a lantosok, hegedűsök és az énekmondók nálunk a török világban szaporodnak el s lesznek kapósakká. Nem hiszünk, hogy akadna valaki, aki ezt merő véletlenségnek tartaná. A toborzót török

spon (tárogatón) fújják. A kobzot is pöngetik. Sok jó hegedősünk a török rabok közül került ki," — írja *Takáts* Sándor. (Rajzok a török világból. 1915. I.) Zenekaraink összeállításai is hasonlíthatók a török zenekar összeállításához. Batthyányi Ádám házi zenekara 1668-ban tizenhat tagból állott. Meglepő, hogy egyetlen muzsikásnak sincsen vezetékneve, hanem szerszáma után Cimbalmos Mártonnak, Hegedős Jankónak stb. hívják őket. A nevezett muzsikások nem született magyarok, hanem cigányok és török rabok voltak. „Könnyű volt a Batthyányiaknak török muzsikusokra szert tenniök, mert rendkívül sok török rabjuk volt." (u. o.)

A török hatás kora tehát épp a magyar kultúra kialakulásának idejére esik. Még az irodalom sem zárkózik el e hatás elől. De azért nem szabad csupán a közvetlen érintkezésnek betudni a közös jellegzetességeket. Mert kétségtelenül van faji kapcsolat is. A régi bizanci források, ha a magyarokról írnak, turkokat emlegetnek. A pogány magyarok zenéjéről első tudósításnak a zenetörténet *Theophilactus* adatát tartja, ki szerint „a turkok éneket zengtek a földnek."

Teljesen kimerítő ismereteink még mindig nincsenek a török zenéről, de amennyire a megjelent népzene gyűjteményekből látjuk, gyakori benne a bővített másodhangköz-lépés a dallamban; ez a magyar zenében éppúgy, mint a balkáni, s még az örmény muzsikában is fel-felbukkan. E sajátjának azonban valószínűleg a török zenében van a csírája. Iskender 1836-ban megjelent gyűjteménye e jellegzetességeket már híven feltünteti. Sok olyan táncdallamot is közöl e gyűjtemény, mely a régi magyar tánczene formájára, ritmusára emlékeztet. Szinte Lavotta, Bihari verbunkosainak visszhangját halljuk ezekben a dallamokban.

A bővített másodlépést illetően a zenetudomány még tapogatózik. Régi magyar zeneiről eredeti magyar hangnemnek minősítik: pl. c, d es fis, g, a, h, c. Viszont Panoff nézete szerint megvan ez az összes szemita-hamita népek zenéjében, továbbá azoknál a népeknél, akikkel érintkeznek. Tekintettel arra, hogy a török zenében látjuk ezt legteljesebben, valószínűen török talajból csírázik ki. A török népdalgyűjtemények már külsőleg is ezt árulják el. A sor elején elő van jegyezve pl. es, fis, vagy b, cis.

A hangszer tovaterjedésében is rokonságra akadunk. A kobzosok rendje eléggé ismert a magyar zenetörténetből. A hosszúnyakú lantot koboz néven megtaláljuk azonban a török népeknél is. Nemcsak Kisásziában, hanem a kazáni tátaroknál, sőt még Turkesztánban is. Szerepe mindenütt azonos. Az énekmondó hangszere ez, amellyel kíséri énekét.

Ha összehasonlítjuk a tatár, főleg a krimi tatár törzsek zenéjét a mi erdélyi népdalkincsünkkel, meglep a hasonlóság. A székely népballadák, így „Molnár Anna," „Három árva," „Az, hol én elmegyek," „Egy kicsi madárka" gazdag ornamentikája a népzenei flóra páratlanul eredeti alkotása. De ugyanez az eredeti jellegzetesség tulajdonsága a krimi tatár népzeneének is. Ez a gazdagon áradó melizmatikus ének elűt a cigány kromatizált cifrázatától, inkább diatónikus jellegű. A melizmatikus csoport mindig nyugvó hangba torlódó. Itt a kolarálás legváltozatosabb kifejlése mutatkozik. Még a pentatónika (öt fokú hangsor) is feloldódik a kolarálásnak ebben az oceánjában. Ez a gazdag ornamentika más népzeneben nem található; másutt egy szótagra rendszeren egy hang jut.

A tatár zene természetesen nem marad elszigetelt ellenség; melódiakincse a környező népekre, így a cseremiszre is befolyással van. Kiváló német tudósok,

mint *Lach, Schünemann* épp a cseremisiz daltípus szerkezetében, motívum-ismétlődésében látják a magyar népdal hasonmását. Így terjednek a közös motívumok végig a fajrokon népek zenéjén.

Ennek részletes kutatása a magyar zenetudomány egyik legfontosabb s talán legnehezebben megoldható feladata.

Adalékok a lív nép életéből.

Írta: Lukinich Frigyes.

1931 nyarán, a IV. finn-ugor kultúrkongresszus alkalmából egy parányi, kb. 1500 lelket számláló rokon nép fiaival ismerkedtem meg: a lív „nemzet” kiküldöttjeivel. Ez a találkozás tartós, baráti kapcsolathoz vezetett, melynek eredményeképpen közelebbi betekintést nyerhettem ennek a szomorú sorsú, de élni kívánó népnek a lelkivilágába.

*

Az 1931. kongresszus a finn-ugor népek impozáns találkozója volt, melynek külön érdekességét és jelentőséget adott az a körülmény, hogy egy halálraítélt testvérnép képviselői hallatták ott segélykiáltásukat az életért és fennmaradásért. Lettország földéről néhány lív asszony és férfi jött el szellemi vezéreik: K. Stalte és B. Dziadkovsky vezetése alatt Helszinkibe. Odaálltak a rokonnépek nagy gyülekezete elé, hogy kifejezésre juttassák életvágyukat, hogy kikérjék az „erősebb és hatalmasabb” testvérek segítségét és támogatását a nagy harchoz, amelyet nemzeti létük érdekében kívánnak megvívni. „Nem akarunk meghalni: élni akarunk!” — ezt a kiáltást jelentette a lív küldöttség fölvonulása. Ősi dalaikból, amelyeket a kongresszusnak bemutattak, fájdalom és hit, haláltételelem és életvágy zendült fel, és megfogták a testvérsziveket. Szerény kérésük mindössze arra vonatkozott, hogy a testvérek támogassák őket saját nyelvű tankönyvek kiadásában. A lívek is értik a népek életének nagy törvényét: nyelvében él a nemzet. S e tankönyvek révén akarják megalapozni nyelvük kultuszát azon falvak iskoláiban, amelyekben e kis nép fiai elszórtan élnek. Azt óhajtják, hogy a vándortanító, aki egyfogatú kocsi-ján járja ezeket a falvakat, és az iskolai évben több mint 4500 km-ert kell megtennie, nemzeti nyelvű tankönyvek segélyével plántálja a lív jövő reménységeinek: a gyermekeknek lelkébe a történelmi múlt és az anyanyelv iránti szeretetet. Hogy soha meg ne szűnjék az édes anyanyelv zengése és el ne hallgasson a dal, melyben a lív szív öröme és bánata jut kifejezésre.

Hiszem, hogy a lívek fájdalmas és hívó szava visszhangra lel a másik, meg-szomorodott és halálra szánt, de élni akaró testvér népek: a magyarnak lelkében.

*

Lettország nyugati részében, a rigai öböl mentén, ott, ahol a fehér dűnák szegélyezik a hajdani Kurland északi partjait, él a lívek töredék népe. A kb. másfélezer lelket számláló „nemzet” mint valami kialvó láng pislog Észak honának fenyvesei között, 12 kis községben; míg Livlandban, amely pedig róluk nyerte nevét, teljesen kihalt e nép a lettek nyomása alatt. A lív férfi a skótok után — a legújabb megállapítások szerint is — az európai kontinens leghatalmasabb termetű embere. A lettek 1920. népszámlálása még a számukat is igyekszik csökkenteni; mindössze

831 lívről tud, holott a velük foglalkozó tudósok szerint a lívek száma kb. 1800-ra, R. Dziadkowsky Ranne szerint 2200-ra tehető.

A lívek finn-ugor származású nép, a kihalt kurok és az észtek fajrokon. Eredetük a messzi évszázadokban vesz el. Mesék, legendák beszélnek harciasságukról és hősiességükről, aminek eredményeképpen csaknem teljesen kipusztult e nép. Több századdal ezelőtt — a legenda szerint — mindössze három család maradt már életben közülök s ezektől származott újra a nép. S késő unokáik ma hívő és büszke öntudattal vallják, hogy a lív olyan népe Istennek, amely nem fog kihalni soha.

Ez a hit és élniakarás jut kifejezésre azokban a törekvésekben, amelyekkel hagyományait, ősi nyelvüket, s faji öntudatukat ápolni igyekeznek. A lívek ugyan túlnyomó részben egyszerű, csak elemi iskolázásban részesült emberek, akiknek főfoglalkozása a halászat és hajózás. Az értelmiségi osztályba mindössze néhány ember tartozik közülök. Így egy tanár, egy könyvtárnok és egy kántor. Az utóbbi egyúttal a lív nép első költője: Kaarli Stalte; akinek „Hazám” c. költeménye a lívek nemzeti dalává lett (l. a Turán 1930. évf. Bán A. ford.). Meghatóan fejezi ki e költemény zárószaka a lívek ragaszkodását ősi nyelvükhöz:

Szülőföldem, kedves hazám,
Szép tengermenti tartomány,
Fölötted szent hang lengedez;
Elhalt apáink nyelve ez
A nagy világon semmi sincs,
Mint te, oly drága kincs!

Mégis elevenen él bennük a nemzeti öntudat. Gyermekük lett iskolába járni, de az állam megengedi, hogy heti néhány órában anyanyelvükre oktassák őket. Ehhez az anyanyelvhez valóságos vallásos áhitattal ragaszkodnak. Ahogyan önmagukat partlakóknak, úgy nyelvüket is parti-nyelvnek (randa-keel) nevezik.

A partinyelv az anyanyelvem,
Csengése, óh, mily szép nekem

— mondja egy daluk lelkesen.

Megalkották a Lívbarátok Szövetségét. A szövetség zászlaja zöld, fehér és kék színből áll. R. Dziadkovsky Ranne, B. Dziadkovsky könyvtárnok felesége a legutóbb egy gyönyörű lív zászlóval ajándékozott meg, melyet a lív zászlódallal együtt küldött meg. A zászlódalt (Plage laul) minden év november 18-án ünnepélyesen elénekelik. A dal a színek jelentését magyarázza:

Fent a zöld szín azt jelenti,
fenyves erdők zöldje vár.
S a fehér, hogy a homoktól
hosszan izzik part s határ
A fehér alatt az égszín
kéklő tengerünk jele

A Szövetségnek könyvtára is van, amelynek vezetője jelenleg az én kedves lív barátom, B. Dziadkovsky, akitől adataim legnagyobb részét kaptam.

A Szövetség* legfőbb törekvése egy népház felépítése a finnek, észtek és magyarok segítségével. Eddig több, mint 10 ezer pengő gyűlt össze erre a célra.

* *Címe:* Livu Savienibai *Maz-Irbe*, Latvija, németül: Livische Vereinigung an den Mehresstrand *Ire* (Klein-Irben) Lettország.

Ernits Vilmos tartui egyetemi m. tanár közlése szerint lív nyelven eddig mindössze 8 népkönyv jelent meg. Szent Máté evangéliumának a fordítása; öt kisebb olvasókönyv; egy költeményeket tartalmazó füzet és egy daloskönyv kötetekkel. A két utóbbi Stalténak a munkája az 1924., illetve 1929. esztendőből. A lívekről szóló tudományos irodalom már jóval gazdagabb és értékesebb. Ezek közül különösen is jelentős O. Loorits, a tartui egyetem magántanárának a munkája: *Liwische Märchen und Sagenvarianten*, Helsinki 1926.

*

A lívek mesemondó nép. Sajátos régi néphagyomány szerint vasárnap esténként mesészóra gyűlnek össze. A falunak közös és tágas fürdőkamrája a találkozó hely. Itt előbb a férfiak, majd az asszonyok a gyermekeikkel megfürödnek; a férfiak azután hazaviszik a gyermekeket és lefektetik, s a még meleg fürdőkamrában összeülnek mesét hallgatni. Tánc és ivás helyett ez az ifjúság szórakozása. Számtalan mese szól letűnt nagyságukról, országuk fénykoráról. Meséik főszereplői a vizitündérek, rossz szellemek, királyok és a szépséges királykisasszonyok. Istent rendesen koldus képében szerepeltetik. Az egyszerű líveknél ugyanis az a hit van elterjedve (ma is), hogy Isten koldus képében jelenik meg a földön. Ezért lív családok gyakran vesznek házukhoz koldúst, akit hetekig, sőt hónapokig minden jóval ellátnak és szeretettel gondoznak. A gyermekek igen engedelmesek ezen koldúsokkal szemben, mivel úgy tudják, hogy a koldús személyében Istent tisztelik. Mint mondják: Jumal tulab sant nągsō-Koldús képében jelenik meg Isten.

Ezek a mesék, mondák és legendák a nép történelmi multjáról, ősi szokásairól, vallásos babonáiról is szólnak. A lívek túlnyomó részben evangélikus hitűek, de Dziadkovsky közlése szerint ma is erősen tartja magát köztük a babonáság. Hisznek a viziszellemekben, amelyek a tenger fenekére is leviszik a halászokat és ott különös, csodálatos világot tárnak eléjük. Az élénk fantáziájú nép ezekről az élményekről különös meséket és mondákat sző. Hisznek a varázslatban, amellyel a betegség kiűzhető az emberből. Varázslóik ugyan nem igen vannak, inkább a lettekből kerülnek ki azok, de magát a varázslást ők is igénybe veszik. A babona a betegséget úgy fogja fel, mint fej és kéznélküli lényt, amely emberből emberig vándorol. Egészen különös babonás hit szól arról, hogy némely emberek farkasokká változhatnak át s így indulnak rabló, zsákmányoló útra, így szerzik meg maguknak a húsételt. Az ember ebben az elvarázsolt állapotában embertársát is képes megtámadni, széttépni és felfalni. Különös félelem és tartózkodás él a hívekben ezekkel az elvarázsolt lényekkel szemben.

Gyermeteg mese szól arról, hogyan keletkezett Kurland s általában a balti tartományok. E mese szerint: mikor Isten a földet megteremtette, akkor annak felülete csak egyenletes és üres pusztaság volt. De Isten megparancsolta az ördögnek, aki akkor még a jó angyalok között foglalt helyet, hogy hozzon neki annyi homokot, amennyit csak bír. Az ördög vitt is, de a szájába és markába is elrejtett belőle. Isten azután parancsot adott a homoknak, hogy nőjjen és zöldeljen. E parancs alapján a homok megnőtt és kiszökött az ördög szájában és kezében is és elborította az egész testét. Ijedtében elfutott Isten elől, s ahol csak megállt, földre hullt róla és belőle ez a megnőtt és kivirult homok. Így kelet-

keztek azután a zöldelő hegyek és halmok. Így jött létre Kurland is, amelyet a lív hagyomány éppen emiatt nevez *ördög-földnek*.

*

Végezetül egy kis népdalt is hadd iktassak még ide, amelyet fiúk és leányok kórusban szoktak énekelni:

Fehér virág, kicsi lány,
Leszel-e az én babám?
— Nem leszek!
S ha atyádat megnyerem?
— Akkor sem!
S ha anyádat megnyerem?
— Akkor sem!
S ha szivedet megnyerem?
— Úgy igen!

Szabad-e kialudni annak a lángnak, amely ennyi melegséget áraszt, s amelyet hívő, tiszta lelkek élesztenek fáradhatatlanul? Azt hiszem, erre csak egy válasz lehet: nem, nem — soha!

*

A lív nép büszke arra, hogy bennünket rokonainak vallhat. Suomiban finn állami költségen több lív ifjú nyert az utóbbi időben kiképzést, köztük Lepste Márton tanító is, aki a finn és észt nyelven kívül a magyart is tanulmányozza. A Turáni Társaság (Magyar Néprokossági Egyesület) egyik finn-ugor rokonsági ünnepén Bán Aladár, a Társaság finn-észt intézetének igazgatója megpendítette az eszmét, hogy egy lív ifjút mi magyarok is kitaníttathatnánk valamelyik tanítóképezdénkben. Ezt a gondolatot a Társaság nagynevű elnöke, Pekár Gyula ny. miniszter is nagy megértéssel fogadta.

Mily szép volna, ha egy lív tanító oltaná be a szeretet csíráit egy kis rokon nép gyermekeinek szívébe!

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

A sampo rejtélye.

A magyar folkloristák előtt is ismeretes az a, mondhatni világirodalmi törekvés, amely a finnek népéposzának, a Kalevalának értelmezésére irányul. A mű gerince ugyanis a sampo-ciklus. E daloknak tartalma az a harc, amelyet mondai hősök Észak úrasszonya ellen indítanak a sampo visszaszerzésére. Kb. 10 nemzet tudósai próbálkoztak már annak a megfejtésével, hogy ki, mi volt ez a sampo? Legutóbb Kaarle Krohn tett megfejtési kísérletet; szerinte ez a kifejezés a *sampi* szóból ered, amely *tokhalat* jelent és Észak asszonya tündérleányának jelképi elnevezése. Most Setälä Emil, a finn-ugor nyelv- és néptudomány mestere lépett fel egy 650 oldalra terjedő, díszesen kiállított könyvvel, amelyben a tudós szerző teljesen más magyarázatát adja e rejtélyes kifejezésnek. Úgy hisszük, legméltozabban ismertetjük ezt a nagy feltűnést keltő művet, ha magát a szerzőt szólalattatjuk meg pár részletet közölve az Uusi Suomi-ban (1932. IX. 24.) megjelent cikkéből: „A sampo talánya már egyetemi hallgató-koromban izgatott... Csakhamar rájöttem arra a gondolatra, hogy a sampo valami *oszlop* vagy *dúc*, erre mutatott maga a kifejezés is... Mostanában, 25 évvel első magyarázatom után a dolog villanásszerűen megvilágosodott előttem.” Miután a szerző ismerteti ezirányú évtizedes kutatásainak menetét, a következőkben vázolja meglepően szép és találó magyarázatának lényegét: „Előre bocsátom, hiábavaló a Kalevala verseiben történelmet keresni. Történeti viszonyok természetesen tükröződnek bennük, de több korszak van bennük mintegy egymásra halmozva. E versek nem is mithoszok abban az értelemben, hogy a hittudás forrásai lettek volna, bárha isteni lényekről is beszélnek: Ilmarinenről, az ég istenéről s Väinämöinenről, a víz istenéről; ezek eredetileg tisztán istenségek voltak s csak később alakultak a néphitben félistenekké. A nép figyelmét különösen magára irányította a csillagos ég. A csillagokat és a csillagképeket majd kézzel kovácsolt csodadolgoknak, majd az istenek fegyvereinek, majd élőlényeknek: embereknek vagy állatoknak képzelték. A régi néphitben leginkább kimagaslott az *északi csillag*, amely mindig helyén látszott maradni, míg az egész mennybolt forgott körülötte; ez a csillag mintegy oszlopot képezett, a végén arany gombbal, amely egybetartá az egész világot, megakadályozva annak összeomlását. Tehát az északi csillag volt a világ tengelye, amely, egybetartván a mindenséget, annak lakhatóságát, termékenységét biztosította. Ez azonban nem létezett mindenkor s létezése előtt zürzavar uralkodott s a zord Észak úrnője szerencsétlennek érezte magát, mivel nem volt a világnak támasztéka. (V. ö. a vogul teremtési mondát! Szerk.) Észak úrasszonyának gyönyörű lánya volt, ez minden hajnalban föltűnt a mennybolt ívén mosolygó napfényként, mint a görög mithoszban a rózsaujú Eos. Beléje szeretett mind a víz, mind a lég istene: Väinämöinen és Ilmarinen s mindketten versengtek

kezéért. Ám az ár magas volt: olyan dúcot kellett kovácsolni, amelyik a mindenséget egybetartja s az összerokkanástól megóvja. Csak Ilmarinen, aki az égboltot készítette, volt képes e szolgáltatásra. S ő el is készítette a dúcot s el akarta érte vinni a tündérlányt. De az család volt: elsiklott völgyéne kezéből, s továbbra is az ég ivén maradt. Ilmarinen úgy akart vigasztalódni, hogy aranyból kovácsolt magának arát, ám ez újabb csalódást hozott reá: a kovácsolt ara három dolognak hijával volt: nem volt nyelv a szájában, agyvelő a fejében és a szemében. — De mi köze mindennek a sampóhoz? A szolgáltatás, amely Észak szüzének az ára volt, épp a *sampo elkészítése* volt; a sampo pedig az az oszlop volt, amelynek az ágya az északcsillag volt, s ez az oszlop tartá fenn a világot... A legkülönösebb pedig az, hogy midőn az egész munka már meg volt írva, újabb bizonyíték jött a svédországi finnektől, épp attól a néptörédektől, a melytől 1817-ben Gottlund elsőnek jegyezte föl a *sammas* (sampaa, azaz sampo) kifejezést. Vilhuinen Kata Vermlandból beszélt a finn szógyűjtőknek, hogy a sammas olyan oszlop, dúc, amely az ég ivét hordozza; hogy a világ aranypilléren áll, aminek a végében aranygomb van; ez az aranygomb az északcsillag, s az oszlop kilenc ölnyire süpped a földre s az égbolt körülötte forog, erről a forgásról mondja az ének, hogy a sampo örül, „azaz malom”.

Ime, röviden ez Setälä megfejtése. Tagadhatatlan, hogy ez a magyarázat meglepő és találó. Kíváncsian várjuk, mit szólnak hozzá a folklór világmesterei?

Bán A.

Az első török nyelvészeti kongresszus.

1932. szeptember 26-án nyílt meg Isztambulban az első török nyelvészeti kongresszus, mely október hó 5-én ért véget. A Gázi műve volt ez is, aki a török nyelvtanulmányi bizottság eddigi működésének eredményeit tekintetbe véve elhatározta, hogy a török nyelvtudósokat és a külföldi turkologusokat kongresszusra hívja össze. Ennek teendőjéül azt tűzte ki, hogy a török nyelv *reformálására és purifikálására vonatkozó* nézeteket tisztázza és erre vonatkozólag végérvényes határozatokat hozzon, továbbá, hogy megalkossa azt az állandó munkaszervezetet, amely a nyelvújítást végre fogja hajtani. A török nyelvtudósokon és az idegen turkologusokon kívül minden török honos résztvehetett és felszólalhatott a kongresszuson. Az ország minden részéből jöttek olyan egyének is a kongresszusra, akik eddig nem foglalkoztak nyelvészettel; így a *jürük* törzshöz tartozó néhány kiscgazda Ankara vidékéről. Idegen turkologusok is résztvettek a kongresszuson. A többek közt Martajan Agop, örmény nemzetiségű bolgár, aki a török és a sumir nyelv közti viszonyról tartott előadást. Hazánkból — tudtunkkal — senki sem ment el a kongresszusra, pedig leginkább a magyar nyelvújítás szolgálhatna, mint egy rokon nyelv reformálása, mintául a török nyelvújítóknak. Ezt a tényt a Turáni Társaság ki is emelte üdvözlő iratában, amelyet a kongresszus elnökségének küldött.

A kongresszus a Dolma Bagcse tróntermében ülésezett. A Gázi minden ülésen jelen volt. Elnöknek a török nemzetgyűlés elnökét, *Kazim* pasát választották meg. A felszólalók közt olyanok is voltak, akik Magyarországon végezték tanulmányaikat, névszerint Raghıp Huluszi, Hamit Zübejir és Hüszzejn Namik turkologusok. Ezek közül Hamit Zübejir török nyelvre fordította Tolnai Vilmosnak a magyar nyelvújításról írt művét. A kongresszusnak nagy szaktudással összeállított programja volt, és pedig a következő:

A). A török nyelv eredete:

1. Tanulmányok a török nyelv eredetéről s az idegen nyelvekhez: a) az indo-európaiakhoz, b) Ázsia és Európa többi nyelveihez való viszonyáról. 2. A török nyelv belső fejlődése: a) tájszólásai; b) történeti, fonetikus nyelvtana, alak-tana és mondattana; c) szókincse; d) nagy használhatósága, amelyet akkor tanusít, ha minden idegen befolyástól mentes. 3. Ezen használhatóság megőrzése a népies nyelvben és eltűnése az irodalmi nyelvben (népi irodalom és az udvari irodalom). E különbség okai. A nyelv közelmúltjának ismertetése.

B) A török nyelv mai helyzete, kimutatása annak, hogy modernizálása szükségessé vált.

1. A török nyelv az 1839-ben megjelent „Hattiserif”-től a mai napig és azon változások, amelyekben keresztül ment. 2. Mik a nyelv modern szükségletei?

C). A török nyelv jövőbeli fejlődése: A nyelv fejlesztése az alaktan, a mondat-tan, a szóképzés és a kifejezések terén.

A kongresszuson a török nép legjelesebb nyelvészei tartottak e témákról előadásokat. Az utolsó ülésen megválasztották az állandó Török Nyelvkutató Bizottság tagjait, valamint az egyes nyelvészeti szakosztályok tagjait. A török kormány pedig kijelentette, hogy a kongresszus határozatait kötelezőnek ismeri el az állami szervekre nézve. A kongresszus részéről megválasztott nyelvkutató bizottság és a szakbizottságok tehát arra vannak hivatva, hogy a kongresszus program-jában kitüntetett célokat megvalósítsák. A nyelvkutató bizottság a következőképen alakult meg: elnök Samih Rifat, főtitkár Rusen Esref, főpénztáros Bessim Atalaj. Tagok: Dzselal Izahir, Ahmet Dzsevat, Raghip Huluszi, Hassan Ali, Hamit Zübejir és Ibrahim Nedzsi.

A kongresszus elnöke a következő levélben köszönte meg a Turáni Társaság elnökségének üdvözlését: Nagyon sajnálom, hogy a Turáni Társaság fajrokon-ságról, valamint tiszta barátságról és nemes testvériség érzelmeiről tanuskodó leve-lét a Nyelvészeti Kongresszus bezárása után kaptam meg és ezért annak össz-ülésén fel nem olvashattam. Azonban a Kongresszusra és munkájára vonatkozó szíves kívánságait úgy az ujságokkal, mint a tagokkal azonnal közöltem. A Tu-ráni Társaság nemes testvéri érzelmeiről tanuskodó levele mindenestre illő he-lyen fog közöltetni a kongresszus tanácskozásait magába foglaló, rövidesen meg-jelenő könyvben. A Kongresszus az első lépés volt a török nyelv önmagára ta-lálása és feltámadása terén, ezenkívül módját találta annak, hogy a testvér ma-gyar nemzet lelkes fáradozásait a nyelvújítás terén tisztelettel és dicsérettel kellő figyelembe vegye. A nyelvészeti kongresszus mérvadó határozatainak végrehajtását a Török Nyelvkutató Egyesület magára vállalta és minden tőle telhetőt meg fog tenni, hogy Gázi Musztafa Kemál Öexcellenciájának útmutatása szerint végezze nemzeti munkáját. A két testvérnemzet a nemzeti ébredés ezen útján egyesült erővel támogatva fog haladni. Faji eredetet jelző, történelmi nagy nevet viselő, tiszteletet érdemlő Társaságukat ősi érzelmeikkel üdvözlöm és a Török Nyelvkutató Egyesület nevében a Kongresszus iránt mutatott bensőséges és igaz testvéries érzelmekért legmelegebb, szívem mélyéről jövő köszönetet mondok. Isztambul 1932. évi október hó 10-én. A Török Nyelvkutató Egyesület Kongresszusának elnöke: *A. Kazim.*

Pödder tábornok — az észt Bem apó.

Az észt nemzetet súlyos csapás érte. Újra kidőlt az élők közül egy nagy fia, aki a nemzeti függetlenség kivívásában és az állami élet megszerzésében halhatatlan érdemeket szerzett. *Ernst Pödder* (1879—1932) vezérőrnagy, férfikora delén, elhunyt. Életében számtalan szolgálatot tett nemzetének, amely még igen sokat várt tőle. Egy szolgának volt a fia s már a cári hadseregben is elérte az ezredesi rangot tehetségénél és soha el nem lankadó munkaszeretetenél fogva. Résztvett az orosz-japáni háborúban, ahol megsebesült. Felgyógyulása után sokáig szolgált különböző szibériai helyőrségekben s ebből az időből eredt nagy szeretete az urál-altáji népek iránt. Büszke öntudattal, szívesen nevezgette magát „mongol”-nak, amire különben erősen mongoloid vonásai is készíthették. A világháborúban zászlóaljparancsnoki minőségben küzdött. 1917-ben orosz cári ezredes lett. Az 1917. évi tavaszi orosz forradalom kitörése után — szinte valami titokzatos küldetés sugallatától ihletve — váratlanul megjelenik rég elhagyott hazájában. Az észt hadsereg szervezkedése akkor kezdődött. Hogy az ösztönösen csapatokba verődő észt felkelőkből fegyelmezett, öntudatos, lelkes hadsereg lett, abban halhatatlan érdemei vannak Pödder ezredesnek, majd észt vezérőrnagynak. Amikor mindenki kételkedett és bizonytalanodott, Pödder kissé heves, szenvedélyes, de mindenkor magával ragadó temperamentummal határozott irányt szabott az eseményeknek. Fáradhatatlan buzgalommal dolgozik hol Tallinnban, hol vidéken és szervezi az észt csapattesteket. Átveszi az első ezred parancsnokságát. Értékes munkásságát az 1917/18-ban Észtországot még megszállva tartó német császári csapatok parancsnoksága is elismerte. Az ő nevéhez fűződik az a tény, hogy a hivatalos észt függetlenségi nyilatkozat előtt már 4 nappal elismertette a német parancsnokokkal az észt függetlenséget. Igaz ugyan, hogy a németek az 1918. február 24-i függetlenségi nyilatkozatot nem vették tekintetbe, hanem az 1918. évi októberi összeomlásig megszállva tartották az országot. Pödder hivatalos működése tehát tárgyaltalan lett, de mégsem nyugodott, hanem néhány tisztársával titokban folytatta az észt alakulatok szervezését. A német hadsereg összeomlása után ezek a titokban előkészített szervezetek voltak azok, amelyek — mintha a föld alól nőttek volna ki — átvehették a polgári rend és az észt függetlenség védelmét a kivonuló németek nyomában betóduló orosz bolsevik csapatokkal szemben. Az u. n. „*ideiglenes kormány*” 1918 decemberében megbízta az észt honvédelem teendőinek intézésével. A következő év tavaszán és nyarán mint hadosztályparancsnok a déli határokat biztosítja a javarészt balti németekből alakult *Landeswehr* támadásai ellen, 1919. decemberében pedig Narva alá rendelik, hol az észt szabadságharc legvéresebb harcai zajlottak le.

Az 1920. februárjában megkötött *tartui béke* után a nyugalom napjai következtek be Észtországban. Pödder a tartui 2. hadosztály parancsnokságát kapja meg (1921—1926). Közszeretben áll és általános tisztelettől övezve az ország egyik legnépszerűbb embere. 1926-ban Tallinnba kerül mint a haditanács tagja és ügyvezetője. S a béke éveiben is állandóan résen áll. Az 1924. évi dec. 1-i hirhedt tallinni kommunista puccskísérelt leszerelésében is az övé a főérdem. Kizárólag személyes bátorságának köszönhető, hogy majdnem teljesen egyedül megoltalmazta a tallinni főpóstát a rombolók rohamától. Akkor történt ez, midőn a pályaudvar környékén már holtan feküdtek a lázadók áldozatai, köztük egy miniszter, s az államfő maga is csak csodával határos módon menekült meg.

E szomorú esemény után teljes energiával szentelte magát az észt *védőrség*

(*Kaitseliit*) szervezésének. Körülrajongott vezére volt az észti cserkész- és leventemozgalomnak. Mindenütt bátorított, lelkesített, kitartásra bűzdített. A nyugodt-vérű észtek között némileg bizarr jelenség volt ez a forrongóvérű, nyugtalan lelkű, a legnagyobb veszély idején is az élre törő öreg katona. Képes lett volna egymaga nekirohanni az egész orosz birodalomnak, csak hogy nemzete szabadságát megvédelmezze. „Fortes fortuna juvat” — ezt igazán el lehet róla mondani. A tettek embere volt, az észti nemzeti eszmének és a turáni gondolatnak mindhalálig lelkes hive. Aki szerencsés volt társaságában időzhetni, sohasem felejtí el érdekes alakját. Méltán nevezhetjük az észtek Bem apójának. Magyar részről megilletődéssel helyezzük hamvai fölé az őszinte nagyrabecsülésnek e szerény koszorúját.

Virányi Elemér.

Magyar-török emlékmű Budapesten.

1932 szept. 2-án délelőtt ünnepélyes keretek közt leplezték le azt a magyar-török emlékművet a várbeli Primásbástya-sétányon, melyet Budavára 1686-ban történt visszavételének emlékére a Hadimúzeum kezdeményezésére nemes Szabó Sámuel, néhai Szabó Imre és Szabó István testvérek áldozatkészségéből a Turáni Társaság, a József Nádor Céh és a Vár Barátainak Egyesülete emelt. Az ünnepélyt megelőzően a Koronázó Mátyás-templomban Nemes Antal püspök ünnepi misét mondott. A magyar-török emlékmű leleplezésén nagyszámú és előkelő közönség jelenlétében vitéz Aggházy Kamil, a Hadimúzeum igazgatója ismertette az 1686-i ostrom történetét. Utána gróf Festetich Pál, a Nádor-ceh elnöke a magyar-török emlékmű létrejöttét vázolta, majd dr. Borsódy-Bevillaqua Béla mondott beszédet. Pekár Gyula, a Turáni Társaság elnöke a következő ünnepi beszédet mondta:

„Tisztelt ünneplő közönség, nagyméltóságú követ úr, kedves török és magyar testvéreink! — Miként az egyesek kisebb világában, úgy a nagyobb egyedek: a népek és nemzetek történetében is tragikusan szomorú az, midőn a végzet kiszámíthatatlan szeszélye folytán testvérek állanak ellenségekként egymással szemben, — de minden testvérharcok közt, melyekről a históriát író Klió múzsa megemlékezik, tán legtragikusabb mégis az, midőn a századokon át egymással vívó, küzdő, harcoló testvérnemzetek voltaképp nem is tudják egymásról, hogy testvérek, mert hisz az egy népcsaládba tartozó régesrégí szent kötelekeknek meglazulásával a rokoni érzés tudata feledésbe ment, s az egymást fel nem ismerő testvérnemzetek csak a merőben idegen ellenséget láthatták egymásban... Az egymást fel nem ismerő két turáni nemzetnek e testvérharca a mi kettőnk igazi tragédiája: több századon át itt véreztünk egymás ellen Európá kapujában, amíg csak a félreösmérés szörnyű éjszakája után ránk nem virradt a rokoni felösmérés dicső hajnala. A XVIII. század elején a vitéz és nemes török nemzet testvéri és mentő vendégszeretettel ölelte keblére a mi üldözött Rákócziakat — ez volt az első lépés. A második pedig az, midőn másfélszázad múlva ugyanez a nemes török nemzet második nagy szabadsághősünket, Kossuth Lajost fogadta védő szárnyai alá. A félreösmérés harmadik nagy állomása a világháboru, melyben már együtt harcoltunk, s ez a mostani jelen, melyben a boldog és dicső török nemzet az új honalapító nagy Gázi Musztafa Kemál basával az élen már testvér-baráti szerződésben él a létért még mindig nehezen küzdő magyar nemzettel. Ime, ebben a testvéri egységben állunk ma itt ez ünnepi percben s a multak emlékeire kegyeletesen visszapillantunk. A félreösmérés gonosz álomként eltűnt, a felismerés im teljes s én a Turáni

Társaság s az egész turáni érzésű magyar társadalom nevében a közös turáni vitézségnek hódolok, midőn az utolsó budai helytartó vezér: *Abdurrahman Abdi Arnauf* pasa emlékére, ki hős férfiként 60 éves korában itt esett el, koszorút helyezek. Béke legyen a holtakkal, szeretet az élők, a két immár egymást becsülő testvérnemzet, a török és a magyar közt! Üdv a nemzetét nagyra vivő Gázi Musztafa Kemál pasának ettől a hősi emléktől és Isten áldása a mi tovább is nehezen küzdő magyar nemzetünkre!"

Miután az emlékműről lehullott a lepel, *Móricz Péter* török nyelven üdvözölte a török nemzetet és a vendégeket. *Behidzs bej*, a török köztársaság követe, kormányt nevében megkoszorúzta az emlékművet, majd *Resid Szaffet bej*, a török parlament tagja a következő beszédet mondotta:

„Ígen hálás vagyok a tisztelt Szabó-családnak, a Hadimuzeumnak és a Turáni Társaságnak, hogy meghívtak a kegyeletes megemlékezés lélekemelő ünnepélyére. Nemes gondolat volt tőlük, hogy emléket emeltek két hős ellenfélnek, két vérbeli testvérnek, akik e helyen estek el oly ügyért, amelynek védelmére csak lovasági jellemük ösztönözhetette őket. Az, hogy ez az emlékmű a Kapisztrán emlékművétől csak pár lépésre emeltetett, nekünk a történelem észszerű fejlődését és igazságos fordulatát jelenti; annak a történelemnek, amelynek folyamán az ugyanazon fajhoz tartozó két nagyszerű nép érdekeinek ellenére két elütő vallásnak és két versengő dinasztának befolyásai minket egymás ellen harcba vittek. Egymás iránti viszonyunk tekintetében úgy tekintem Abdurrahman Abdi pasa és Szabó György ezen közös emlékoszlopát, mint a történet határozott fordulatát, a jövő sarkkövét, próbakövét az érzelmek és eszmények elpusztíthatatlan közösségének, a kölcsönös tiszteletnek és azon szeretetnek, amely a leggyilkosabb háborúknak ellenállt és állandóan fűtötte úgy a törököket, mint a magyarokat az idők hosszú folyamán át oly annyira, hogy valahányszor egyikük vagy másikuk megpróbáltatásoknak volt kitéve, tekintetük állandóan és majdnem ösztönszerűleg a Dunán innen és a Dunán túl lakó vérbeli testvéréhez fordult, s ez emlékköbizonysága annak, hogy minden magyar szabadság-megmozdulás a törököknél visszhangra talált. Megcáfolhatatlan történelmi bizonyosságaink vannak arra, hogy a törökök és a magyarok sohasem áldozták fel népi kulturájukat, nyelvüket, nemzeti szokásaikat s hogy állandóan védekeztek az idegen befolyások beolvasztó hatása ellen. Pár szóval kifejezve: ez az, amit felidéz bennem ez az emlékmű. Hatalmas ébredését jelenti ez azon tudatnak, hogy érdekeink és hagyományaink közösek. Ez az emlékmű jelképezi nemzeti megújítását a történettudományának, amely mindaddig a vallási és dinasztikus politika szolgálatában állt. Hálás tiszteletemet fejezem ki ama nemes családnak és azon intézeteknek, amelyek e kegyeletes ünnepet kezdeményezték és megragadom ezt az örvendetes alkalmat arra, hogy szívem mélyéből boldogságot és jólétet kívánjak nemes és hős magyar testvéreimnek!"

Végül Szabó Sámuel, a Budavár ostrománál elesett Szabó György karakószörcsöki felkelő nemestől származó családja nevében átadta az emlékművet a főváros képviselőjében megjelent *Némethy Károly* tanácsnoknak. A szép emlékművet *Zsike Kálmán* festő tervezete szerint *Kiss József* kőfaragómester készítette.

IRODALOM.

A költő és a Halál. Irta vitéz dr. József Ferenc kir. herceg. Társaságunk tenkölt Védnökéről mint költőről mult évfolyamunkban emlékeztünk meg először költeményes kötetének megjelenése alkalmából. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy Védnökünk csodálatosan gazdag közéleti tevékenysége mellett sem feledkezik meg a költői foglalkozásról, amely felé szive és öröklött hajlama vonzza. A mult év folyamán egy kisebb terjedelmű drámai költeménye hagyta el a nyomdát „A költő és a Halál” címmel. Azt a megrázó órát vetíti itt elénk az illusztris szerző, midőn a világiás gondokba és irodalmi munkába elmerült, s lelkéről megfedekezett költő előtt váratlanul megjelenik a Halál, hogy véget vessen földi pályájának. A költő irgalomért könyörög, még élni és alkotni akar! Am a Halál angyala számba veszi műveit, van-e ezekben oly érdem, amelynek alapján az Úr irgalmat gyakorolna a költővel szemben. Rémülten látja a vergődő költő, hogy leghiresebb művei csak „beteg siralmat és kételyeket” terjesztenek . . . Végre egy jelentéktelennek tartott műben talál a Halál egy helyet, amelyben az emberi szív legértékesebb és legmélyebb erénye hatkozik meg: az *irgalom*. A költemény hőse lemond saját szerelméről, hogy megmentsen egy kétségbeesett, halni akaró nőt. Ez menti meg a költőt a halál borzalmaitól.

E sorok írása közben kapjuk Fenséges Védnökünk újabb művét, az „Ezüst vizek felett” c. verskötetét, amelyben az illusztris szerző 17 költeményben fejezi ki mult nyári dunai utazásának hangulatait. Mély gondolatok és meleg érzések ölelkeznek a zengő sorokban, mint pl. a Lélezkik a tenger kezdetű dal e szakában:

Énekel az éjjel az ezüst víz felett,
Felbukkan a mélyből a fogyó véres hold.
Hallgatom szívem: mint reményt énekel,
Ég és tenger játszik . . . csillag mesét mond.

A szépen kiállított kötetet a Kir. Magyar Egyetemi Nyomda bocsátotta ki.

Vig Albert: Magyarország iparoktatásának története az utolsó száz évben különösen 1867 óta. A báró Kornfeld Zs. díjjal jutalm. munka. A m. kir. keresk. miniszter támogatásával kiadta a Magyar Tud. Akadémia. Budapest 1932. 728 l. — Bár e kiváló mű szorosan véve nem tartozik a turáni tudomány anyagához, mégis felhívjuk reá olvasóink figyelmét azon kapcsolatnál fogva, amely Társaságunk nevelési törekvései és a magyar iparoktatás között fennáll. Ezenkívül bennünket különösen érdeklő részleteket is találunk a könyvben. Így pl. az első fejezet II. részében az illusztris szerző igen szépen ecseteli a hódoltság korabeli török-magyar érintkezéseket az ipar terén, kimutatva, hogy a török hatóságok igazságszeretettel kezelték a magyar és a török iparosok közt felmerült vitás ügyeket. Nagy érdeme a műnek, hogy a szorosan vett szakkérdéseken kívül éles látással rajzolja meg a kor-

viszonyokat s kiemeli a magyar nemzet és társadalom érdemeit az iparfejlesztés tén. Az élvezetes és tanulságos könyv minden könyvkereskedőnél megrendelhető.

Kaarle Krohn: Kalevalástudien, I—VI. Helsinki, 1924—28. Academia Scientiarum Fennica (FFC. 53, 67, 71—2, 75—6). A finnek világhírű naiv époszának, a Kalevalának eredetével és kialakulásával már évtizedek óta foglalkoznak a finn, sőt a külföldi tudósok is. Ezeknek díszes seregében legkimagaslóbb a két Krohn: a néhai Julius Krohn és az ő jeles fia, Kaarle Krohn a modern florklörtudományok Európaszerte elismert és nagyrabecsült atyamestere. Az ő érdeme, hogy a maga nemében egyetlen folklór-gyűjtemény, az immár 100-ik kötetben felüljáró: Folklore Fellows Communications napvilágot lát s új fényt vet minden nép folklórtermékeire. Az e gyűjtemény keretei között megjelent Kalevala-tanulmányok célja rendszeresen összefoglalni mindazt, amit a tudomány eddig kiderített a Kalevala runóinak keletkezéséről, fejlődéséről, valamint Lönnrot egybefűző eljárásáról és az éposz tudományos jelentőségéről. A VI. kötet végén rövid zárószó foglalja össze a kutatások eredményeit. Ezek szerint a Kalevala-dalok nem Észak-Karjalában (Archangelszkben) keletkeztek, ahol Lönnrot fölfedezte őket, hanem délnyugati Finnországból vándoroltak oda, s a Kalevalában lejátszódó események a pogány és keresztény kor határára utalnak. Az események színhelye a tulajdonképeni Finnország (Suomi), Gotland, Aland, Quänland és a parti szigetek. A hősök nevei nemcsak helynevekben maradtak fenn, hanem személynevekben is, középkori, s néha még későbbi oklevelekben. Hogy a finn hősdalok valóságos eseményekre és viszonyokra vonatkoznak, bizonyítja az eddigi kutatásoknak az az eredménye, hogy a finn hősdaloknak eddigelé nem sikerült külföldi változatait kimutatni, tehát finn talajon keletkezett nemzeti költészettel lehet csak dolgunk. Nagyszerű művével nem tekinti lezártnak Krohn a kutatás munkáját, sőt inkább meg akarja ezt könnyíteni az eddigi eredmények összefoglalásával, a megoldott és megoldatlan problémák megállapításával.

Dr. Jancsó Elemér: Északi rokonainknál. Nagyvárad 1932. Az Erdélyi Lapok kiadása. 106 l. Dr. Jancsó E. ez élénk tollal megírt könyvével szép és maradandó emléket emelt a IV. finn—ugor kongresszus alkalmával tett magyar kirándulásnak. A 40 képpel illusztrált könyv 13 fejezetben rajzolja Lengyel-, Lett-, Észt-, Finn-, Svéd- és Dánországot, természetesen legbővebben a két rokonnép országát. Kiterjeszkedik az illető országok történeti és kulturális viszonyaira is, legbecsebb részek azok, amelyekben a szerző egyéni benyomásait, megfigyeléseit rajzolja. Igaza van a szerzőnek, midőn abbéli reményét fejezi ki, hogy műve hasznos útikalauz lesz azok számára, akik hasonló utat szándékoznak megtenni. A könyv ára postai küldéssel együtt 2.50 P. Kapható a Turáni Társaságnál.

Archeologia Hungarica VII. 1931. A bolgár-török műveltség emlékei és magyar őstörténeti vonatkozásaik. Irta: *Fehér Géza*. Az értekezés eszmemenete a következő. Nyelvi, archaeologiai és történeti adatok alapján kétségtelenül megállapítható, hogy a bolgár-törökök már az V. század előtt letelepült, földműveléssel és fejlettfokú állattenyésztéssel foglalkozó nép voltak. Még balkáni hazájukban is megőrizték keleti kultúrájuk sok elemét: erős állami és gazdasági szervezetüket; keleti az architektúrájuk, szobrászatuk, ötvösségük, időszámításuk stb. De kultúrájuk képessé tette őket arra is, hogy megálljanak a nyugati népek között, sőt, hogy erős szervezetet alkossanak itt, amire a helyi lakosság előttük nem volt képes. Nem tarthatjuk helyesnek azt az általánosan elfogadott véleményt, hogy a

bolgár-törökök kisszámú, csak néhány tizezret számláló nép voltak. Elég felemlitnünk azt, hogy Konstantinos Pogonatos császár, amikor Besszarábiában meg akarta támadni őket, kénytelen volt összehívni egész katonaságát. S e bolgár-törökök legyőzték az akkori Európa legnagyobb és legjobb hadseregét. Hihető-e, hogy a császárnak őríási szárazföldi haderővel s hatalmas flottával kellett indúlnia olyan nép ellen, amelynek száma mindössze néhány tizezer? A valóságban nincs is semmi bizonyítéka annak, hogy a bolgárok kis számú nép lettek volna. Azt mondhatná valaki, hogy a magyarság se jött nagyobb számban a Duna-Tisza mellékére, mint a bolgárság balkáni hazájába — két-háromszázezer lélek, — mégis megmaradt magyar nyelvünk. De a magyarság helyzete egészen más volt, mint a bolgároké. A magyarok nem vesztették el kapcsolataikat a rokon életmódú népekkel. Magyarország századokon keresztül a besenyők és a kúnok költözködésének végső állomása volt, e népek folytonosan s igen nagy tömegekkel erősítették a magyarságot. Ugyanez történt a honfoglalás idején itt talált avar elemekkel is. Másrésről meg a magyarság nem talált itt a honfoglalás idején sűrű és homogén lakosságot, amelynek tömege és egysége veszélyeztette volna a magyar elemet. Viszont, amikor a bolgár-törökök elfoglalták balkáni hazájukat, a szláv népek tengere bezáródott a hátuk mögött, elszakította összeköttetésüket a rokon életmódú és kultúrájú népekkel. S új hazájukban teljesen homogén, kultúrában, életmódban, nyelvben egységes szláv tömeget találtak, amely köröskörül szintén szlávokkal volt körülvéve. Így tehát természetes, hogy a bolgár-törökök nyelvben bolgár-szlávokká lettek. De míg maguk nyelvben szlávokká lettek, az ő hatásukra e területek szláv lakosságának műveltsége átalakult s sokat fejlődött. Az ő kultúrájuk, képességeik által alakulhatott egységes állam ott, ahol előbb csak szervezetlen szláv törzsek éltek. Csak ebből érthetjük meg, miért tudták e bolgár-törökök betölteni hivatásukat, hogy Északkelet- és Közép-Balkán szervezetlen népeit államba egyesítsék, amely aztán biztosítani tudta lakosait idegen támadások ellen.

Järventaus Arvi újabb magyartárgyú regénye. A jeles finn író, akiről jelen számunkban külön tanulmányt közlünk, különös kedvvel és nagy hivatással mélyed bele nemzetünk multjának és hagyományainak tanulmányozásába. Mult számunkban adtunk hírt arról, hogy a magyar honfoglalásról írt igen sikerült és hangulatos regényt, az idén pedig „A füstölgő ország” (Savuava maa) címen bocsátott ki egy 421 lapra terjedő történeti regényt a mohácsi vészről. Järventaus e külsőleg is szépen és stílszerűleg kiállított művét „a magyar testvérnépnek” ajánlja. Örömmel és hálával vesszük a velünk együttérző s valóban tüzes *magyarlelkű* írónak e nagyértékű szellemi ajándékát. Hivatva van ez a regény arra, hogy a testvér finn nemzetben még melegebb érdeklődést és mélyebb vonzódást ébresszen irántunk. Ezt a hivatást be is tölti ez a mű, mert egy nagytehetségű, elismert író munkája, aki csodálatos érzéket áruel a magyar nemzeti tulajdonságok és vágyak megértése iránt. — A regény főszemélye, Tárkány András, abból a családból származó nemesember, amely család a Honfoglalás c. regény leleménye szerint finn eredetű. A szerző dicséretes tapintattal a szereplőket nem a történelemből ismert személyek közül választja, hanem többnyire saját képzeletének gazdag tárházából, legföljebb a nevüket veszi ismeretes magyar nemzetségektől. Alapeszméje az, hogy a mohácsi csatavesztés nem az ellenség hadi erőneinek a következménye volt, hanem a magyar nemzet, főleg a vezetők hanyagságának és lezüllésének — ugyanazon eszme, amelyet Zrínyi szintén hirdetett hadtudományi munkáiban. A mi a szereplők jellemzését illeti, teljes elismerés illeti Järventaust; mélyen bepillant a magyar népi lelki világába, oly mélyen, amint ezt csak egy rokon nép fia teheti. Végül megem-

lítjük, hogy a szerző történeti tanulmányaiban főleg *Gyalokay Jenő*nek, a Hadtört. Közlemények jeles szerkesztőjének útbaigazításaira támaszkodott, aki fajrokonai készséggel nyújtott sok kérdésben felvilágosítást. A szerzőnek mindkét műve megérdemelne, hogy kongeniális fordításban a magyar közönségnek is hozzáférhetővé tétessék.

Móricz Pál: Magyar Sirató, öreg kúriától a nagy pusztáig. Budapest, 1931. 400 l. Móricz Pál, a jeles író valóságos lelkesedéssel kíséri a turáni mozgalmat minden momentumát. Ez a könyve mélyeséges bepillantásokat vet a régi magyar nemesi osztály és népelet szép és kedélyes világába. Teszi pedig ezt zamatos nyelven és finom, jellemző művészettel. Aki ezt a könyvet elolvassa, annak lelke gazdagabb lett egy nemzet legszebb emlékeivel. Megérdemelne, hogy művelt rokonaink: a finnek, észtek és a törökök is megismerkednének vele. A 25 íves, gyönyörűen kiállított kötet 8 P-ért kapható a szerzőnél Rákosszentmihályon.

Fekete József: A magyar népművelés körvonalai. Budapest, 1932. Az országcsonkítás óta területi és népességi veszteségünket kultúránk, vagyis népi művelésünk emelésével igyekszünk pótolni. Örvedetesen gyarapodik főleg iskolán kívüli népművelésünk számos intézménye és irodalma. *Fekete József* az alapvetők között a legelső és legkiválóbbak közül való, aki e nagy munkakör első pilléreit rakta le e művében. Sikeresen gyümölcsözteti hosszú gyakorlati munkásságának elvekké leszűrt igazságait, párhuzamosan rátékelve a finn rokonnép hasonló törekvéseire. Köztudatba emeli a népi művészetek és tudáskincs művelésének fontosságát, a népi ősi ritmika, tánc, zene, ének, népi képzőművészet értékeit és értékesítését. Könyve végén rövid javaslatokban világosan és tömören összegezi nemzetársadalmunk teendőit, az iskolán kívüli népművelés legszükségesebb, állandó intézményeit, főleg a tanítóképzés terén. Záróhangja a komoly tudományosság és rendületlen nemzet érzés megindító apotheozisa.

Fenno-Ugrica, IV. Finn-ugor közművelődési kongresszus. Helsinki, 1931. 364 l. E címen jelent meg a IV. finn-ugor kongresszus jegyzőkönyve, amely magában foglalja az összes jelentősebb mozzanatok hiteles leírását, valamint az elhangzott előadások szövegét. A 40 előadás közül 11 magyar volt. A 8 plenáris előadás közül hármat magyar ember tartott; és pedig dr. vitéz *Haász Aladár* „Die Organisation des ungarischen Wissenschaftlichen Lebens“, dr. *Bartucz Lajos*: „Zur Rassen-geschichte Ungarns mit besonderer Berücksichtigung der finnisch-ugr. Verwandtschaft“ és dr. *Györffy István*: „Die Ung. Nationaltrachten“ címmel. Ezt az előadás-sorozatot *Setälä Emil* áttekintő előadása vezette be, amelyről külön cikket közlünk. A többi előadás a szakosztályokban hangzott el. Itt a köv. magyar előadók szerepeltek: dr. *Prém Loránd*: „Die Körperliche Kultur u. das Sportleben Ungarns“; dr. *Gaskó Géza*: „Die Bekämpfung der Tuberkulose in Ungarn“; dr. *Koralewski Géza*: „Die Sozialversicherung in Ungarn“; dr. *Kocsis Endre*: „Der pharmazeutische Unterricht in Ungarn“; dr. *Janik Gyula*: „Demographische, soziale u. kulturelle Verhältnisse Ungarns“; dr. *Szádeczky-Kardoss Tibor*: „Die Entwicklung u. gegenwärtige Lage des ung. Kreditwesens“; dr. *Csekey István*: „Ungarn u. die Bruder-völker.“ A turáni mozgalomról két előadó emlékezett meg: *Csekey István* és *Ernits Vilmos* észt tudós, aki a magyar nyelvet is jól beszéli.

A könyvet tudományos szempontból érdeklődőknek (míg a készlet engedi) megküldjük 80 fillér kézbesítési költség ellenében. (Budapest, Országház XI.)

Csekey István újabb tudományos dolgozatai: 1. Észtország állammá alakulásának története és államrendje. Különlényomat a kecskeméti ref. jogakadémia

Emlékkönyvéből. 1932. 35 lap. A tanulmány két főrésze oszlik. Az első Észtország történelmét vázolja, a második rész pedig Észtország államrendjét adja a következő fejezetekben: alkotmány és közigazgatás, nemzetiségi viszonyok, pénzügy, hadügy, mezőgazdaság, kereskedelem, iskolaügy, egyházügy és külképviseletek. Végül választékos irodalmi tájékoztató zárja be a tanulmányt, mely megbízható adataival hasznos tájékoztató az észt államra és népre vonatkozólag. 2. *Das Staatsangehörigkeitsrecht in Estland*. Különnyomat a „Zeitschrift für Ostrecht“ IV. évf. 3. füzetéből. Berlin 1930. 48 lap. A tanulmány első részében rendszeres jogi fejtegetéseket tartalmaz módszeresen az észt állampolgársági jogról, tárgyalva annak történelmi fejlődését, jogforrásait, államszerződések útján való szabályozását, irodalmát, az eljáró hatóságokat, az állampolgárság elnyerését és elvesztését, az államnélküliséget, a kettős állampolgárságot, jogi személyek, hajók és légi járművek állampolgárságát, valamint a joggyakorlatot. A második rész az észt állampolgársági törvények szövegét és szakaszonként való részletes kommentárját adja. Csekeynek ez a munkája hézagpótló a nemzetközi jogi irodalomban. 4. *Tabelle der vom 19. November 1918 bis zum 31. Dezember 1930 von der Republik Estland abgeschlossenen Staatsverträge in chronologischer Reihenfolge*. Különnyomat a „Zeitschrift für Ostrecht“ V. évf. 2. füzetéből. Berlin 1931. 35 lap. A kérdés irodalmának előrebocsátása után táblázatokban mutatja be az észt állam megalakulása óta az 1930. év végéig azt a 273 államszerződést, amelyet ez idő alatt az új köztársaság idegen hatalmakkal kötött. E munkájával, melyhez hasonló pontosságú Magyarországra nézve is hiányzik, Csekey nagy szolgálatot tett az észt nemzeti ügynek és a tudománynak. 5. *Omaolitsuse reform Eestis. Referat: Die Selbstverwaltungsreform in Estland*. (Bibliotheca Hungarico-Estica Instituti Literarum Hungarici Dorpatensis, Nr. 14.) Tartu 1932. 19 l. Ez a mű a szerzőnek azt az előadását tartalmazza, amelyet a jubiláris tizedik észt jogászgyűlésen tartott Tallinnban. Rendszeresen előadja az észt önkormányzati közigazgatás reformjának szükségességét és annak módzatait. Miután bő német nyelvű kivonat is csatlakozik hozzá, a magyar közönség részére is hozzáférhető. A világ első büntetőtörvénykönyve, mely a nemzetiség bevallásának szabadságát védelemben részesíti. 6. *Resumé: Le premier Code Pénal garantissant la Liberté de Déclaration de la Nationalité*. Különnyomat a Kenéz-Emlékkönyvből. Budapest, 1932. 19 l. Ára 1 P. Az 1929. március 26-i törvénybe foglalt észt büntetőtörvénykönyvről van itt szó, amely szankciókat állapít meg azzal szemben, aki nagykorú polgárt abban befolyásol, hogy nemzetiségét, illetve a törvényben megállapított esetekben gyermekeinek nemzetiségét saját akaratuk ellenére állapítsa meg vagy a megfelelő megállapításról lemondjon. A tanulmány, mely gazdag tudományos apparátussal készült, a nemzetiség szabad bevallásának problémáját is tárgyalja több államban a háború előtt és után.

M. J. Eisen: Kosjad (Lánykérés). Tartu. 1932. 50. l. Az észt folklór világhírű nesztora, M. J. Eisen a tartui egyetem tanára s a Petőfi Társaság kültagja ma is egyik legszorgalmasabb munkása az észt folklórtudománynak. Hatalmas gyűjtőmunkásságának eredménye 25.000 oldalra terjedő kéziratos gyűjteménye, amely az észt nép legdrágább szellemi kincsei közé tartozik. Ez a gyűjtemény népmeséket, dalokat és népszokásokat leírását tartalmazza, a saját és más, az ő vezetése alatt működött gyűjtők feljegyzésében. Ez a legújabb értekezése az észt népnél előforduló leánykérési és eljegyzési szokásoknak részletes földolgozása. Az illusztris szerző

művében rámutat az egyes szokások eredetére is. Művét néprajzi pontosságú illusztrációk ékesítik.

Bán János: Tevük Fikret, Török irodalomtörténeti tanulmány. 1932. 64 l. A török irodalom egyik legkimagaslóbb egyéniségéről, T. Fikretről (1868-1915) szól ez a világos stílusban megírt könyv. T. Fikret lírikus volt s nagy hatást tett a török ifjúságra és a nemzeti szellemű költészet kialakulására. Mint a pár sor fordítási kísérlet mutatja, érdemes volna költeményeit műfordításban megismertetni a magyar közönséggel. A könyv ára 2.50 P megrendelhető a „Dunántúl” egyetemi könyvkiadónál Pécsen.

Arier und Turanier, von Prof. Yusuf Ziya. 1932. Otto Harrassowitz, Leipzig. 546 l. E könyv írója török egyetemi tanár s töröknyelvű kéziratok művét németre fordítva Isztambulban nyomatták s O. Harrassowitz bizományba vette. A szerző annak az ábrándos iránynak a híve, amelynek manap számos követője van Törökországban, s amely arra törekszik, hogy mindenütt török nyomokat keressen. Jelen számunk első cikke is rámutat e Horvát Istvánra emlékeztető, korszerűtlen irányzatra. Nem foglalkozhatunk bővebben e könyvnek óriási tárgykörével, csupán azt konstatáljuk, hogy szerzője nem áll a mai tudományos kutatás színvonalán, bár itt-ott felbukkannak művében elmemozdító egybevetések. Végző konklúziója ez: „Wie die Kultur, so ist auch die Sprache der Menschengruppen, selbst in den entferntesten Winkeln der Welt, aus derselben Grundlage erwachsen: aus der türkischen Sprache.”

Eesti rahva muuseumi aastaraamat, VI. 1931. Tartu. (Az észti néprajzi múzeum évkönyvei.) Az észtek ifjú, életerős kultúrája egyre újabb virágokat hajt, aminek ez az évkönyv is bizonyossága. Szép kiállításban, szakszerű illusztrációkkal jelenik meg ez a kiadvány a legkiválóbb észti etnográfusok és folkloristák tollából, amint ezt a tartalom következő felsorolása mutatja. *E. Päss:* A húshagyo Észtországban. *Dr. I. Manninen:* Spirálhálóval való halászat a Võrts taván. *R. Indrello:* A kökorszakbeli észti csonttárgyak faragó és díszítő művészete. *Prof. M. J. Eisen:* A karácsonyi szalma. *G. Ränk:* Ritka halászeszköz. *H. Karrik:* Észti csipkék. *R. Antik:* Az észti levéltár. Felhívjuk az évkönyvre a szakkörök figyelmét.

Tanulmányi beszámoló. írta *Istenes Károly*, a siketnémák budapesti áll. intézetének igazgatója. Bpest, 1932. A IV. finn-ugor kongresszussal kapcsolatos utazás résztvevői közül többen akadtak, akik e hosszú utazást értékes tapasztalatok szerzésére, különleges tanulmányok végzésére használták fel. Ezek között kiváló helyet foglal el e beszámoló írója, aki Lengyel-, Lett-, Észti-, Finn-, Svéd- és Dánországban gyűjtött tapasztalatait adja elő s foglalja rendszerbe a hazai siketnémaoktatás előmozdítására és fejlesztésére. Mindenütt felhívja a figyelmet a szakképzés esetleges fogyatékoságaira s rámutat azokra az előnyökre, amelyeket a magyar siketnéma-nevelés elővitelére fordíthatunk. Megtudjuk, hogy különösen a svéd, a dán és a finn oktatás mutat fel elismerésre méltó eredményeket. Ami a tanszemélyzet nehéz munkájának értékelését illeti, sajnos, e tekintetben hazánk majdnem az utolsó helyen áll. Annál dicséretesebb a magas színvonalú munka, amelyet a derek magyar szakoktatók kifejtének.

Orvostudományi cikkek a IV. finn-ugor kongresszusról. A finn-ugor kongresszussal kapcsolatos utazásban résztvett dr. *Barabás Zoltán* egyetemi magántanár, állami gyermekmenhelyi igazgató-főorvos is, aki az út alatt szerzett tapasztalatairól, különösen a finn- és észtiországi egészségügyi viszonyokról élvezetesen

megírt és éles megfigyelésekben gazdag értekezésekben számol be a Budapesti Orvosi Ujságban. Egyik értekezésben a gyermekegészségügyi és gyermekvédelmi intézményeket tárgyalja, kimutatva, hogy északi rokonaink, különösen a finnek igen magasán állanak e tekintetben, Megszívlelendők e záró szavai: „Kénytelen vagyok ezek után bevallani, hogy amit útam előtt Finnországról tudtam, helyesebben sejtettem, s amit ott tapasztaltam, a között óriási eltérés van a finnek javára. Én csak azt óhajtanám, hogy más magyarok is igyekezzenek erről tudomást venni és ne higgyék, hogy a mi északi testvéreinknek van nagyobb szükségük a barátság ápolására! Nekünk kell büszkének lennünk, hogy olyan rokonnépünk is van, mint a finn.” Hasonló elismeréssel zárul a másik cikk is: Az öregek városa Helszinkiben és Kopenhágában.

Orbán Gábor: A finn-ugor nyelvek számnevei. Értekezés a finn-ugor összehasonlító nyelvészet köréből. 1932. 96 l. A finn-ugor nyelvtudomány legproblematisabb részletei közé tartozik a finn-ugor nyelvekben előforduló számnevek eredetének és aránylag sok egyezésének kérdése. A bevezetésben a szerző széleskörű tanulmányra valló fejtegetést bocsát előre a számnevek eredetéről, általában rámutatva számos téves felfogásra s több, új szempontot jelölve ki. Így pl. a nyelvtudomány eddig azt állította, hogy a számnevek a kultúra legrégebb termékei közé tartoznak, s mint ilyenek különösen nagy bizonyító erővel esnek latba a nyelvrokonság megállapításánál. Ezzel szemben a szerző kimutatja, hogy a számnevek eredetileg nem is elvont számfogalmat jelentettek, hanem testrészek nevei, személy- vagy mutatónévmások voltak. A szakirodalom lelkiismeretes felhasználásával vezet át bennünket a magyar számnevek során — új fényt vetve több problematis részletre. Kimutatja, hogy a finn-ugor népek a számlálás és számolás elemeit már együttélésük korában (tehát kb. 5000 éve) kifejlesztették; eredeti számrendszerük valószínűleg hetes volt, de a tizes számrendszert már igen régóta ismerték. Az elszakított részek magyarsága körében még nem jelent meg hasonló felkészültséggel írt nyelvészeti munka, s jogosultak a szerző befejező szavai: „Szerény munkánkat nem tekintjük pusztán a magunkénak, hanem az egész csehszlovákiai magyarság szellemi tükreinek, történelmi dokumentumának, élniakarásának”. A könyv megrendelhető a szerzőnél: Bratislava, Holuby-u. 20.

A. Gallen-Kallela muisto. Kalevalaseuran vuosikirja 12. Porvoo, 1932. (Gallen Kallela A. emlékezete. A Kalevalatársaság 12. évkönyve) 210 l. — A Turán mult évfolyamában jeles igazgatótanácsi tagtársunk, *Th. Wigand Ede* tollából hosszabb értekezést közölt a nemrég elhunyt világhírű finn festőművészről, Gallen-K. Akszleről. E cikk kellő világításba helyezte a nagy veszteséget, amely nemcsak a finn, hanem az egyetemes művészetet is érte a nagy mester váratlan elhalálózásával. Most a Kalevala-Társaság, amelynek Gallen oszlopos tagja és alapítója volt, egész évkönyvét az ő emlékének szenteli s e díszesen illusztrált albumban nagynevű művészek és műbírók műveinek sorában közli Thorockai-Wigand Ede jeles dolgozatát Weöres Gyula kitűnő fordításában. A cikkek sorát az európai hírű finn esztétikusnak, Yrjö Hirnnek gyászbeszéde rekeszti be, amelynek találó végszavai eként hangzanak: „A finn természet, a finn őskor és népelet Gallen-Kallela művészetében mintegy átszellemülve fejeződött ki. Az ő hatalmas életműve nevelte rá egész nemzetét, hogy elmerüljön azon értékekben, amelyekről az ő előtte nem is tudta, hogy birtokában vannak — ezért ravatalánál

az egész nemzet gyászol, áldva az ő emlékezetét." Az albumhoz mellékelt évi-jelentés híreiből megemlítjük, hogy a Társaság új tagjai sorába a múlt évben a magyar tudóst, *Solymossy Sándor* egyetemi tanárt is beválasztotta.

Havas István: Nyírfakisasszony. Költői rege. Budapest 1932. Singer és Wolfner. 86 l. Zempléni Árpád volt nálunk a turáni költészet megalapítója s az ő példájára többen is merítettek a magyar költészetnek ez ősi forrásából; hogy többet ne említsünk, gondoljunk csak Kozma Andor „Turán” c. hatalmas époszára. Havas István az országszerte ismert jeles író és költő, most szintén ehhez a forráshoz fordul: a magyarság turáni bölcsőjéhez. A rege hőse, az elvarázsolt tündérleány megszabadítója Décse, a turáni testvérek rabságába jutott nemzetének megmentője lesz. Mintha allegóriája lenne ez a török-magyar testvérharcnak, amelyet a közös eredetet elfeledt rokon nemzetek egykor egymás pusztítására vívtak. Különösen megkapó e költemény mesés hangja és ódon színezete, valamint tösgyökeres, régi szavakkal megtűzdelt szép előadása. Reméljük, hogy a szerző e téren még sok értékeset fog alkotni a turáni eszme híveinek örömére.

Gyökössy Endre: Hiszek. Jubileumi versesköt. — Budapest 1932. 410 l. Gyökössy Endre a jeles költő és termékeny elbeszélő ebben a hatalmas kötetben 30 évi írói működésének termékeit, lelkének virágait: verseit bocsátja a magyar olvasók elé. Tüzes magyar érzés, valódi turáni lelkület hatja át e formailag kicsiszolt s tartalmilag mélyen szántó költemények minden sorát. Harmonikus képe tárul elénk belőlük egy olyan magyar embernek, aki a hazai rög szeretetéből merítve lelki erjét, az általános emberi értékek magasságába ragadja olvasóit. A művészi izléssel kiállított könyv ára 6.60 P. s Singer és Wolfner kiadása. B. A.

Özbég zene. (Mironoff: Muzyka uzbekoo. Samarkand 1929 és P. Weiss: Die Musik XXIII. 11 m. 431—35. l.) A tanulmány épp úgy, mint a könyv, szovjet-szellemben foglalkozik az özbég zenével. Még az arab uralom idejéből (VII—XI. század) származtatják az özbég zene első adatait, s hangsúlyozzák a cárizmus káros befolyását, mely gátolta azt szabad kifejlődésében. Az 1929-ben alakult tudományos intézet kétségkívül megveti alapját a további kutatásnak. Fonográflemezre is felveszik a népzénét. E tudományos intézet és a zeneiskola Szamarkandban, a zenetechikum pedig Taskendben van. Zenekaruk összeállítására eredeti. Megvan benne a hegedű *gidsák*, a pengető hangszer *dutar* néven. Oboájuk a *nai*; a *karnai* pedig a trombitájuk, mely nem kevesebb, mint két méter hosszú. A kabuz is megtalálható. Ennek húrjai lószőrből vannak és így csak üveghangokat lehet megszólaltatni rajta. Épp ezért e hangszer nem kap polgárjogot a zenekarban. Török hatás itt is mutatkozik. Az özbég nép igen nagy kedvelője a zenének. Mint a finneknél, itt is csaknem minden ház visszhangzik a daltól és a zenétől.

Észt runodokok. Armas Launis: Eesti runoviikid. Eesti Kirjanduse Seltsi Kirjastus, Tartu. Launis neve nemcsak a folkloristák körében, hanem kiváló zeneművei révén egész Finn- és Észtországbán becsült. Művei jelentőségét fokozza, hogy a népzene jellegzetes melódiai sajátágaiból, ritmikai fordulataiból építi fel azokat. Népzene-kutatói munkássága nem merül ki a karjalai finn dalok gyűjtésével. Széles látókörű munkássága felöleli a lapp muzsikát és az észti runókat is. Így, ismerve a szomszédos népek zenei anyagát, biztonsággal megállapíthatja az ősi finn zene alapvonásait s a kölcsönhatásokat. Mint a népmuzsika rajongó tudósa angol mintára népzenei iskolát is alapított 1922-ben Helszinkiben. A közölt dalok természetesen igen elütnek a keleteurópai népzénétől. Nyugodt menetűek, aránylag egyenletes ritmikai beosztásúak. Éles ellentétben állnak a tatár dalok vad szenvedélyű, nyug-

talán, cifrázatban gazdag zenéjével. *Panoff*, ismert német folklórlista, több szempontból kifogásolja a gyűjteményt. Szerinte nem lehet 1000 dallamot g-durba, á-mollba transzponálni, csakhogy összehasonlíthassuk őket. Mert ebből ezernyi nehézség származik. Így kilenc dal rosszul van transzponálva. A legtöbb dálnak igen kicsiny a hangterjedelme, alig négy, vagy öt hangot ölel fel. Szerinte ebből nem domborodik ki tiszta dúr, vagy moll jelleg. „A szerző anyaga gazdag, de nyers anyag” — írja róla a *Die Musik* 1931. aug. számában. Mi inkább Launis elvét fogadjuk el a népzene gyűjtésben. A dallamok közös alaphangra hozása *Ilmari Krohn* rendszerében gyökerezik. Launis *Krohn* tanítványa, majd munkatársa, így természetesen az ő rendszerét követi

Sonkoly István.

Magyar szerzők művei észti nyelven. „Északi írásk” c. kötetemben kimutattam, hogy az egymillió kis észti nép nyelvén 17 önállóan és 31 folyóiratban, valamint napilapban megjelent *Jókai*-fordítást sikerült felkutatnom, úgy hogy *Jókai*-fordítások száma tekintetében Észtország a hatodik helyen áll a világirodalomban. Nemrég egy észti kutató* összeállította *Petőfi* észti fordításainak a jegyzékét, ami azonban még korántsem teljes. Egyre fokozottabban irányul Észtországban a figyelem irodalmunkra. Az alábbiakban erről kívánok beszámolni.

A magyar irodalomnak lelkes átültetője Észtországban *Ants Murakin* viljandii leánygimn. rajztanár, aki a világháború során orosz fogolyként hadi fogságba kerülve, egy magyarországi fogolytáborban megtanulta nyelvünket és ma a magyar irodalomnak szorgalmas fordítója. 1892-ben született és festőművészeket készült. Ilyen téren tökéletesítette magát Magyarországon is 1917 és 1920 között. Eltekintve egész sereg apróbb novella- és tárcacikkfordítástól, a következő magyar regényeket fordította le: *Jókai* Mór: A dagói torony, 1925. *Szabó* Dezső: Mese a kacagó emberről, 1928. — *Móricz* Zsigmond: Sárarany, 1929. — Ugyancsak *Móricz*: Uri muri, 1930. — *Gárdonyi* Géza: A láthatatlan ember, 1929. — *Zilahy* Lajos: Szépapám szerelme, 1929. — Ugyancsak *Zilahy*: A halálos tavasz, 1929. *Surányi* Miklós: A gyűjtőgató, 1930. — *Herczeg* Ferenc: Az aranyhegedű, 1930. — Ugyancsak *Herczeg*: A Gyurkovics-fiúk, 1930. — Ugyancsak *Herczeg*: A Gyurkovics-lányok, 1931. — *Tormay* Cécile: A régi ház, 1931.

1920. óta *Murakin* a következő színdarabokat fordította le észtre, melyeket a tallinni „Estonia” és „Draamateater”, valamint a tartui észti színház, a „Vanemuine”, továbbá a pärnui „Endla” és a viljandii „Ugala”, nemkülönbön körútjaik alkalmával az „Estonia” és „Vanemuine” színészei észtországi színpadokon előadták: *Herczeg* Ferenc-től Kék róka, 1921. A Gyurkovics-lányok, 1923. és Bizánc, 1924. (ez utóbbi eddig még nem került előadásra). *Molnár* Ferenc-től: Az ördög, 1920. A hattyú, 1923. A farkas, 1924. A vörös malom, 1925. Égi és földi szerelem, 1926. és Játék a kastélyban, 1927. — *Lengyel* Menyhért-től: Antónia, 1927. — *Drégely* Gábor-tól: A kisasszony férje, 1928. (még nem adták elő). — *Zágon* Istvántól: Marika, 1927. — *Mikszáth* Kálmántól és *Harsányi* Zsolt-tól: A Noszti fiú esete Töt Marival, 1929. (még nem adták elő). — *Szenes* Bélától: Az alvó férj, 1929. (még nem adták elő). — Ugyancsak 1926 óta vár előadásra *Murakin* fordításában *Madách* Imre Ember Tragédiája.

Murakin fordításain kívül a fentebbi magyar szerzőktől játszották még *Lengyel*

* F. *Pettai*: *Petőfi* költeményeinek észti nyelvű fordításai és fordítói. *Esti Kirjandus*, Tartu, XXII.

Menyhért „Taifun“-ját és *Molnár* Ferenc „Liliom“-át valószínűleg német másodkézből készült fordítások után. *Molnár* „Ördög“-e nyomtatásban is megjelent anonyim fordításban 1924-ben s *Fodor* László „A templom egere” 1930-ban. Ha még hozzávesszük, hogy az észti színházakban idáig majdnem minden *Lehár*- és *Kálmán*-darabot előadtak, akkor elmondhatjuk, hogy Észtországot jórésztben Magyarország látja el színházi anyaggal. Érdekes még azt is fölemlíteni, hogy Észtországból mind a mai napig még nem fizettek magyar szerzőnek honoráriumot. Észtország csak 1927-ben csatlakozott az irodalmi és művészeti alkotások védelméről szóló berni konvencióhoz, de újabban nagy mozgalom indult meg, hogy abból ismét kilépjen, minek folytán még könnyebben vélnék a kiadók a világirodalom gyöngyeihez hozzájutatni.

Csekey István.

HIREK.

Halálozások. Az elmúlt évben sok nagy veszteség érte Társaságunkat. Október 11-én váratlanul elhunyt a magyar kultúra nagy munkása: dr. gróf *Klebelberg Kuno* b. t. t., nyug. vallás- és közokt. miniszter, aki korábban részt vett Társaságunk életében is s mindenkor élénk érdeklődést tanusított a rokon népek iránt. Folyóiratunk részletesen méltatta 1930-ban tett északi útját, amelyen különösen a finn és észti nemzetet füzte szorosabban a magyar nemzethez. Budapesti gyászszertartásán Társaságunk számos tagja megjelent.

Nagy veszteséget jelent buzgó igazgatósági tagunknak: dr. erdőbényei *Németh József* nyug. min. tanácsosnak febr. 7-én, életének 66. évében történt elhalálása is. Egyike volt a Balkán-kérdés legalaposabb ismerőinek. Számos értékes cikke és értekezése jelent meg folyóiratunkban is. Temetésén Társaságunk testületileg képviseltette magát s Bán Aladár igazgató-alelnök helyezett koszorút a ravatalra s mondott búcsúbeszédet, méltatva Németh J. kiváló érdemeit.

Dr. *Gerevich Zoltán* külügymin. tanácsos nov. 3-án hunyt el 46 éves korában, Társaságunk minden tagjának őszinte fájalmára. A néprokonsági mozgalomnak mindenkor hűséges támogatója volt és sokat köszönhetünk neki abban, hogy a rokon népek képviselőjében hozzánk jövő reprezentáns egyéniségek fogadtatásáról méltóan gondoskodhattunk. Társaságunknak ig. tan. tagja volt. Temetésén Móricz Péter ü. v. elnökhelyettes jelent meg több tagtársunk kíséretében.

Dr. *Erdélyi Lajos* rendkiv. egyetemi tanár, Társaságunk párt. tagja, febr. 24-én hunyt el 61 éves korában. A magyar és a finn-ugor nyelvtudomány buzgó és eredményesen működő munkását veszté el benne.

Dr. *Pápay József*, a finn-ugor nyelvészet tanára a debreceni egyetemen, Társaságunk r. tagja, jún. 20-án váratlanul meghalt. Benne a finn-ugor, különösen az osztják nyelvkutatás európai hírv. munkását vesztette el, aki *Reguly* osztják hagyatékának megfejtésével és saját értékes osztják nyelvi gyűjtésével halhatatlan érdemeket szerzett a magyar összehasonlító nyelvészet terén.

New Yorkból kaptuk a hírt, hogy ott élete 55. évében meghalt *Ludwig Ernő* nyug. főkönyv. ig. tanácsunk tagja, aki régebben buzgó tevékenységet fejtett ki Társaságunk kebelében is.

Élete virágjában költözött el közülünk buzgó tagtársunk, *Szegedy-Maszák Miklós* laureatus vegyész-mérnök-hallgató július 7-én, 24. évében. A megboldogult rendkívüli buzgalommal foglalkozott a finn irodalommal s a finn—magyar baráti kapcsolatok fejlesztése terén.

Elhunyt *Laczkó Dezső* r. tagtársunk is, a veszprémi muzeum nagyérdemű igazgatója.

Külföldi barátaink közül is többet elvesztettünk ez évben. A múlt tavasszal rövid szenvedés után meghalt egyik legnagyobb japáni turánistánk: *Susuma Aibara*.

tiszteleti tag, a Nemzetek Szövetségének tokiói titkára, aki fáradhatatlanul dolgozott a magyar-japáni érintkezések fejlesztése terén. Alig mult el hét, hogy valami értékes közléssel vagy irodalmi termékkel föl ne keresett volna bennünket. A meleg kapcsolat, amely ma a japáni és a magyar turánisták között fennáll, nagyrészt az ő érdeme.

Dr. *Wichmann György*, a finn-ugor nyelvészet tanára a helsinki egyetemen, május 3-án 63 éves korában meghalt. Európai hírű szaktudós volt s a magyar nyelvnek és irodalomnak legalaposabb ismerője. A M. Tudom. Akadémiának is tagja volt s a Finn Tud. Akadémiának elnöke. Halála magyar rokonságát is mély gyászba döntötte, amennyiben özvegye: *Herrmann Júlia*, a jeles magyar etnográfusnak: *Herrmann Antal*nak leánya.

Augusztus végén tragikus hirtelenséggel elhunyt Helszinkiben a jeles énekművész: *Oili Siikaniemi*, aki pár évvel ezelőtt Budapesten is sikeresen szerepelt. Pár nap mulva követte őt férje: *Vainö Siikaniemi*, a jeles költő, nemzetünk lelkes barátja, aki sok szép költeményben fejezte a magyar nép iránti rajongó szeretetét.

József kir. herceg, Fenséges Védnökünk edesatyja augusztus 9-én be hatvanadik életévét. Az országszerte nagy lelkesedéssel, fénnel és szeretettel megült évforduló alkalmával nyilatkozó érzelmekhez a Turáni Társaság minden egyes tagja örömmel, szívvel-lélekkel csatlakozott. A minden nemes eszméért áldozni és dolgozni tudó jubiláris eseményekben és sikerekben dús életét közeleti és irodalmi munkásságát kiváló szaktudással és lendülettel jellemezte a Nemzeti Figyelőben *Gabányi János* tábornok; cikkének szép zárószavai az egész nemzet hódolatát fejezik ki: „József királyi herceg, tábornagy úr Ő királyi Fensége és fenséges családja előtt mélyen meghajtjuk lobogónkat és magyar szívünk egész forróságával kívánunk mindnyájuknak minden földi jót. Tartsa meg Őket nekünk és nemzetünknek a mindenható Isten.”

Elnökünk újabb kitüntetései. *Pekár Gyula* nyug. minisztert, a Turáni Társaság szeretve tisztelt elnökét, olaszországi fényes szereplése alkalmából Róma városának díszermével tüntették ki. November hóban pedig Finnország magyar követe, *Talas Onni* meghat. miniszter a finn köztársaság elnöke nevében átnyújtotta Öccselencsiájának a finn Fehér Rózsa-rend nagykeresztjét azon érdemek elismeréséül, amelyet elnökünk a finn-magyar kapcsolatok fejlesztésének terén szerzett.

Finn kitüntetések. A finn köztársaság elnöke dr. *Szily Kálmán* államtitkárnak a Fehér Rózsa rend középkeresztjét a csillaggal s vitéz dr. *Haász Aladár* min. tanácsosnak és dr. *Henger Antal* egyet. tanárnak ugyane rend középkeresztjét adományozta a finn-magyar kultúrkapcsolatok terén szerzett érdemeik elismeréséül.

Észt kitüntetések. Az 1932. év folyamán, amelyet az észt egyetem ünnepe jubiláris esztendővé avatott, a következők kapták az észt Sas-rend lovagjelvényét: *Csekey István* egyet. tanár, *Haltenberger Mihály* rkiv. egyet. tanár, *Jeney Endre* egyet. tanár, *Bán Aladár*, a Turáni Társaság finn-észt intézetének igazgatója, *Virányi Elemér* egyet. lektor. Ezenkívül Csekeyt a tartui egyetem a közgazdasági tudomány tiszt. doktorává avatta; az észt Vöröskereszt káptalanja pedig a Vöröskereszt II. oszt. I. fokozatával tüntette ki őt és *Jeney Endrét*. A tartui egyetemi Néprökonsági Klub pedig tiszt. tagjává választotta Csekeyt.

Két tagtársunk japáni kitüntetése. A japáni császári oktatásügyi intézet Tokióban 1932. március hóban tartott közgyűlésén *Felvinczi-Takács Zoltán* egyetemi magántanárt, ig. tanácsi tagunkat, a Hopp Ferenc Keletázsiai Múzeum igaz-

gatóját és *Mezey István* r. tagunkat, a Magyar-Nippon Társaság ügyvezető igazgatóját az intézet tiszteletbeli tagjaivá választotta. Ez a ritka kitüntetés azon munkásság elismeréséül szolgál, melyet a megválasztottak a magyar-japáni kulturális kapcsolatok mélyítése terén kifejtettek.

Gázi Musztafa Kemál köszönő távirata. Elnökünk, aki a *Turáni Társaság* nevében üdvözölte a Török Köztársaság elnökét a török nemzeti ünnep alkalmából, a Gázitól a következő táviratot kapta: „A köztársaság ünnepe alkalmából küldött kívánataiért és irántam tanúsított jó érzelmeiért köszönetet mondok. *Gazi Mustafa Kemal*, köztársasági elnök.”

Paikert Alajos államtitkár, Társaságunk alapító elnökhelyettese hosszú időt töltött Kairóban, ahol az egyiptomi kormány megbízásából az ottani mezőgazdasági múzeumot szervezte meg. Fényes sikerű munkásság után visszatért s a turáni mozgalomban ismét tevékeny részt vesz, ami a magyar turánistákat öszinte örömmel tölti el.

Címadományozás. A kormányzó *Huszka József* nyug. főgimn. igazgatónak, műegyetemi meghívott előadónak a tudományos irodalom és a műegyetemi oktatás terén szerzett érdemei elismeréséül a műegyetemi rendkívüli tanári címet adományozta.

Az új kormány üdvözlése. A Turáni Társaság elnöke, *Pekár Gyula* útján írásbelileg üdvözölte az új kormányt, amelynek feje, *Gömbös Gyula* miniszterelnök a Társaság egyik nagynevű tiszteleti tagja. A miniszterelnök levélben köszönte meg az üdvözlést. Ugyancsak levélben válaszolt az új vallás- és közoktatásügyi miniszter, *Hóman Bálint* is, Társaságunk társelnöke, többi közt a következőket mondván: „Biztosíthatom róla a *Tekintetes Elnökséget* és a Társaság érdemes tagjait, hogy a magyar kultúra érdekében hozott minden áldozatkész munkát támogatni fogok.” *Puky Endre* külügyminiszter szintén meleghangú levélben köszönte meg az üdvözlést. „Nagyon jól esett, hogy a Turáni Társaság, mely Nagyméltóságod bölcs és nagy perspektívát áttekintő vezetése alatt oly érdemes munkát fejt ki a népekkel való kapcsolatok kimélyítése terén, üdvözlésével fölkeresett.”

Felvinczi-Takács Alice, a kiváló hegedűművésznő 1932. február havában több hangversenyt adott Finnországban. Szereplésének koronája volt febr. 13-iki fellépése Helszinkiben, amelyről az ottani lapok igen nagy elismeréssel szóltak. Így pl. az *Uusi Suomi* többi közt ezt írja: „Takács Alice korábbi rövid finnországi látogatása alatt már tanúbizonyságot adott kiváló hegedűvirtuóz-tulajdonságairól. Hegedűje hangjának áradó zengzetében belső hév ég, amely ellenállhatatlanul megragadja a hallgatót. A zenének biztos lendületet ad az a ritmikai készség, amely oly jellemzően hozzátartozik a fiatal hegedűvirtuóz tulajdonságaihoz. A Goldmark koncertnek virtuóz módon tiszta és zeneileg nagyon szép előadása nem hagyott semmi kívánnivalót, s a program többi része bizonyágot tett az előadónak sokoldalúságáról. Hallottuk Kodály, Bartók, Zsolt és Dohnányi kompozícióit, amelyek közül egyesek az újabb, a hegedű technikájában kevésbé gyakorolt technikai módokon alapulnak. A konzervatórium terme majdnem tele volt közönséggel, amely lelkesen ünnepelte mind a szölistát, mind a finom érzékű kíséret, *Ilmari Hannikaint*.”

Feigler Otmár, a Pozsonyban élő jeles finn-barát író, teljesen a maga áldozatkészségéből finn tanfolyamot tart fenn az ottani reálgimnázium egyik ter-

mében, amelyet *Jančovič* Ferenc igazgató bocsát a tanfolyam rendelkezésére, amelynek az 1931/2. tanévben 12 hallgatója volt. A tanfolyam a jelen évben is megnyílt, sőt Feigler O. a pozsonyi Komenszky-egyetem bölcsészeti karai magyarszakos hallgatóinak is előadja a finn nyelvet. Feigler a finn-ugor irodalmat szintén buzgón műveli s a múlt évben a livekről írt hosszabb tanulmányt.

Vámbéry Ármin születésének századik évfordulója. A világhírű Ázsia-kutató, Vámbéry Ármin születésének századik évfordulója alkalmából a Magyar Földrajzi Társaság a Tiszti Kaszinó dísztermében 1932. március 3-án emlékülnepelet rendezett. Dr. *Cholnoky Jenő* megnyitóbeszédében hangsúlyozta, hogy Vámbéry Ármin a kultúra egyik kimagasló egyénisége. Gróf *Teleki Pál*, a Magyar Tudományos Akadémia nevében hódolt Vámbéry Ármin emlékének, majd *Geszti Lajos* tartott vetített képekkel előadást Vámbéry életéről és működéséről. Hangsúlyozta, hogy Vámbéry a legsajátosabb nemzeti kérdésekkel foglalkozott és a legtávolabbi tudományos kérdésekben is mindig magyar érdekeket szolgált.

A Feketeszárú Cseresznye sikere Finnországban. Hunyadi Sándor Feketeszárú Cseresznye című darabját 1932. május havában bemutatták Helszinkiben. A darabot *Vikár Béla* fordította s az előadás eseményszámba ment. A szízenévig ellenére elkapkodták a jegyeket s a színház öt előadásra előre eladta a jegyeket.

A Pesti Hírlap „Igazságot Magyarországnak” című falitérképe a tokiói újságíró-klubban. A Turáni Társaság *Metzger Nándortól*, aki Tokióban tartózkodik és ott a magyar kereskedelmi minisztérium megbízásából a múlt télen nagy-sikerű magyar iparművészeti és képkiallítás rendezett, augusztus hóban azt az értesítést kapta, hogy újabb magyar kiállítások tervével foglalkozik. Metzger, aki több nagyobb japáni városban tartott propaganda-előadást Magyarországról, annak az óhajának adott kifejezést, hogy küldjenek neki újabb képeket, amelyekkel a magyar néplélek, néprajz, műveltség és hívatottság újabb tárgyi bizonyítékait nyújthatná. *A Turáni Társaságtól már megkapta a Pesti Hírlap „Igazságot Magyarországnak” című falitérképét, amely kitűnő propaganda-szolgálatokat tesz a tokiói újságírói klubban, ahol kifüggesztették.* Cikkeiben azt a felületességet és tájékozatlanságot ostorozza, amellyel a világ urai Trianonban Magyarország szét-darabolását megpecsételték s egy nagymúltú és nagyhívatású kultúrnépet tönkretenni szándékoztak.

Larin Kyösti jeles finn író és költő, a Petőfi Társaság kültagja, nemzetünk leglelkesebb finn barátai közé tartozik. Magyartárgyú költeményei közül folyóiratunk is közölt már. A La Fontaine Társaság egyik ülésén jelentette *Vikár Béla*, hogy a finn költő műveiből Budapesten egy németnyelvű gyűjtemény jelent meg „Des Wanderers Sang und Sage” címmel. A fordítást *Charlotte Lilius* és *Hedvig Attila* végezték.

A Turáni Társaság vitéz József Ferenc Ő kir. Fenségének védnöksége alatt a Török Köztársaság követe, *Behidzs bej* és a Török Történelemkutató Egyesület hivatalos kiküldöttje, *Resit Szaffet bej* képviselő tiszteletére 1932. szept. 2-án, a Gellért-szálló különtermében teát adott. Megjelent itt Védnökünk Őfensége és *Anna kir. hercegnő* Őfensége, valamint a Turáni Társaság elnöksége, számos tagja s a magyar tudomány több kiváló képviselője, akikkel élénk eszmecsere folyt a török-magyar művelődési kapcsolatok tisztázására.

Bolgár vendégek Budapesten. A Szentistvánhétfő alkalmából 96 tagból álló bolgár csapat jött Budapestre, akiknek kalauzolásáról a Magyar Bolgár Bizottság gondoskodott. A Turáni Társaságot Lukinich Frigyes titkár képviselte.

Finn-magyar házasság. *Faragó* József magister, a kiváló finnista 1932. július 3-án vezette oltárhoz a helsinki róm. kath. templomban *Aini Ahtia* kisasszonyt.

Magyar-bolgár egyesület egy bolgár határvárosban. 1932. évi június havában avatták fel Russze-ben a nemrég alakult Magyar-Bolgár Társaság zászlaját. Az ünnepségen nagy számban jelentek meg más dunamenti bolgár városok polgári és katonai hatóságainak képviselői is. A zászlóapai tisztet *Rudnay* Lajos szófiai magyar követ töltötte be, akit *Fehér* Géza egyetemi tanár kísért el az ünnepélyre.

Török lap Finnországban. Tampere városában *Mehmet Szadik* török író 1931-ben török és finn nyelvű időszaki közlönyt indított meg „Yeni Turán” (Új Turán) címen a külföldön, azaz Oroszországban élő török törzsek védelmére. A lap eddigi számai érdekes cikkekben ismertették a törökfajú népek kulturális újjászületését.

Magyar szindarab sikere Finnországban. 1932. augusztus hó végén adták elő először Helszinkiben a Népszinpadon *Indig* Ottó vígjátékát „A torockói menyaszszony”-t. A darab nagyon tetszett a finn közönségnek s egész szeptemberben műsoron maradt. A vígjátékot *Krohn* Helmi, a jeles finn író fordította.

A hunok királyainak legrégebbi méltóságneve G. I. Ramsedt, a világhírű finn tudós szerint „*delgü*” volt, amely egy mongói szótöből ered s jelentése anyni, mint generalissimus, vagyis fővezér, imperátor. A későbbi hun király-nevek kínai eredetűek. (Uusi Suomi 1932. IX. 23.)

Asia Hu Dzin Ya, a Turáni tanfolyam előadóját s a budapesti egyetem lektorát október hóban Kína középeurópai sajtófőnökévé nevezték ki. Ő fogja tudósítani hazája eredményeiről Középeurópa s így hazánk sajtóját is. Megemlítjük, hogy a kínai tudós jelenleg a kínai nyelv kimerítő grammatikáján dolgozik s a nagy műnek I. kötete már meg is jelent.

Magyar Keleti Társaság alakult 1932. júniusában Budapesten azzal a céllal, hogy a magyar közönség körében ismertesse a keleti népek műveltségét, történetét és művészetét. Az új társaság elnöke *Simonyi Semadam* Sándor v. miniszterelnök, titkárai pedig *Felvinczi-Takács* Zoltán és *Germanus* Gyula.

A finn-ugor rokonsági nap az idén okt. 15-ére esett, amely napon s a rá következő napokon több sikerült ünnepély volt Magyar-, Finn- és Észtországban. Magyarországon kultuszminiszteri rendelet folytán minden középfokú tanintézetben egy órát kellett arra fordítani, hogy az intézet valamelyik tanára vagy az igazgató külön beszédben megemlékezzen a rokon népekről s megmagyarázza a tanulóknak a néprokonság mibenlétét. Kiemelkedett a budapesti Werbőczy-reálgimnázium ünnepélye, amelyen *Korpás* Ferenc igazgató mondott lendületes megnyitó beszédet, majd *Bán* Aladár a finn-ugor nyelvrokonság kérdését ismertette. A Turáni Társaság e nap estéjén tartotta évadnyitó ünnepi ülését. Itt *Móricz* Péter megnyitó beszéde után *Bán* Aladár a finn-ugor népcsalád eredetéről és sorsáról tartott előadást, rámutatva arra, hogy a turáni eszme mily fontossággal bír a nemzeti öntudat fejlesztésében és ébrentartásában. Majd bemutatta *Weöres* Gyula helsinki-i egyet. lektor dolgozatát *Järventaus* finn íróról. *Faragó* József saját költeményeinek szavalásával zárta be a programot. Másnap a Népművelési Bizottság a Turáni Társasággal karöltve az

Orion filmszínházban rendezett matinét. Bán Aladár megnyitó beszéde után bemutásra került a „Jöj Finnországba!” c. film, Geszti Lajos geographiai magyarázata kíséretével. Végül *Novágh* Gyula főtítkár köszönetet mondott a Turáni Társaságnak és *Talas Onni* finn követnek, hogy a szép filmet rendelkezésre bocsátotta. — Az *Erzsébet Népakadémia* szintén kivette részét az ünneplésből. Estélyén Bán Aladár Finnországról tartott 70 vetített képpel illusztrált előadást. Megemlítjük, hogy e napon a finn és a magyar közoktatási miniszterek táviratilag üdvözölték a rokonnépeket. A Turáni Társaság szintén távirati üdvözlötet küldött, s Finnország rokonnépi egyesületei hasonló módon köszöntötték a Turáni Társaság útján a rokon magyar nemzetet. Finnországban a rokonsági egyesületek a helsinki egyetemi házban okt. 16-án rendeztek ének- és zeneszámokkal kísért ünnepélyt. Itt *Setälä* Emil tartott nagyszabású beszédet. Megemlítjük még, hogy a Szegedi Hirlapban *Csekey* István egyetemi tanár emlékezett meg a nap jelentőségéről.

Nyelvtudósok képzése Törökországban. Resid Galib, az új török közoktatási miniszter a La République szerkesztőségében tett látogatása alkalmával kijelentette, hogy 24 nyelvszakos tanulót küld ki a török kormány külföldre, ahol feladatuk lesz az ő és az új nyelveket megtanulni, valamint a török és az ind. európai nyelvekre vonatkozó összehasonlítási tanulmányokat végezni.

Finn és észti úrlovasok jártak 1932. május havában Magyarországon, hogy résztvegyenek a Horthy István vezetése alatt rendezett kispálya- és levegő-távlovaglásban. A finn és észti vendégek üdvözlésére *Lukinich* Frigyes, a Turáni Társaság titkára utazott Tatára, ahol az Eszterházy-várban Rudnyánszky Ferenc huszárörnagy és neje kertünnepélyt rendezett a külföldi vendégek tiszteletére.

Előadás a finnországi nemzeti kisebbségek problémájáról. A Magyar külügyi Társaság kisebbségi szakosztályának április 28-iki ülésén *Onni Talas* helsinki-i egyetemi professzor, Finnország budapesti követe németnyelvű előadást tartott a *finnországi nemzetiségi kisebbségek problémáiról*. Az érdekes előadásért az elnöklő *Lukács* György mondott köszönetet. Az előadó ülésen nagyszámú előkelő közönség jelent meg.

A Pen Club az idén Budapesten tartotta világtalálkozását. A nagyszerű irodalmi egybejövétel az éjszék közül megjelentek *Adams Vilmar*, *Johannes Barbarus*, *Joh. Semper* esztétikusok és *Aino Suits* író.

Csereviszony finn és magyar theologusok között. A finn közoktatási miniszter a helsinki egyetem theologiai intézetében egy magyar evang. theologusnak szabad ellátást engedélyezett, míg viszont a soproni evang. szeminárium egy finn theologusnak biztosított teljes ellátást. Ez intézkedések célja, hogy a két rokonnemzet evangélikusai között élénkebb egyházi kapcsolat jöjjön létre.

Tomoyoshi Sumioka, Társaságunk tiszteleti tagja, újabb jelét adta a turáni testvériség eszméje iránti rajongásának. Az ő indítványára a japáni turánisták „*Nippon Turan Kyokai*” (Japáni Turáni Társaság) névvel nagyobb egyesületet alapítottak a turáni eszme szolgálatára. Elnökké *Sumiokát* választották, a hasonló célú *Daido* egyesület elnökét. Az új egyesület 1932. aug. 22-én, Szt. István napja tiszteletére külön ünnepséget rendezett Tokióban.

Th. Wigand Ede építő művészete külföldön egyre szélesebbkörű méltánylást talál. Így pl. a *Boukundig Weekblad* (Haag, Holland) ezévi 34. számát teljesen az ő művészete ismertetésének szenteli. Közli *Wigand* számos alkotásának, tervének

képét, szakszerű alaprajzokkal; családi házak, villák tervrajzai sorakoznak itt nagy-szerű mauzoleumok, muzeumok tervezetei mellé. Az ismertető szöveg különösen hangsúlyozza, hogy Wigand művészetét a magyar népművészeti momentumok teszik kiválóan értékesé.

Testnevelési főiskola Törökországban. 1932 október 29-én Ankarában megnyílt a testnevelési főiskola. Ebben az évben 30 növendék kapott elhelyezést, egyelőre csak fiatal emberek, minthogy nőket csupán a jövő évtől kezdődőleg szándékoznak felvenni. A tanítás nagy része svéd tanárookra lesz bízva. A középiskolák testnevelési tanárai kötelesek lesznek bizonyos időn át látogatni e felsőiskola tanfolyamait.

Finn előadóművésznő Budapesten. *Annikki Haarla*, a kiváló finn szavalóművésznő szeptember hó elején Budapestre érkezett, hogy közelebről megismerkedjék a magyar irodalmi viszonyokkal. A művésznő, aki Turku város iskoláiban az előadóművészet oktatója, azt tűzte ki feladatául, hogy Finnországban nagyobb súlyt helyezzenek az újabb magyar költészet termékeinek ismertetésére. Magyarországon a Turáni Társaság finn-észti intézete segítkezik a művésznőnek feladata megvalósításában. Visszatérve hazájába, a művésznő lelkes cikkekben ismertette nálunk szerzett benyomásait. Különösen a Turáni Társaság s Vikár Béla és Bán Aladár működéséről szolt elismerően. A művésznőben hazánk és népünk egyik leglelkesebb barátját ismertük meg, aki bizonyára sokat fog tenni irodalmunk népszerűsítésére Finnországban.

Szorosabb kapcsolat a finn-észti-magyar orvosok között. A IV. finn-ugor kongresszuson résztvett magyar orvosok között mozgalom indult meg, hogy a három rokonnép orvosai között élénkebb tudományos és társadalmi kapcsolat létesüljön. A mozgalom élén dr. *Szaszovszky* László főorvos és dr. *Gaskó* Dezső fővárosi adjunktus áll. A megalakulandó egyesületnek egyik főcélja volna a kölcsönös idegenforgalom emelése és a gyógyfürdők szakszerű propagálása.

Az Észti Irodalmi Társaság (Eesti Kirjanduse Selts) 1932. szept. 25-én tartotta 25 éves fennállása emlékünnepeit a tartui egyetem aulájában az észti társadalmi és tudományos élet képviselőinek jelenlétében. A Társaságnak Magyarországon két tagja van, úgymint Vikár Béla és Bán Aladár; mindketten tiszteleti tagok.

Észti író nő nyilatkozata Magyarországról. *Koiti* Ada észti író nő, aki már több ízben megfordult Magyarországon, az idén szintén itt tartózkodott. Az író nő, aki a magyar nyelvet folyékonyan beszéli, egy magyartárgyú regényhez gyűjtött tanulmányokat. Búcsúzáskor így nyilatkozott: „Mindenkinek van egy ideálja, az én ideálom Magyarország és boldog vagyok, hogy életemet és munkásságomat a magyar testvéremzetnek szentelhetem.”

Közeledés Török- és Finnország tudósai között. A hírneves török tudós, *Szadri Makszudi* egyetemi tanár 1932 szeptemberében Finnországba utazott és ott előadásaiban megismertette az új Törökország nagyszabású tudományos törekvéseit s kifejezte óhaját, hogy a török és a finn nemzet között élénk tudományos együttműködés jöjjön létre; többi között ezt mondta: „Különös köszönetet akarok mondani a finneknek, hogy hozzájuk jövő honfitársaimat mindenkor meleg barátsággal fogadták. S köszönetet óhajtok mondani a török tudományos világ részéről a finn tudósoknak, akik oly nagybecsű munkát végeztek a turkologia terén a törökfajú népek nyelvi és történeti kérdéseinek tisztázásában”. Megjegyezzük, hogy Makszudi

finn tudósok meghívására látogatott el a finn néphez, amelyet ő uralaltáji eredetű testvérnépnek tart.

Jurisich községi emlékünnepen 1932. május 29-én a kormányzó is megjelent Gömbös Gyula miniszterelnök és Behidzs bej török követ kíséretében, aki az egykori magyar diadal szenvető török hőseire emlékezve a magyarokkal együtt ünnepelte, egész nemzete nevében, Jurisich és hősi társainak emlékét.

Az ankarai múzeum új igazgatója. A török régészeti múzeum igazgatójává a kormány dr. Ragip Huluszi bejt nevezte ki. Ragip Huluszi tanulmányait nyelvészeti szempontból a Pázmány Péter tudományegyetem bölcsészeti karán egészítette ki s itt avatták a bölcsészeti tudományok doktorává 1926-ban. Hazatérte után végzett tudományos munkásságával ismételten vívta ki a török tudományos körök és a kormány elismerését. Itt jegyezzük meg, hogy az összes törökországi múzeumok főigazgatója, dr. Zübejir Hamit, szintén a budapesti egyetemen végezte tanulmányait.

Finn est. *Onni Talas* finn meghatalmazott miniszter, Finnország budapesti követe, érdekes előadást tartott 1932 május 14-én a Zeneakadémia nagytermében rendezett finn-estén. A finn nemzeti érzés tizenkilencedik századbéli ébredéséről beszélt és mélyen szántó gondolatokkal fejtegette témájának politikai és kulturális vonatkozásait. Az estet *Kosti Vehanen* finn zongoraművész száma vezette és zárta be. Műsorán két név szerepelt csupán, a finn zenetörténet két kimagasló egyéniségének a neve. Az egyik *Sibelius* volt, a nyugati zenekulturákkal szerves kapcsolatot tartó mester, a másik *Palmgrén*, a ragyogó fantáziájú, roppant érdekes színeket keverő zeneköltő. Kosti Vehanen a két mester műveiből álló műsorát közvetlenül és tanulmányosan szólaltatta meg. Az est másik közreműködő művésze *K. Kalliwoda Olga* hangversenyénekesnő megragadó finn népdal-ciklust mutatott be kiváló előadó művészzel. A válogatott közönség meleg elismeréssel jutalmazta a művésznőt.

A tartui egyetem jubileuma. Ez év június 30-án és július 1-én főlemelő ünnepek tanúja volt az észk Athén, az ősi Tartu városa. 1632. jún. 30-án írta alá Gusztáv Adolf, a nagy svéd király a tartui egyetem alapító levelét. Ezt a kimagasló évfordulót ülte meg az említett két napon Észtország s a jubileumnak nagy jelentőséget adott, hogy azon Gusztáv Adolf svéd trónörökös is megjelent, körülvéve a svéd tudományos világ kitűnőségeitől. — A tartui egyetemnek igen viszontagságos sorsa volt. Huszonnégy évi működés után feldúlták az oroszok, majd XI. Károly svéd király 1690-ben restaurálta, de tíz év múlva már Pärnu kikötővárosba menekült, 1710-ben pedig meg is szűnt. I. Sándor orosz cár aztán mint német nyelvű egyetemet támasztotta fel 1802-ben. A múlt század kilencvenes éveiben elkezdődött az oroszosítás korszaka, míg 1918 szeptemberében a világháború végén a német megszállás idején mint német birodalmi egyetemet nyitották meg, de már december elsején átvette az Észt Köztársaság, s azóta hét karával és közel négyezer hallgatójával mint észk tannyelvű nemzeti egyetem működik. — Az ünnepségen kb. 150 külföldi kiküldött jelent meg nemcsak a szomszédos országokból, hanem Amerikából, sőt Izland szigetéről is. A svéd trónörökös az észk államfővel érkezett és hosszabb svéd beszéddel üdvözölte az egyetemet. Az aktus során 38 külföldit és 4 belföldit avattak az egyetem díszdoktorává. A rektor a díszdoktori diplomát először az államfőnek adta át, majd óriási óváció közben a svéd trónörökösnek, aki jeles régész. A tiszteletbeli doktorok sorában volt *Csekey István* szegedi egyetemi ta-

nár is, aki 8 éven át volt a tartui egyetem tanára és az ottani Magyar Intézet alapító-igazgatója. Pompás meggypiros diszmagyarjában már külsőleg is feltűnést keltett, ami még növekedett, midőn észti nyelvű beszédben köszöntötte az egyetemet. Befejező szavai ezek voltak: „Amikor a múlt év októberében búcsuztam, hogy tartui tanszékeket a szegedivel felcseréljem, a jogászkaróktól rendezett búcsulakoma alkalmából az én kedves barátom és akkori dékánom, Uluots professzor, olyan vándormadárnak nevezett, amely dél forró, napsugaras honából északi hazájába mindig visszatér. Most is ilyen ellenállhatatlan nosztalgiával jöttem vissza a fehérháncsú nyír és akomor fenyő északi hazájába, mely nekem, míg élek, második hazám fog maradni s melynek éltem utolsó leheletéig kívánok dolgozni. Áldja meg a magyarok Istene a rokon észti nemzet hazáját és egyetemét!” A szegedi egyetem a tartui egyetem rektorát és prorektorát tiszteletbeli doktorrává avatta. Magyar részről még megjelent az ünnepélyen dr. *Haltenberger Mihály* egyetemi tanár, aki két évig volt a földrajzi tanszék tanára a tartui egyetemen. Az egyetemi év alatt észti részről adott kitüntetésekről hireink között másutt számolunk be.

Külföldi diákok Budapesten. Kevesen tudják, hogy Budapesten tizenkét nemzet fiataltsága: Európa, Amerika, Ázsia diákjai tanulnak. Számban az amerikaiak és a bolgárok vezetnek. Az előbbiből körülbelül tizemöt, az utóbbiból huszonöt vendégünk van. Török és észti is akad. Eddig az volt a panasz, hogy ezek a külföldiek nem vesznek részt a magyar társadalmi életben. Ezen úgy segített január 21-én a *Meľhosz*, hogy összegyűjtötte a külföldi kollégákat — többet, mint százat — s táncestély keretében bemutatta őket a magyar ifjúságnak. Ezen az estélyen elsősorban az derült ki, hogy többé-kevésbbé mind tudnak magyarul, főképen a kiejtésük meglepően jó. *Hegedűs Nóra*, az összejövetelek szervezője szerint egy kis kollégialis szeretet és magyaros vendéglátás a legjobb diplomácia, s a jó hangulatban eltöltött ismerkedési est valóban jelentékenyen közelebb hozta a külföldi diákokat magyar kollégáikhoz.

Turáni tárgyú előadások. A Turáni Társaság előadásain kívül még számos oly előadás volt az elmúlt év folyamán, amely turáni kérdésekkel foglalkozott. Térszűke miatt nem ismertethetjük valamennyit érdemük szerint, csupán felsorolásukra szorítkozhatunk. Finn-ugor tárgyú előadások: febr. 17-én *Magyar Dezsőné* szólt a Magy. Nők Szentkorona Szövetségében „A finn testvérnemzet nómozgalmának céljai és eredményei” címmel vetített képek kíséretében. Dr. *Bán Aladár* febr. 21-én a pápai Jókai-körben „Finn-észti-magyar irodalmi kapcsolatok” c. Március 1-én a helsinki Finn-magyar Társaság közgyűlésén báró *Malcomes A.* „Magyarország a világhívatárban” címmel ismertette hazánk válságos helyzetét a világháború után. Márc. 17-én a debreceni Mácsai Dalkör rendezett finn-magyar estet, amelyen *Ecsedi István* ismertette Finnországot. Szept. 30-án a La Fontaine Társ. adott finn-észti estet. Itt *Faragó József Eino Leino* költészetéről tartott előadást s *Medveczky Mária* finn költeményeket szavalt *Vikár B.* és *Somkúti fordításában*. Nov. 15-én a kassai Kazinczy Társaságban dr. *Austerlitz Vilmos* mutatta be Finnországot vetített képek kíséretében. — A szegedi Keresk. Kamara üléstermében január 30-án vitéz dr. *Horváth Béla* előadást tartott „Törökország szívében” címmel vetített képek kíséretében. — A M. Nemzeti Szövetség magyar-bolgár bizottsága több előadást rendezett a rokon bolgár nép ismertetése céljából. Január 21-én dr. *Dobroszláv Péter* a délmagyarországi bolgárokról; márc. 30. dr.

Puskás István a magyar-bolgár testvériségről; ápr. 27-én dr. *Dobroszláv Péter* „Magyarország és Bulgária a Dunakérdésben” c. tartott előadást; május hó 17-én pedig III. Boris király névnapja alkalmából a bizottság ünnepélyt rendezett, amelynek keretében leleplezték III. Boris királynak *Galánthay-Glock Tivadar* festette művészi arcképét. Nov. 16. vitéz *Galánthay G. Tivadar* elnök „A magyarországi mohamedán bolgárok (izmaeliták) szerepe az Árpádházi királyok korában” címmel értekezett. — Keleti tárgyú előadások: a La Fontaine Társaságban ápr. 17-én dr. *Mezey István* „Mit akar Japán Mandzsúriában” címen fejtegette Mandzsúria nagy fontosságát különösen gazdasági téren. Az Erzsébet Népkadémia ápr. 29-én japáni estét rendezett a japáni császár születése napja alkalmából, amelyen az ünnepi beszédet *Mezey István* mondotta. Április hó 9-én a Hopp Ferenc keletázsiai múzeumban dr. *Vályi Félix* a japáni kultúra válságáról értekezett. Nov. 8-án *Hu Dzin Ya* a budapesti Keresk. Kamarában Magyarország és Kína közötti kereskedelmi lehetőségekről tartott előadást. Okt. 7. a Magy. Keleti Társaságban dr. *Pröhle Vilmos* egyetemi tanár „Keletázsiai és a régi magyar közjog alapelvei” címen értekezett.

Felvinczi-Takács Zoltán londoni előadásai. A jeles magyar orientalista és műtörténész a londoni School of Oriental Studies (a londoni egyetem keleti intézete) meghívására 1932 november havában előadásokat tartott a londoni egyetemen. Vázolta azokat a szempontokat, amelyek a magyar kutatót a Távolvelettel kapcsolatban elsősorban érdekelhetik, mert közvetlen vonatkozásuak velünk. Nagy vonásokban rendszeresen csoportosítva ismertette azokat a művészeti alkotásokat, amelyek a népvándorlás korából maradtak ránk. Kimutatta, hogy a Távolveletről hazánk területére vándorolt népek — különösen a hunok — kínai művészeti formákat is hoztak magukkal. Hasonló tartalmú előadást tartott Takács a cambridgei egyetemen is.

A helsinki Magyar-Finn Társaság kultúrestélye. A Magyar-Finn Társaság 1932. nov. 15-én sikerült kultúrestét rendezett. A Karjala diákegyesület zenekarával kezdődött meg a program, majd dr. *Weöres Gyula* egyetemi lektor tartott előadást Herczeg Ferencről, Salama Simonen kisaszony pedig felolvasta az író egyik novelláját finn nyelven; utána dr. *Szabó Aladár* magyar dalokat énekelt *Ylistalóné Boros Olga* zongorakiséretével és végül *Vehanen Kyösti* finn zongoraművész nagy sikert aratott Sibelius zenéjének ismertetésével.

A finn fajiságról legutóbb *K. Hilden* helsinki egyetemi tanár értekezett a Finn Tudós Társaság egyik ülésén. A hirneves anthropológus kimutatta, hogy a finn s vele teljesen egyeredetű észti nép főfajtípusa a *keletbalti*, — ez szökés kissé szögletes arcu, zömök, rövidfejű (brachykephal) faj. A másik jelentősb fajtípus Finnországban az *északi* típus, ami az ősgermánokkal való keveredés eredménye. Van még egy kisebb számu, sötétszínű fajtája a finn népek, amely a kis lapp nép hatásából származhatott. A többi, idegen típusú finn népanyag egyéb, különösen orosz beolvadásból magyarázható. Hilden határozottan elveti a finn népek a mongol rasszal való rokonságát s hangsúlyozza, hogy valamint a finn nyelv, úgy a finn nép is teljesen európai eredetű. (Uusi Suomi, 1932. V. 22.)

TÁRSASÁGI ÜGYEK.

Előadássorozatunk 1931-32-ben.

Társaságunk a múlt tanévben is megtartotta saját helyiségében szokásos előadássorozatát, amelyet a Népművelési Bizottság az idén is támogatott az előadóknak juttatott tiszteletdíj kiutalásával. A megnyitó előadás okt. 17-én volt a finn-ugor rokonsági nap tiszteletére, amelyen nagy és előkelő közönség jelent meg. A kormányt *Szily* Kálmán államtitkár, a kultuszminiszteriumot pedig vitéz *Haász* Aladár min. tan. képviselte. *Pekár* Gyula elnöki megnyitójában rajzolta az ünnep jelentőségét, majd üdvözölte Finnország jelenlévő képviselőjét, *Talas* Onni követet, meghat. minisztert, aki meleg szavakkal köszönte meg az üdvözlést az egész finn testvéremzet nevében. Majd *Bán* Aladár tartott előadást a IV. finn-ugor kongresszusról (megjelent múlt évfolyamunkban) s finn nyelven mondott köszönetet *Talas* miniszternek a kongresszus alatt a magyarok iránt tanúsított vendégszeretetéért. *Csekey* István egyet. tanár a finn-ugor rokonsági eszméről és e népcsalád anthropologiai kutatásáról tartott előadást. Végül *Bókay* Ferenc színművész finn költeményeket szavalt *Bán* A. fordításában. Az Egyetemi Énekkarok a finn-észt himnuszt énekelték. — Ugyane hó 29-én a török köztársaság ünnepét ültük. *Pekár* Gyula nagyszabású megnyitó beszéde után báró *Szentkeresztyné Nyegre* Rózi török verseket szavalt *Mészáros* Gy. fordításában. *Móricz* Péter „Egyéni és kollektív gazdálkodás a keleti turáni népeknél” címen értekezett, kimutatván, hogy az oroszországi török-tatár, valamint a japáni népeknél nincs talaja a kommunista eszméknek s kivéve az orosz befolyás alatt álló Mongolországot, tisztán nemzeti alapon állanak. Utána ifj. dr. *Szász* Károly saját költeményeiből adott elő. Az Egyetemi Énekkarok zárták be az ünnepélyt a magyar és a török himnusz előadásával. — November 13-án két előadás volt. Vitéz *Galánthay-Glock* Tivadár „Az etruszk kérdés olasz faji szempontból” azt igyekezett kimutatni, hogy az olasz nép az etruszok révén vérségi kapcsolatban áll a turáni népcsaláddal. Majd *Sonkoly* István ismertette a török-tatár népzene sok találó egyezésre mutatva rá a magyar népdallamokkal. — December 5-diki ülésünket Finnország szabadság-ünnepének szenteltük. Itt az elnöki megnyitó után *Bán* Aladár rajzolta a finnek szabadságtörékvéseit, majd *Sonkoly* István Sibelius nagy művészeti tevékenységéről szolt s végre dr. *Németh* József a balkáni konferencia lefolyását ismertette.

A sorozat második része január 15-én kezdődött *Szentgály* Antalnak a kínai nagyfalról szóló előadásával, amelyből a hallgatóság megismerte ennek az óriási építménynek történetét, leírását és mai állapotát. Ugyan e hó 29-én dr. *Cholnoky* Jenő „A rizstermelés művelődéstörténeti jelentősége” címen értekezett, kimutatva, hogy a rizstermelő országok kulturája főleg e nevezetes termelő ág

hatásának eredménye. — Február 12-én *Faragó József* a finn irredentizmusról szóló előadásában vázolta az Oroszország területén élő finn néptörödékek nehéz sorsát és szívós küzdelmét az elnyomó törekvések ellen. — Február 26-án volt Észtország nemzeti ünnepe a rokonnemzet felszabadulásának 14-ik évfordulóján. *Pekár Gyula* elnöki megnyitója és *Bán Aladár* bevezető előadása után *Virányi Elemér* tartott felolvasást az észt nép mult századi kulturtörekvéseiről. Ismertette az észt nép legkiválóbb fiainak működését, akik szívós és céltudatos munkájukkal az állami függetlenséget előkészítették. Megemlítette, hogy jelenleg Észtországban a *Kalevipoeg* szerzője, *F. R. Kreutzwald* halálának ötvenedik és a legnagyobb észt népköltési gyűjtemény összegyűjtőjének, *Hurt J. dr.* halálának huszonötödik évfordulóját ünneplik, a tartui egyetem pedig alapításának 300. évfordulójának megünneplésére készül. Az ünnepi ülést az észt államfő sürgönyileg üdvözölte. — Befejező előadásunk március 4-én volt, amelyen *Pekár Gyula* elnök tartott előadást Attiláról.

1936-ban lesz 1500. évfordulója a hunok nagy királya trónralépésének. A Turáni Társaság méltán gondolhat arra, hogy a turáni népek kulturkongresszusát erre az évre hívja össze Budapestre. Ugyanebben az évben lehetne az alapkövetétele az óbudai hidnak, amely valószínűleg Attila nevét fogja viselni. Ami Attila világtörténeti egyéniségét illeti, a legújabb forrásművek alapján újra fel kellene dolgozni élete történetét. Sokat kell itt helyesbíteni a külföldi munkákban és hazai tankönyvekben. Sajnos, a magyar tankönyvekben még mindig kevés hely jut Attilának, holott a Niebelung ének, bár germán szellemben, róla mint egy nemes, hatalmas és igazságos fejedelemről szól, aki egyszersmind *első egyesítője* volt a germán népeknek. Attila világtörténelmi terve óriási koncepcióra vall, a roskadozó bizánci és nyugateurópai birodalom helyett egy mérsékelt égövi világcsászárságot akart teremteni. Hogy ez a gondolat életrevaló és századokra szóló terv volt, igazolja az, hogy egy félszázad múlva, ugyanezt ugyanazon égöv alatt, csak kissé nyugatabbra megvalósította Nagy Károly. Az előadást számos előkelő közönség nagy tetszéssel fogadta s az illusztris előadónak *Móricz Péter* elnökhelyettes mondott köszönetet.

Közyűlés.

Társaságunk december 2-án d. e. 11 órakor tartotta ezévi rendes közgyűlését *Pekár Gyula* elnöklete alatt. Megjelentek még: *Paikert Alajos* elnökhelyettes, *Móricz Péter* ü. v. elnökhelyettes, *Bán Aladár* igazgató-alelnök, *Marzsó Lajos* főtitkár, *Pongrácz Jolán* és *Lukinich Frigyes* titkárok, *Teghze-Gerber Ferenc*, a pénzügyi bizottság elnöke s *Bankos Ilona*, *Eöttevényi Olivér*, *Kemény F. Zoltán*, *Kemény Lujza*, dr. *Keöpe Viktor*, *Krisztinkovich-Kovács Pál*, *Kulin István*, özv. dr. *Kurtz Gusztávné*, *Lorántházi Loránth Dénes*, *Németh István*, *Podhorszky Vilmos*, *Szécsi Gy. Jenő*, *Vargyassy Márton*, *Végh Jenő*, *Vig Albert* alelnök, dr. *Zsedényi Béla* alelnök.

Dr. *Pekár Gyula* elnök a tárgyrend előtt köszönetet mond Védnökünk *Öfené* gének, aki nem lankadó lelkesedéssel támogatja törekvéseinket, majd megemlékszik az új kormányról, amelynek két illusztris tagja: a miniszterelnök és a kultuszminister Társaságunk kötelekébe tartozik. Nagy reménnyel tekintünk az új kormány működésére. Majd vázolta a Társaság újabb akcióinak menetét, főképp az Attila jubileum és a turáni kulturkongresszus előkészítését.

Móricz P. jelentésében köszönetet mond mindazoknak, akik a Társaságot feladatai teljesítésében támogatták, majd ecseteli a Társaság ezévi működését, különösen a Társadalmi szakosztály tevékenységét s a török intézet sikeres munkáját, főleg az ide érkezett török ifjak erkölcsi támogatását.

Dr. Bán A. finn-észt intézetünk multévi munkásságáról s folyóiratunkról és tanfolyamunkról tett jelentést. A „Turán” sajnós, ebben az évben is csak egyszer jelenhetik meg. Köszönetet mond buzgó munkatársainknak, akik minden anyagi jutalom nélkül bocsátják rendelkezésünkre dolgozataikat.

Dr. Marzso Lajos főtítkár összefoglaló jelentése kiterjeszkedett a Társaság egész életére s hű képet nyújtott munkásságunkról. Felsorolta tagjaink kitüntetésit s megörökítette elhunyt tagtársaink emlékezetét.

Teghze-Gerber Ferenc, a pénzügyi és számvizsg. bizottság elnöke, bemutatja az 1931—2. évi zárszámadást s a jövő évre szóló költségvetést, amely ismét hiánnyal zárul. A közgyűlés ezekhez hozzájárul, a felmentést a vagyonkezelőknek megadja s a bizottság elnökének és tagjainak önzetlen munkájáért köszönetet szavaz.

Az alapszab. szerint az ig. tanács tagjainak harmadrésze minden évben kisorsoltatik. Ez megtörténvén, a közgyűlés a kisorsolt tagokat egyhangúlag újra megválasztotta.

Az Elnök külön is melegen üdvözlí a megjelent Eöttevényi Olivért, a Külügyi Társaság ü. v. alelnökét és Paikert Alajos elnökhelyettest, aki hosszú egyiptomi kiküldetéséből visszaérkezett s újra részt kíván venni munkásságunkban. — Indítvány nem érkezett be.

Turáni tanfolyam.

A székesfőváros Népművelési Bizottságának támogatásával fenntartott nyelvi tanfolyamunk 7. éve okt. 13-án nyílt meg a következő tantárgyakkal: finn nyelv, előadta Bán Aladár; török nyelv, előadta v. Galanthay-Glock Tivadar és kínai nyelv, előadta Hu-Dzin-Ya, turáni zene, előadta Sonkoly István. Az előadások a Széchenyi felsőkeresk. iskola egyik termében folytak, amelyet a főváros Krisch Jenő igazgató javaslatára az idén is díjtalanul bocsátott rendelkezésünkre. Az évváró vizsgálat ápr. 18-án volt Pekár Gyula és Chalnoky Jenő elnöklete alatt. A megjelent 22 hallgató igen szép készületségről tett bizonyosságot. A beiratkozottak száma 56 volt, bizonyítványt kapott 19.

A tanfolyam igazgató bizottságának tagjai az előadókon kívül: Pekár Gyula, Chalnoky Jenő, Paikert Alajos, Móricz Péter, Bartos Róbert, Krisch Jenő és Farkas László titkár.

Rádióelőadásaink.

Az elmúlt év folyamán a következő rádió-előadásaink voltak: *Lechner* Jenő: Kapcsolatok a keleti népművészetben; *Pekár* Gyula: Török testvéreink és a turáni eszme; *Felvinczi Takács* Zoltán: Nagy Ázsia művészete; *Erdőbényei Németh* József: A balkáni konferencia; Ápr. 6-án, a Turáni Társaság művészestje a Studióból a köv. műsorral: dr. vitéz József Ferenc kir. herceg megnyitó beszéde. 2. Pekár Gyula elnök beszéde az est jelentőségéről. 3. Bán Aladár köszöntötte a finn és az észt nemzetet nyelvükön. 4. Finn-észt himnusz

és finn-észt dalok, előadták a Budapesti Egyetemi Énekkarok Vaszy karnagy vezényletével. 5. Felvinci-Takács Alice hegedűművész nő finn dalokat adott elő. 6. Finn és észt költemények Bán Aladár fordításában, szavalta: ifj. dr. Szász Károly. 7. Észt dalok. Előadta Juurup Ada énekművész nő. 8. Észt dalok. Előadta Sultson Ina hegedűművész nő és Juurup Ada énekművész nő. 9. vitéz Galánthay-Glock Tivadar bolgár nyelven üdvözölte a bolgár nemzetet. 10. Bolgár himnusz. Előadták a Budapesti Egyetemi Énekkarok. 11. Möricz Péter elnökhelyettes török nyelven üdvözölte a török nemzetet. 12. Török költemények Mészáros Gyula fordításában. Szavalta Bókay Ferenc színművész. 13. Török himnusz. Előadták a Budapesti Egyetemi Énekkarok. 14. Mezey István japáni nyelven köszöntötte a japáni nemzetet. 15. Japáni költemények. Előadta: Bókay Ferenc. 16. Magyar himnusz. Előadták a Budapesti Egyetemi Énekkarok. — *Bán Aladár*: „A magyar nép eredete finn tudós megvilágításában”; *Cholnoky Jenő*: „A turáni Alföld” címen tartott előadást.

A turáni népek statisztikája.

A nyár folyamán szétküldöttük tagtársainknak azt a magyarázatos statisztikát, amelyet érdemes társelnökünk, *Cholnoky Jenő* egyet. tanár, a Magyar Tud. Akadémia r. tagja készített a turáni népekről. Ebben a tudós szerző előrebocsátja, hogy turáni népeken az ural-altaji népeket értjük, ide sorozza a bolgárokat is, akik idők jártával ősi török nyelvüket elfeledték. A turáni népek száma kereken 150 millióra tehető a japániakkal és koreaiakkal együtt. A kimutatás Társaságunknál kapható.

Vidéki köreink.

Társaságunk *nagykőrösi* fiókjá 1931. december végén tartott felolvasó-ülésén *Bánóczy Endre* ügyvezető elnök megnyitó beszéde után *Galántai Fekete Béla* „Kapcsolatok a magyar diszitő motívumok és a keletturkesztáni diszitőművészet között” címmel értekezett és bemutatta a dr. Almássy György, Stein Aurél, Hedin Sven, gróf Széchenyi Béla és v. Le Coq-expedíciók eredményeit. Dezső Lóránd Koskenniemi finn költő műveiből szavalt.

Balassagyarmati fiókunk febr. 11-én a városháza dísztermében díszközgyűlést tartott, mely alkalommal *Pekár Gyula* elnök adott elő a hunok nagy királyáról, Attiláról. A nagy tetszéssel fogadott előadást Kardos Gyula köszönte meg s a prot. énekkar elénekelte a Himnuszt.

Ismerkedési est.

Társaságunk társadalmi szakosztálya Möricz Péter elnökhelyettes vezetése mellett fölvette programjába kedélyes összejövetelek rendezését főleg az itt tartózkodó turáni testvérek és ifjúság összehozása kedvéért. Az első ilyen est 1932. december 2-án volt a Tiszti Kaszinó nagytermében. Az est várákozáson felül sikerült. A mintegy másfélszáz megjelent tag és vendég a késő éjjeli órákig együtt maradt s a turáni fiatalság tánca is perdült. Művész-számokkal szerepeltek: Sonkoly István, Bölcsfalvy Sarolta, Szentgáli Antal, Mezey István, Dörner Gusztáv és Balassa János. Az est sikere főleg Pongrácz Jolán és Lukinich Frigyes buzgólkodásának köszönhető.

Uj tagok.

Az 1931/32. évben a következő tagok vétettek fel: Tiszteleti tagok: vitéz Cömbös Gyula m. kir. miniszterelnök és Sumioka Tomoyoshi, a japáni Turáni Társaság elnöke (Tokio.) Rendes tag: vitéz dr. Haász Aladár miniszteri tanácsos. Pártoló tagok: Mocsáry Jenő (Győr), Tiszovszky Erzsébet (Pomáz), dr. Gosztonyi Kálmán, Alfandry Rezső, Józsa Imre, Hegedűs Nóra, Dobó István, Kemény F. Zoltán, Kapos István (Bağassagyarmat), Kisfaludy-Péter Elemér, Ravasz Illés, Tömösközy Emil, Antalfy Andor, Kemény Lujza, Sztelhó Gábor, Hollóssy-Filep Klára, Kovács Gusztáv, Lukácsi Gabriella, dr. Keöpe Viktor, Pozderka László, Végh Zoltán, Szakmáry Zuárd, Lukovits Pál, dr. Szucsik Albert.

Értesítés.

A Turáni Társaságnak 1224 kötetből álló könyvtárát tagtársaink hétköznapi pontként 11—2-ig díjtalanul használhatják a Társaság helyiségében. Könyvek elvitele csak a becsérték letétbe helyezése mellett történhetik.

Résumé du contenu de la XV-ème année (1932) Turán.

Dans l'article „Le nouveau mouvement historique en Turquie”, *Pierre de Möricz*, président suppléant de la Société Touranienne, fait connaître le travail très important des historiens turcs dû à l'initiative de Gazi Mustafa Kemal. Leur but est d'écrire une histoire complète des Turcs (de tous les peuples turcs) et de montrer les services que ces derniers ont rendus à l'humanité. L'auteur de cet article donne aussi un bref compte-rendu du congrès historique qui a eu lieu au mois de juillet dernier à Ankara, en relatant les discours des principaux participants de cette assemblée. Il fait, en outre, mention de la première oeuvre du Comité pour l'étude de l'histoire des Turcs, parue dernièrement en 4 volumes et destinée à l'usage des écoles turques. Les historiens étrangers réserveront probablement leur critique concernant les conclusions hardies contenues dans cet ouvrage pour le temps où paraîtra, avec toute la documentation y relative, l'oeuvre capitale dudit Comité sous le titre „Traits fondamentaux de l'histoire des Turcs”. — Le *Dr. Aladár Bán* s'occupe dans son traité sur „L'origine des Hongrois éclairée par un savant finnois” de la conférence faite par Emile Setälä au IV-ème congrès finno-ougrien et basée sur les résultats des études des linguistes finno-ougiens. Le *Dr. Bán* fait ressortir dans son étude qu'entre les Hongrois et les Finnois il y a aussi une parenté de sang, vu que 30% des Magyars appartiennent au type balte oriental lequel prédomine chez les Finnois. Le *Dr. Gyula de Weöres* donne une caractéristique de l'oeuvre du romancier finnois Järventaus. Celui-ci avait fait un long voyage en Hongrie et s'en est inspiré pour écrire deux romans: la „Honfoglalás” (Occupation de la Patrie) et le „Füstölgő ország” (Pays des ruines), ouvrages basés sur des études historiques et ethnographiques. Dans le premier roman susmentionné, l'auteur décrit l'occupation de leur patrie par les Hongrois; dans son second ouvrage il montre les antécédents et les causes du décastré de

Mohács (en 1526). L'écrivain esthonien *K. E. Sööt* raconte dans son article l'amitié entre le peintre hongrois Mihály Zichy et les peintres esthoniens Jean Kõler et Christian Raud issue de la parenté finno-ougrienne. *Etienne Sonkoly* souligne dans son traité sur „Les traits de ressemblance de la musique hongroise et de la musique turco-tartare” la ressemblance qu'il y a entre les airs hongrois et les airs turco-tartares et nomme les écrivains hongrois qui se sont occupés de la musique orientale. *Frédéric de Lukinich* donne des informations sur le peuple live dans son article portant le titre „Données sur la vie du peuple live.” Ce peuple ne compte que 2000 âmes environ et habite la pointe appelée Domesnäs de la Latvia. — Notre périodique contient, en outre, des poésies traduites du finnois, de petites communications, des nouvelles du jour et des indications concernant la Société Touraniennes.

TURÁNI TÁRSASÁG

(MAGYAR NÉPROKONSÁGI EGYESÜLET).

Alapított: 1910-ben — Székhelye: Budapest, Országháza.

A társaság *célja* a velünk rokon turáni népek tudományával, történetével, irodalmával, művészetével és közgazdaságával foglalkozni, ezeket ismertetni, a magyar érdekekkel összhangba hozni s ezáltal ezekkel a népekkel mind kulturális, mind pedig társadalmi és gazdasági téren szorosabb kapcsolatot létesíteni.

Működése altruisztikus irányú, tevékenysége elsősorban tudományos és oktatásügyi; kizárja a vallási és felekezeti kérdéseket.

A társaság *tagja* csak olyan feddhetetlen jellemű egyén lehet, aki a társaságot vezető eszméktől áthatva, azokért működni kész.

A Turáni Társaságnak négyféle tagja van: 1. alapító, 2. rendes, 3. pártoló, 4. tiszteletbeli.

I. *Alapító tag*, aki a társaság céljaira 150 pengőt adományoz. Jogi személyek alapító tagsági díja legalább 300 pengő.

II. *Rendes tagok*. A rendes tagokat a turáni eszme és a társaság érdekében kifejtett munkásságuk elismerésül az igazgató tanács választja. Tagdíjat nem fizetnek.

III. *A pártoló tagokat* a végrehajtó bizottság veszi fel s évi 5 pengő tagdíjat fizetnek, tagsági kötelezettségük három évre terjed s ha a harmadik év végéig kilépésüket be nem jelentették, a tagság kötelezettsége a következő évre is fennáll.

IV. *Tiszteletbeli tagok* az igazgató tanácstól megválasztott kiválóságok.

Az összes tagok látogathatják a társaság rendezte előadásokat és egyéb összejöveteleket s tagilletményül kapják a társaság folyóiratát.

A társaság védnöke: *vitéz dr. József Ferenc főherceg*, elnöke: *dr. Pekár Gyula*. Elnökhelyettes: *Paikert Alajos*. Ügyvivő elnökhelyettes: *Móricz Péter*. Felelős szerkesztő és a Finn-észti Intézet vezetője; *dr. Bán Aladár* igazgató-alelnök. Főtítkár: *dr. Marzsó Lajos*.

Telefon: Aut. 137—77., 40. mellékállomás.

ÉSZAKI IRÁSOK

(TANULMÁNYOK
AZ ÉSZT ÉS FINN KULTÚRÉLET KÖRÉBŐL).

IRTA:

CSEKEY ISTVÁN

EGYETEMI TANÁR

A DISZES KIÁLLÍTÁSÚ, POMPÁSAN ILLUSZTRÁLT, 228 LAPRA
TERJEDŐ MŰ ÁRA 10 PENGŐ HELYETT A TURÁNI TÁRSASÁG
(MAGYAR NÉPROKONSÁGI EGYESÜLET) TAGJAINAK 5 PENGŐ.
MEGRENDELHETŐ A TURÁNI TÁRSASÁGNÁL,
ORSZÁGHÁZ XI. KAPU.

KALEVIPOEG,

*az észtek nemzeti
éposza.*

Észtből fordította és bevezetéssel ellátta

BÁN ALADÁR,

*az Észt Irodalmi Társaság tiszteleti,
a Petőfi Társaság rendes s a Finn Irodalmi
Társaság és a Kalevala-Társaság levelező tagja.*

A 336 lapra terjedő mű kedvezményes ára 5 pengő.
Megrendelhető a Turáni Társaságnál.